

ЯКІ БУДУТЬ НАСЛІДКИ
ПОЯВИ ПРИДНІСТРОВ'Я-2 НА ДОНБАСІ

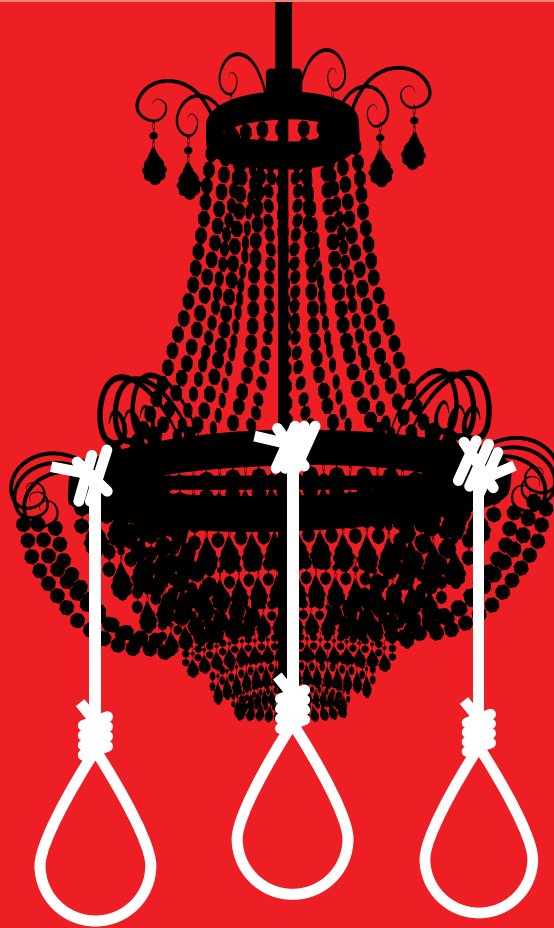
ЧОМУ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ
НЕДОТРИМУЄ ДОХОДІВ

ХТО В РОСІЇ ГОТОВИЙ
ПРОТЕСТУВАТИ ВЖЕ СЬОГОДНІ

У К Р А Ї Н С Ь К И Й
Тиждень

№ 37 (357) 12 – 18 ВЕРЕСНЯ 2014 р.

ЄВГЕН ЧОЛІЙ
ПРО ТЕ, ЧИМ
ДІАСПОРА ЗДАТНА
ДОПОМОГТИ
УКРАЇНІ

ХАЙ БУДЕ ЛЮСТРАЦІЯ!

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

5

представляє

19:15
щонеділі

Олена Абаза

Єдина родина

соціально-патріотичний проєкт

НА ЧАСІ

Колючий дріт як реальність
Що чекає на Донбас із «особливим статусом»

4

«Спецзона» України
Що втрачає Київ на окупованих територіях

6

Бюджетний розлад
Звідки беруться дірки в державному кошторисі

10

ТЕМА НОМЕРА/ЛЮСТРАЦІЯ

Люстро для потвори
Якими є шанси оновити владу в Україні

12

Андрій Шевченко: «Люстрація – це не більше як цеглинка в нову будівлю»
Депутат про виклики перезапуску системи

14

Страх харакірі
Проти кого спрямований закон про люстрацію

16

Анатолій Толстоухов: «Люстрація розколює суспільство»
Міністр часів Януковича висуває аргументи проти очищення влади

18

Олексій Хмара: «Українське суспільство чекає будь-яких інструментів відновлення чесності»
Як бачать люстрацію у Transparency International

20

Олександр Скіпальський: «Головна проблема СБУ – «дах», який протікає»
Генерал-лейтенант спецслужби про внутрішні загрози у відомстві

22

Микола Мельник: «Стратегічне мислення – це не про наше військове керівництво»
Один із засновників Нацгвардії про необхідні зміни в командному складі війська

26

«Мрію в'їхати до Врадіївки на БТР під російським триколом»
Як змінилися влада й життя в колись бунтівному селищі

28

Карл Волох: «Депутати саботують закон про люстрацію»
Громадський активіст про тих, хто має прийти у владу

30

Люстрація по-чеськи
Ярослав Пешек про кадрову політику після Оксамитової революції

31

СУСПІЛЬСТВО

Євген Чолій: «Євромайдан розвіяв міф про непоборність Росії»
Голова Світового конгресу українців про те, в чому варто розраховувати на допомогу діаспори й Заходу

32

Біль запліла
Кого ми залишили на Донбасі

34

СВІТ

Брати по нещастю
Хто в Росії зараз відкрито виступає проти режиму Путіна

36

Французькі компанії опираються санкціям проти Росії
Як великий бізнес прагне зберегти свої позиції в РФ

39

Флібустьєри від економіки
Хто із французьких «друзів» готовий підтримати Росію словом і грошми

40

Танці престолів
Чи допоможуть кадрові ротації в ЄС вирішити головні проблеми спільноти

42

Конфлікт у горах
Чи спалахне чергова війна в Нагірному Карабасі

44

Що там, за обрієм?
Про що мають подбати топ-менеджери в найближчі 50 років

45

НАВИГАТОР

Казки Андерссона
Чим здивував Венеційський кінофестиваль

46

Казки про «быль»
Олена Стяжкіна про зловісну реалізацію російських міфів

50

Тиждень

№ 37 (357) 12–18.09.2014
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Редакція Дмитро Крапивенко, Наталія Петринська,
Алла Лазарева, Олександр Крамар,
Анна Корбут, Ганна Трегуб,
Богдан Буткевич, Валерія Бурлакова,
Станіслав Козлюк, Юрій Махаров,
Роман Малко, Ольга Ворожбит

Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
тел.: 067-407-10-89
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
e-mail: office@tyzhden.ua
тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 14-2747
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 10.09.2014 р.
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою
Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе. Матеріали, позначені літерою «Р», публікуються на комерційній основі

Наші партнери: www.tyzhden.ua
The Ukrainian Week

ФАКТИ ТИЖНЯ

Після оголошеного 5 вересня перемир'я бойовики та російська армія і далі обстрілюють українські позиції. Однак від активних наступальних дій наразі утримуються

У Маріуполі та його околицях оголосили особливий режим. У місті діє комендантська година, обмежено пересування транспорту

На саміті НАТО погоджено сконцентрувати на східних кордонах семитисячний контингент сил швидкого реагування. Альянс пообіцяв також допомогу Києву, здебільшого фінансову й технічну

Колючий дріт як реальність

«Особливий статус» Донбасу в складі України може перетворити його на бідну кримінальну резервацію. Москві це допоможе приховати сам факт окупації частини території сусіда й легалізувати свою присутність у регіоні

ФОТО: REUTERS

Автор:
Денис
Казанський

Підписані в Мінську протоколи не дали остаточної відповіді, чи закінчиться найближчим часом війна на Сході, але принаймні окреслили контури майбутнього. «Новоросія», яку в Кремлі мріяли створити на теренах восьми південно-східних українських областей, тепер перетворилась на кущий огризок Луганщини та Донеччини, що правда, з майже 4 млн населення. Саме для цієї території Росія вимагає особливого статусу, але що під ним розуміти, сказати поки що важко.

Перемогою чи поразкою виявляться для України Мінські протоколи, сказати поки що неможливо. Це остаточно з'ясується потім, коли буде чітко визначено відносини країни з її відірваним шматком. Швидше за все, на нас чекають наступні серії кривавої вистави. Схоже, що до України ці землі належатимуть лише номінально. Вочевидь, це буде зона інтересів РФ під українським прапором, яку Москва використовуватиме для тиску на Київ, а також для реалізації численних кримінально-контрабандних схем.

Скидається на те, що між Україною та Росією в столиці Білорусі укладено домовленість: припинення наступу агресора в обмін на легалізацію самостійності окупованих земель. Поява чергової ніким не визнаної державки явно не належала до планів кремлівського керівництва, бо попередні напівдержави-виродки, штучно утворені за допомогою російських багнетів у Грузії та Молдові, й без того достатній тягар для бюджету РФ. Тож Москва, вочевидь, обрала найкомфортніший для себе шлях: поклала відповідальність за утримання чергового незрозумілого утвору на Київ, офіційно визнавши Донбас територією України, але при цьому плануючи сформувати там маріонетковий і цілком керований локальний уряд.

Що це означає для України?

З одного боку, територіальну цілісність. Донбас де-юре залишиться в її складі, отже, всі «особливі статуси» деяких районів є вторинними обставинами. Швидше за все, рано чи пізно Москві стане не до шахтарського краю, тож «особливість» можна буде колись скасувати чи підкоригувати, зробивши його цілком підпорядкованою нашій державі територіїю.

Із другого – повернення регіону відбудеться лише за умови реалізації оптимістичного сценарію і колись нескоро. А доти ми стикатимемося з реальними проблемами. Бо Києву тепер доведеться відроджувати окуповані росіянами терени й відда-

В Україні завершено третій етап мобілізації

Москва змусила Варшаву припинити реверс газу до України. Газпром зменшив на 24% постачання палива в Польщу. Втім, поляки мають намір відновити реверс

Україна почала зводити на кордоні з Росією фортифікаційний комплекс «Стіна». Проект передбачає створення системи бліндажів, траншей, комунікацій і загороджень

Петро Порошенко підписав Закон «Про санкції»

вати гроші бандитам, які вбивали вояків України, марячи зникненням її самої.

Неважко здогадатися, що відновлюватимуть зруйновану інфраструктуру не абстрактні «люди» чи «держава», а конкретні структури, належні конкретним персонам. Кому власне, наразі нам невідомо, але Київ їх контролювати не зможе, тому вже нині не секрет, куди подінеться більша частина грошей. Виправдання будь-яким злочинам на Донбасі вже готове: усе через «хохлів». Прибічників сепаратизму воно цілком задовольнить. Якщо Азарову чотири роки вдавалося відбілювати свою нікчемну роботу й жахливу корупцію тим, що погано працювали «папереднікі», то війна сплише ще як мінімум наступне десятиліття злиднів та руїни.

Донбас, окупований бандитами та підконтрольний Росії, гарантовано буде джерелом злочинності й зоною дії корупційних та контрабандних схем. І не сумніваймося, що в самій Україні знайдеться чимало проїдисвітів, готових узяти участь у таких оборудках. При цьому, залишаючись офіційно складовою нашої держави, окупована територія фактично уникатиме економічної блокади, вироблятиме й експортуватиме різну продукцію, не сплачуючи податків до національного бюджету. А головне: населення контрольованих Кремлем земель братиме участь у всеукраїнських виборах. Мабуть, зайве пояснювати, як їх там проводитимуть...

Вельми схоже, що в складі України тепер з'явився шматок Росії, який впливатиме на наше політичне життя й постійно претендуватиме на бюджетні гроші (принаймні у вигляді дотацій шахтарям). І це не навіює великого оптимізму. То, може, назвати речі своїми іменами й надати окупованим територіям статус окупованих територій, а

не якийсь ефемерний «особливий» у складі України? Здається, ні в кого немає сумнівів, що частина земель Луганщини та Донеччини захоплена саме Росією, з допомогою її армії та громадян. І ніякі «ДНР» та «ЛНР» не були б можливі без втручання Москви. А коли так, то навіщо вдавати, ніби окупантів не існує і вручати їм водночас політичні та економічні важелі? Із тим самим успіхом можна включити до складу України Сомаліленд або надати право голосу мешканцям Чечні, щоб зробити приємність Путіну.

Доки ці землі двох областей де-факто не підпорядковуються центральній владі, їх не можна вважати повноцінною територією України. Хіба що окупованою, так само як і Крим. І ні парламентські, ні місцеві вибори відбуватися там не повинні, бо на зайнятих агресором теренах у принципі неможлива діяльність українських політичних партій. Отож-бо у випадку, коли зона з «особливим статусом» справді виявиться незалежним анклавом, який прагнучим до керма і впливу, Україну неодмінно чекають нові потрясіння й хвиля незадоволення вже не зі Сходу, а із Заходу. І це для влади небезпечніше, адже вона не вистойить без підтримки свого традиційного електорату.

Що ж до самого Донбасу, то його майбутнє не видається райдужним у будь-якому разі. Росія так і не погодилася взяти бунтівний край до свого складу, в рідній державі його мешканці добровільно дістали статус ізгоїв за «інженерними спорами», а намріяна фейкова «незалежність» готує колись багатим теренам долю депресивної, безперспективної дірки. Не дуже схоже на обіцяний сепаратистами добробут «регіону-годувальника», проте помітно нагадає стару донецьку страшилку про колючий дріт, яким нібито хотіла огородити Донбас Тимошенко. ■

ФЕЙС-КОНТРОЛЬ

АРСЕНІЙ ЯЦЕНЮК повернувся на «Фронт»

Прем'єр очолив політраду партії «Народний фронт», керівником штабу якої буде Олександр Турчинов

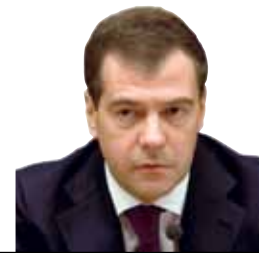
ЕЛИЗАВЕТА БОГУЦЬКА у вигнанні

Окупаційна влада Криму змусила місцеву проукраїнську активістку і блогера виїхати до материкової України. Російська поліція переслідувала Богуцьку за її переконання

ДМІТРІЙ МЕДВЕДІВ вдався до демаршу

«Ми з вами люди дорослі і, якщо не займатися політиканством, розуміємо: те, що відбулося в Криму, і воз'єднання Росії з Кримом – це назавжди, і це повинні розуміти всі політики: і ті, хто живе й працює в нашій країні, і ті, хто живе й працює в інших державах», – заявив російський прем'єр

РАДОСЛАВ СІКОРСЬКИЙ

обчислив

«Ми підрахували, що окупація та приєднання Криму обійдуться (Росії. – Ред.) у €30–50 млрд упродовж п'яти років. Якщо додати утримання Донбасу, то витрати будуть іще вищими», – такий прогноз дав очільник МЗС Польщі

МІЛОШ ЗЕМАН

у власній реальності

Президент Чехії не перестав стверджувати, що вієна в Україні має характер громадянської

«Спецзона» України

Якою може бути зона із особливим статусом в тимчасово окупованих районах Донбасу і що там може втратити Україна

Як не з'їм, то понадкушую

Здобутки Путіна в Південно-Східній Україні, яку він називає «Новоросією»

 Території України, окуповані російськими військами на початок вересня 2014 року

Автор:
Олександр
Крамар

Наприкінці серпня – на початку вересня новим масованим вторгненням російських регулярних військ і важкої техніки в Донецьку та Луганську області, а також відкриттям «другого фронту» на маріупольському напрямку Путін продемонстрував, що готовий збільшувати свою військову присутність на Сході настільки й так довго, як це буде потрібно, аби переконати Україну в «неможливості вирішення проблеми в силовий спосіб». Українська армія після кількох котлів, з-поміж яких найрезонанснішим став Іловайський, була змушена перейти до оборони й відмовитися від планів наступу на контрольовані «ДНР» і «ЛНР» території. Де-факто це означало визнання неможливості відновити контроль над ними воєнним шляхом, принаймні зараз.

5 вересня відповідний стан справ був документально оформлений у вигляді підписаного в Мінську протоколу про двостороннє припинення вогню. Опублікований 7 вересня на сайті ОБСЄ текст, зокрема, передбачає здійснення в Україні «децентралізації влади, в т. ч. шляхом ухвалення Закону «Про тимчасовий порядок місцевого самоуправління в окремих районах Донецької та Луганської областей» (закон про їх особливий статус) та проведення в них «дострокових місцевих виборів», прийняття «програми економічного відродження Донбасу та відновлення життєдіяльності регіону». Інакше кажучи, йдеться про фактичне визнання нашою державою права на «особливий статус» контрольованих «ДНР» і «ЛНР» «окремих районів» Донецької та Луганської областей

і відмову від відновлення реального контролю над ними в обмін на декларативне визнання їх «складовою частиною України». Причому вже після підписання згаданого вище документа «прм'єр ДНР» Олександр Захарченко наголосив, що їх цікавить саме «введення особливого статусу або відкладеного статусу» «ДНР» і «ЛНР». «І якщо це не буде прийнято, протокол узагалі не матиме сили. Це просто попередні наміри».

Слід визнати, що сценарій із визнанням де-факто окремих від України «ЛНР» і «ДНР» усе ж кращий, ніж їх ефемерне повернення ціною «федералізації» (а насправді конфедералізації) країни з наділенням Донбасу (за яким стояв би Кремль) правом вето на будь-які рішення внутрішньої та зовнішньої політики включно з євроінтеграцією. Адже саме цього, як відомо, від початку домагався Путін. Кращим виходом могли б бути лише відвоювання цих територій силою зброї і повернення до складу унітарної України на правах звичайних адміністративно-територіальних одиниць без будь-яких «федералізацій» чи «фінляндизацій». Однак тут слід відверто відповісти на запитання: чи маємо ми для цього достатньо сил? Причому за нинішніх як внутрішніх (гнилий генералітет, обмежена кількість належним чином мотивованих бійців, брак сучасної високоточної зброї та зафіксована соціологічними опитуваннями дедалі більша втома населення від проведення АТО), так і зовнішніх (неготовність нинішньої американської адміністрації до активної підтримки України та прагнення ключових європейських держав якнайшвид-

ше вирішити проблеми Донбасу в невійськовий спосіб) обставин.

ПАРАМЕТРИ РОЗПОДІЛУ

Три місяці тому Україна контролювала близько 52% території Донецької та Луганської областей, сепаратисти – 48%. На підвладних Києву територіях проживало 23% мешканців, на захоплених терористами – 77%. Сьогодні ж наша держава контролює понад 70% регіону, де до початку активних бойових дій проживало 42% їх населення (див. карту). Зокрема, на Луганщині за цей час у бойовиків було відвойовано Новоайдарський, Попаснянський, майже весь Станично-Луганський та частину Слов'янсько-Сербського райони, а також території, що підпорядковані міськрадам Сєвєродонецька, Лисичанська, Рубіжного, частину населених пунктів Луганської та Первомайської міськрад. На Донеччині – Слов'янський, Костянтинівський, Артемівський, Мар'їнський, більшу частину Ясинуватського, Волноваського та Тельманівського районів, частину Старобешівського та Новоазовського, а також низку міськрад обласного підпорядкування, розташованих на їх територіях або поруч, включно з Авдіївською та Дебальцівською.

Однак зайняті російськими військами райони та міста Донбасу все ж є найбільшим загарбанням РФ після розпаду СРСР. Загалом їх площа становить близько 15,8 тис. км², де перед початком бойових дій мешкало понад 3,8 млн осіб. За офіційною інформацією Міжвідомчого штабу Державної служби надзвичайних ситуацій, на 7 вересня 2014 року чисельність внутрішньопереміщених осіб із Донеччини та Луганщини становила 254 тис. осіб. Зокрема, 158,5 тис. осіб переїхали до інших регіонів України, 75,6 тис. змінили місце проживання в межах Донецької області, 19,8 тис. – у межах Луганської. За даними Федеральної міграційної служби РФ, із проханням про статус біженця або тимчасовий притулок станом на 30 серпня звернулися 121,2 тис. осіб. Водночас очевидно, що значна частина бі-

женців лишається незареєстрованою, тож їхня фактична кількість, найімовірніше, набагато більша. Відтак загальну чисельність мешканців «спецзони» можна зменшити принаймні на 10–15% довоєнного показника й оцінити в 3,3–3,4 млн.

Територія «ДНР» – 7,5 тис. км² (28% Донецької області), на яких перед початком активних бойових дій проживало близько 2,3 млн осіб (53% області), зараз – щонайменше 2 млн. Для «ЛНР» відповідні показники становлять 8,3 тис. км² (31%) і понад 1,5 млн мешканців (68%) у квітні та 1,3–1,4 млн зараз. Тобто за кількістю населення йдеться про найбільші самопроголошені республіки на пострадянському терені. Так, Придністров'я має площу 4,16 тис. км² та 0,5 млн осіб населення, Абхазія – відповідно 8,66 тис. км² і 0,24 млн, Арцах (Нагірний Карабах) – 11,5 тис. км² та 0,15 млн, Південна Осетія – 3,9 тис. км² та 51,5 тис. осіб. За чисельністю жителів та економічним потенціалом «ДНР» у 2,5 раза, а «ЛНР» у 1,6 раза перевищують їх усі разом узяті. Врешті, за населенням контрольовані «ДНР» території переважають анексований Росією в березні український Крим (1,9 млн осіб).

ЩО ВТРАЧАЄМО

Попри те що відновлення контролю над усім Донбасом є важливим для нашої країни, вона може не лише жити, а й цілком успішно розвиватися й без нині окупованих російськими військами територій Донецької та Луганської областей.

На сьогодні «спецзона» займає менше ніж 3% території континентальної України й на ній проживає не більш як 9% її населення. Без неї та раніше анексованих РФ Криму і Севастополя площа України становить 561,7 тис. км², а населення – 39,2 млн осіб, що зберігає за нашою державою перше місце в Європі за територією та шосто – сьоме (разом із Польщею, де проживає 38,5 млн) за чисельністю мешканців. Контрольовані центральною владою території Донеччини мають площу

19 тис. км² (71% усієї області) та понад 2 млн жителів (майже 47%), Луганщини – 18,4 тис. км² (69%) та 0,7 млн осіб (32%), що цілком зіставно з розмірами більшості областей України (наприклад, у Запорізькій проживає 1,8 млн осіб, Чернівецькій та Кіровоградській – відповідно 0,9 та 1 млн).

В економічному плані контрольована «ДНР» та «ЛНР» територія теж не є критично важливою для України. До початку активних бойових дій на Донеччині та Луганщині проживало 15,2% населення континентальної України, при цьому їх валовий регіональний продукт (ВРП), за даними 2012 року (новіших немає), становив 16,4%, тобто на особу лише ненабагато перевищував загальноукраїнський показник. Вагомим був внесок двох областей у промислове виробництво (24% усього випуску континентальної України за січень – квітень 2014-го) та її товарний експорт (23,2%).

Утім, лівову частку цих показників забезпечила розвиненіша Донецька область: маючи

ЗАЙНЯТІ РОСІЙСЬКИМИ ВІЙСЬКАМИ РАЙОНИ ТА МІСТА ДОНБАСУ ВСЕ Ж Є НАЙБІЛЬШИМ ЗАГАРБАННЯМ РФ ПІСЛЯ РОЗПАДУ СРСР

10% населення континентальної України, вона виробила 17,5% промислової продукції та 17,9% товарного експорту. Однак більшу частину цих обсягів дали підприємства, що містяться на контрольованих Києвом, а не «ДНР» територіях. Наприклад, лише в Маріуполі (який був звільнений від бойовиків) в останні роки виготовлялося 31–36% усієї промислової продукції Донеччини (для порівняння: у Донецьку – вдвічі менше). Саме на двох потужних комбінатах міста випускається понад 70% продукції чорної металургії всієї області, частка якої в експорті останньої 2013 року становила 62,6%.

Аналогічна ситуація і з паливно-енергетичним потен-

ціалом. По-перше, перспективні родовища сланцевого газу (Юзівська площа) містяться на підвладній Україні території. По-друге, понад 50% донецького вугілля торік також було видобуто на шахтах контрольованої нині Києвом частини області. Причому вони здебільшого не постраждали внаслідок бойових дій і набагато рентабельніші, ніж копальні, які розташовані на «старому Донбасі», що наразі зайнятий російськими військами.

На Луганщині під контролем центральної влади перебувають північні райони, що забезпечують левову частку сільськогосподарської та хімічної продукції, а також Лисичанський нафтопереробний завод. Наразі, контролюється українськими військами і найбільший в області виробник електроенергії – розташована в місті Шастя Луганська ТЕС. Натомість на контрольованій «ЛНР» території лишається більша частина неконкурентного за межами СНД машинобудування, яке 2013-го забезпечило 22,1% експорту області. А також Алчевський металургійний комбінат – єдиний там виробник чавуну та сталі, який торік дав 46,5% експорту області, проте, за повідомленням Луганської ОДА, у першій половині липня на ньому було вимушено законсервовано виробництво. Через руйнування зупинився і Стахановський феросплавний завод, а також низка інших промислових підприємств. Припинили видобуток вугілля на державних шахтах об'єднань «Луганськвугілля», «Донбасантрацит», «Первомайськвугілля». Загалом же, за прогнозними розрахунками департаменту промисловості ЛОДА, обсяг промислового виробництва в області 2014-го становитиме лише 50% торішнього показника, причому значною мірою завдяки результатам першого півріччя.

Відкритим лишається питання, чи вдасться повноцінно відновити виробництво в умовах сірої «спецзони», особливо на підприємствах, які традиційно працювали на експорт за межі СНД. Невизначені й перспективи збиткових дер-

Поділені перемир'ям

Результатом заморожування інших інспірованих Росією конфліктів на теренах СНД також було їх розмежування на зони контролю відповідно до зайнятих сторонами позицій на момент перемир'я. На Донбасі вони наразі найменш сприятливі для сепаратистів.

жавних шахт на території «ЛНР», які в минулому дотувалися з центрального бюджету. Адже на відміну від Донеччини, яка споживала основну частину видобутого на її території вугілля самостійно, на Луганщині лєвова його

частка традиційно вивозилася за межі області.

Мізерним для держави є значення території контрольованих «ЛНР» та «ДНР» за основними видами продукції сільського господарства. У 2013 році частка Донецької та Луганської областей у виробництві континентальною Україною молока, картоплі й зерна становила 5,4–5,6%, м'яса – 7,8%, овочів – 8,5%, яєць – 9,2%, насіння соняшнику – 12,8%. Причому 70–90% їх виробництва зосереджено на підконтрольних нині Києву територіях. Тобто за майже 9% населення на потенційних землях «ЛНР» і «ДНР» вирощувалося та вироблялося лише 1–3% основних сільськогосподарських товарів. У перерахунку на одного мешканця це в 3–10 разів менше, ніж загалом по Україні, що прирікає «спецзону» на тотальну залежність від імпорту продовольства, яке потрібно буде чимось оплачувати в умовах простоювання промислових гігантів та більшості шахт.

ХТО ПЛАТИТИМЕ

Дедалі гострішим у контексті визнання де-факто «ДНР» і «ЛНР» відповідно до міньських домовленостей стає питання фінансування «спецзони» з українського бюджету. Адже існує загроза того, що вона перетвориться на територію, яку ми не контролюємо, але фінансуємо.

Податкових надходжень звідти або немає, або якщо є, то в мінімальних обсягах. Зокрема, за даними голови Державної фіскальної служби, лише в серпні Україна недоотримала з Донецької та Луганської областей податків на загальну суму понад 0,9 млрд грн, що в річному вимірі може призвести до недобору в сумі \$1 млрд. Тим часом учителів і медиків там налічується 137,6 тис., зокрема понад 90 тис. на окупованих територіях. Що й казати про армію чиновників, міліціонерів, суддів, які у більшості випадків працюють там на сепаратистів. А це знову ж таки в річному вимірі мільярди державних видатків.

Є також питання щодо доування електро-, газо- та теплостачання, яке на захоплених територіях так чи інакше здійснюється коштом решти регіонів України (центрального бюджету, НАК «Нафтогаз» чи енергокомпаній). Крім того, щомісяця в Донецькій області потрібно виплачувати 2,5 млрд грн пенсій, у Луганській – 1,3 млрд грн. Зокрема, до 60% з них у «спецзоні», а це близько 27 млрд грн за рік. Значна частина грошей ПФ в Україні, як відомо, забезпечується дотаціями з держбюджету.

Проте цим справа не обмежується, адже особливо гострим стає питання відновлення зруйнованої внаслідок дій терористів-«ополченців» та російського вторгнення інфраструктури, підприємств і житлового фонду. Збитки в кожній області оцінюються в мільярди гривень. Голова Державної фіскальної служби Ігор Білоус повідомив, що на Донеччині знищено 396 компаній, на Луган-

щині – близько 200. За його словами, «це ті компанії, які відновити швидко не вдасться. Йдеться про фізичне знищення».

У мінському протоколі є пункт про програму економічного відродження Донбасу. Але російський прем'єр Дмитрій Медведєв в інтерв'ю газеті «Ведомости» уже заявив, що РФ, яка постачала терористам зброю для цих руйнувань, не братиме участі у відновленні інфраструктури Донбасу. Мовляв, «це дуже велика проблема. Але про її вирішення має потурбуватися Україна, якщо Київ вважає, що ті регіони є частиною країни».

Проте відновлення інфраструктури Україна зобов'язана поставити в безпосередню залежність від встановлення свого цілковитого контролю над територіями, на яких воно здійснюватиметься. Навіть якщо це будуть кредитні гроші ЄС, тієї самої РФ чи інших міжнародних організацій, адже віддати нехай, може, і пільгові по-

зики доведеться Україні, а гарантій збереження в її складі «спецзони», як і отримання звітти податкових надходжень, у майбутньому немає жодних.

Інша річ, якщо Донбас відновлюватиметься коштом якогось міжнародного благодійного фонду на основі донорських внесків країн ЄС чи G7, Росії і ці гроші не висітимуть потім борговим тягарем на

ПЕРЕДБАЧЕНА МІНСЬКИМ ПРОТОКОЛОМ «СПЕЦЗОНА» ЗАГРОЖУЄ ПЕРЕТВОРИТИСЯ НА ТЕРИТОРІЮ, ЯКУ МИ НЕ КОНТРОЛЮЄМО, АЛЕ ФІНАНСУЄМО

Україні. Проте й у цьому разі наша країна має використати фактор фінансування відбудови Донбасу як інструмент тиску щодо відновлення її фактичної юрисдикції над зазначеними територіями. ■

15–20 вересня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

Київ (вул. Лисенка, 3):

15 вересня, 18:00 – зустріч із Зємовітом Щереком у межах презентації книжки «Прийде Мордор і нас з'їсть» (видавництво «Темпора»).

16 вересня, 18:00 – Баса Джанікашвілі та його «Гра у війнушку»: презентація українського перекладу.

17 вересня, 18:00 – панельна дискусія на тему «Відкритий університет vs системний університет» (Культурний проект).

18 вересня, 18:00 – зустріч із Богданом Гаврилишином «Збереження ідентичності в умовах глобалізації та роль молоді в майбутньому України».

19 вересня, 18:00 – презентація книжки Людмили Кісельової «Виправдання слова. Статті про українську літературу: від Шевченка до сьогодення» (Видавничий дім «КМА»).

Львів (просп. Свободи, 7):

17 вересня, 18:00 – розмова на тему «Золотий» вересень 1939 року: як не допустити повернення маятника?».

Харків (вул. Сумська, 3):

16 вересня, 19:00 – «Від Парижа до Берліна. Літературний шлях». Модератор Ірина Онуфрієнко.

17 вересня, 19:00 – поетичний вечір «Молодь і вірші».

У програмі: Тимур Яровський, Дмитро Белокоп, Олег Островський, Микола Прохоренко, Тихомира Волкова.

Вінниця (вул. Соборна, 89):

15 вересня, 18:00 – зустріч із поетесами Анжеоло Димчевою, Бойкою Драгомирецькою (Болгарія) та Броніславою Волковою (Чехія – США). Модератор Віктор Мельник. Спільно з видавництвом «Твердиня».

17 вересня, 18:00 – презентація роману Баси Джанікашвілі «Гра у війнушку». Модератор Петро Мацкевич. Спільно з PR-Prime Company та видавництвом «Кальварія».

20 вересня, 17:00 – презентація роману Артема Чапая «Червона зона». Спільно з видавництвом «Нора-Друк».

Івано-Франківськ (вул. Незалежності, 31):

17 вересня, 17:30 – віршована моновистава Валентина Терлецького «Ти чуєш мої смолоскипи!» (видавництво «Крок»).

Інформаційний партнер

Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Бюджетний розлад

Темпи виконання державного кошторису викликають велике занепокоєння

Від часу формування нового українського уряду минає вже півроку. І хоч би як увагу суспільства відволікала війна на Донбасі, нині неозброєним оком видно, що Кабмін затягує з проведенням фундаментальних реформ і навіть дечим поступається «папереднікам». Це стосується, зокрема, фіскальної сфери, адже бюджет уже виконується з хронічним відставанням.

За даними Державної казначейської служби України, у січні – серпні 2014-го до скарбниці надійшло 230 млрд грн з урахуванням відшкодованого ПДВ (див. «Фінансові американські гірки»). Це на 5,7% більше, ніж торік, але до виконання плану в загальному фонді держбюджету бракує 8 млрд грн, у спеціальному – 8,8 млрд грн. Зважаючи на понад 50-відсоткове знецінення гривні, яке через інфляцію зберегло позитивний приріст номінального ВВП (попри падіння реального), такі показники є занадто слабкими.

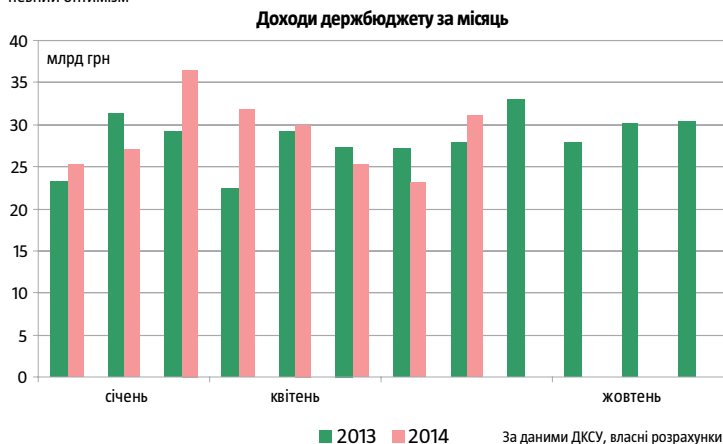
Основним, на перший погляд, фактором малих надходжень до скарбниці є війна на Донбасі. За даними голови Державної фіскальної служби (ДФСУ) Ігоря Білоуса, на початок вересня держбюджет України недоотримав 4,4 млрд грн із Донецької та Луганської областей. Щомісячна недоїмка лише зростає: якщо у травні вона становила 420 млн грн, у червні – 630 млн грн, то в липні – 1,2 млрд грн, а в серпні, за попередніми підрахунками, – 0,9 млрд грн. За словами Білоуса, за час бойових дій на Донеччині знищено близько 400, на Луганщині – до 200 компаній (загалом в Україні налічується близько 700 великих, понад 20 тис. середніх і до 350 тис. малих підприємств), які не вдасться швидко відновити. І вони потребуватимуть мільярди доларів на відбудову.

Загалом же до кінця року, за оцінками міністра фінансів Олександра Шлапака, внаслідок подій на Сході України скарбниця недоотримає тільки податкових платежів близько 18 млрд грн. Сума

Автор:
Любомир
Шавалюк

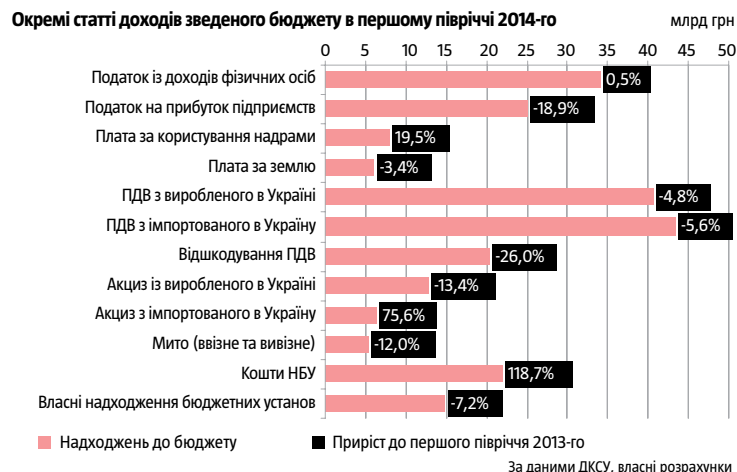
Фінансові американські гірки

Після зміни влади ситуація з наповненням держбюджету з кожним місяцем погіршувалася, попри значне знецінення гривні. Однак зростання доходів у серпні перевершило всі очікування та вселило певний оптимізм

Конкретний недобір

У першому півріччі 2014-го динаміка надходжень до бюджету була млявою. Окрім війни на Донбасі та зменшення дохідної бази важливою причиною цього є недопрацювання податкових і митних органів. Із чим воно пов'язане, знають одиниці

значна, але не критична, бо становить лише 4,8% запланованих доходів (та 26% планового дефіциту). Зважаючи на те що частина ВВП, яка виробляється на Донеччині й Луганщині, – близько 16% загальноукраїнського, така недоїмка більш-менш відповідає тій частині території Донбасу, яку контролюють бойовики та російськi війська. Однак падіння за основними статтями доходів помітно вище, ніж ці 4,8% (див. «Конкретний недобір»). От його війна не пояснює.

Звідси друга об'єктивна причина недовиконання бюджету – звуження податкової бази, спричинене загальним спадом в економіці. Наприклад, надходження від податку на прибуток підприємств (ППП) до зведеного бюджету за перше півріччя 2014-го зменшилися на 18,9% порівняно з аналогічним періодом 2013-го (за сім місяців темп падіння залишився незмінним, за січень – серпень даних поки що немає). Результат закономірний, адже прибуток до оподаткування великих та середніх підприємств України

(понад 80% усього бізнесу за оборотом і ще більше – за прибутками) за січень-червень був від'ємним (збиток) і становив -136 млрд грн на тлі 8,7 млрд грн у першому півріччі 2013-го. Падіння, ймовірно, було «паперовим» (балансовим) і враховувало переоцінку активів та пасивів підприємств у зв'язку зі знеціненням гривні. При цьому була частина бізнесу, який одержав майже 160 млрд грн прибутку, що на 90% більше, ніж торік. Із нього можна було спокійно збирати більше податків (хоча «паперовий» прибуток і не забезпечує необхідною для цього ліквідністю). Але була й інша частина – збиткові підприємства із сумарним збитком 296 млрд грн, що майже вчетверо перевищує торішній показник. Результат таких компаній зменшить податкову базу наступних періодів.

Іншим суттєвим приводом для падіння надходжень від ППП стали податкові аванси. Коли 2013-го режим Януковича запровадив їх як черговий засіб для збільшення фіскального тиску на бізнес, підприємці справедливо нарікали на те, що аванси з податку на прибуток вимивають обігові кошти. Торік за шість місяців їх було сплачено на 20,7 млрд грн. 2014-го вони принесли зведеному бюджету 15 млрд грн, зокрема у I кварталі – 8,5 млрд грн, у II – 6,5 млрд грн. І хоча це негативно вплинуло на загальну суму та динаміку ППП, отриманого скарбницею, проте сьогодні таке зменшення можна розглядати не інакше, як свідоме послаблення державою фіскального тиску на бізнес, що, безумовно, є позитивним сигналом.

Водночас недобір за лівовою часткою податкових і неподаткових надходжень не можна пояснити падінням дохідної бази. Візьмімо податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). У першому півріччі 2014-го надходження від ПДФО до зведеного бюджету майже не змінилися порівняно з 2013-м (зросли на 0,47%). Основним елементом його податкової бази є заробітна плата. Середньомісячна зарплата в Україні за шість місяців збільшилася на 5,9%. Оплата найманих працівників як елемент ВВП у I кварталі (дані за II квартал поки що не оприлюднено) в номінальному виразі підвищилася на 2,1%. Чому

ж тоді надходження від ПДФО не зросли? Мабуть, із третьої причини, а саме через погану роботу ДФСУ. Прикметно, що лівова частка цього податку спрямовується в місцеві бюджети. Тож, можливо, недоїмка виникає саме на місцях як наслідок неповного або м'якого контролю за регіонами з центру. У такому разі ми на ділі спостерігаємо перші, поки що спонтанні вияви децентралізації, про яку нині так багато говорять.

Подібна ситуація й з іншими податками. Надходження від ПДВ із вироблених в Україні товарів та послуг за півроку зменшилися на 4,8%. При цьому номінальний ВВП, очевидно, зріс (+3,4% у I кварталі, даних за II квартал поки що немає, але, схоже, підвищення цін компенсувало пришвидшення реального падіння). Надходження від акцизного податку з виробленої в Україні продукції за півроку знизилися на 13,4%. Наприклад, від компаній, що випускають тютюн та вироби з нього, за шість місяців надійшло 7,7 млрд грн акцизного податку, що на 21% менше, ніж торік. При цьому, за даними Держстату, обсяг промислового виробництва тютюнових виробів збільшився на 10,3%, а ціни на згадану товарну групу – ще на понад 10%. Що стало причиною падіння надходжень у зазначеній галузі – непрофесійність нових керівників чи масштабна корупція? Згодом це стане явним.

Ситуація з надходженнями до бюджету від імпорту взагалі критична. Обсяг ПДВ з імпортих товарів та послуг за півроку впав на 5,6%. Так, за даними НБУ, введення товарів в Україну у першому півріччі скоротилося на 17%, ще 13% втратив імпорту послуг. Але ж це в доларовому еквіваленті! Враховуючи знецінення нацвалюти на понад 50%, база оподаткування імпортих товарів та послуг, виражена в гривні, мала збільшитися на 20–30%. І надходження від відповідних податків також. Однак окрім зменшення імпортих ПДВ маємо й зниження надходжень від мита (на 12%). Нехай не вводить в оману приріст акцизного збору з імпорту на 75,6%, адже він на 91% забезпечений надходженнями від увезених нафтопродуктів. Сталося це завдяки руйнуванню схем тіншового імпорту останніх, на

яких «сидів» режим Януковича. І хоча це заслуга нової влади, однак в іншому її немає за що хвалити, бо за рештою статей імпорту акцизний податок приніс лише на 7% більше надходжень, ніж торік, замість 20–30% з огляду на девальвацію гривні.

Тож недарма ще кілька місяців тому заговорили про те, що давні митні схеми (контрабанда, «пільгове» розмитнення тощо) режиму Януковича існують надалі, тільки втілюють у життя їх тепер люди з нової влади. І наведена статистика підтверджує це.

ОДНА З ОСНОВНИХ ПРИЧИН НЕДОВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ – ЗВУЖЕННЯ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ, СПРИЧИНЕНЕ ЗАГАЛЬНИМ СПАДОМ В ЕКОНОМІЦІ

Прикметно, що переважна частина митних органів розташовані на місцях. Тож, можливо, нова влада ще не встигла міцно взяти віжки управління у свої руки й розставити лояльних і компетентних керівників регіональних митниць. Може, вона просто вчиться на власних помилках. Або ми є свідками явного недоліку у стилі управління нинішнього керівництва порівняно з вертикалюю влади Януковича. В обох випадках позитивним побічним ефектом є те, що гроші не йдуть єдиним потоком у центр, а лишаються розпорощеними в різних, хай і не дуже чистих, руках, що дає можливість бізнесу дихати вільніше. Якщо ж усі ці недоїмки є тільки зовнішнім виявом схем відмивання бюджетних грошей, які «кришує» нинішня влада, то справи зовсім кепські. Тоді лише переміщення зони АТО на територію Києва, а також Кончі-Заспи та Пулі-Водиці здатне вирішити проблему.

Залишається надіятися, що теперішня ситуація – то лише наслідок недосвідченості нового керівництва та свідомого послаблення ним фіскального тиску. І заплювати очі на повністю вибрану квоту коштів, які повинен за рік перерахувати до бюджету НБУ (22,8 млрд грн), та скорочення відшкодування ПДВ, обсяг якого за вісім місяців менший, ніж торік, на 2% навіть з урахуванням випущених на 6,7 млрд грн ПДВ-ОВДП. ■

За оцінками міністра фінансів Олександра Шлапака, внаслідок подій на Сході України державний бюджет недоотримає тільки податкових платежів на суму близько

18 млрд грн

Історія подарувала Україні другий шанс: нині з'являється реальна можливість ротації верхівки, і нею гріх не скористатися

Автор:
Юрій Макаров

Єдиний помітний успіх у просуванні процесу люстрації в Україні за останні місяці – що більшість населення вивчила це слово й хоча б приблизно розуміє, що воно означає. Якщо дуже коротко, то «Банду – геть!». Невелика різниця з вікопомним гаслом 2004 року «Бандитам – тюрми!», хоча те насправді значно давніше й належить іще Вячеславу Чорноволові, себто відтоді прогрес незначний.

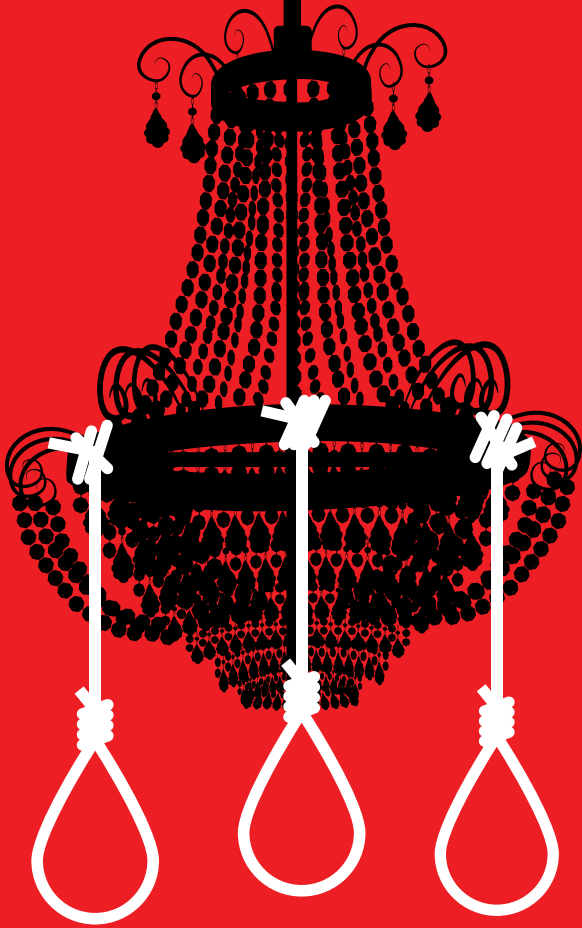
Найбільша проблема поточного періоду полягає в тому, що влада, справжня, яка визначає умови, не демонструє намірів робити їх іншими, а отже, й проводити радикальну зміну еліт у країні, а без цього окремі позитивні рухи окремих добромисних керівників задалегідь приречені. При всій повазі та співчутті до президента важко погодитися з його відомою тезою, що наступні вибори автоматично, самі собою стануть актом тієї омріяної люстрації, бо правила гри не змінені, принаймні збережено мажоритарку, орієнтовану на підкуп консервативної і пасивної частини виборців; одіозні представники старого режиму (режимів) і надалі мають усі шанси впливати на хід подій. виправдання гостротою моменту зайві: що менш ефективні владні механізми, то довше триватиме загострення незалежно від намірів та конкретних дій зовнішнього агресора.

Ні, помиляюся, найсерйозніша проблема поточного періоду – та, що можновладці не відчують відповідного тиску знизу, спрямованого на зміну еліт. Адже «Банду – геть!» – надто абстрактно й нетехнологічно. «Банда» – це хто: всі, хто був задіяний у політиці до лютого 2014 року? Чи тільки ті, хто голосував за закони 16 січня? Ті, хто мешкає в Кончі? Ті, хто пересувається на Cadillac Escalade?

«Геть» – це куди: на пенсію, в табір, на палю? Є підозра, що не всі громадяни встигли ознайомитися з текстом уже готового й досить детального законопроекту «Про очищення влади», який має проходити голосування в Раді вже наступного вівторка. І якщо під парламентом зранку не виявиться кворуму в кількадесят тисяч демонстрантів, а навряд чи стільки збереться, то в залі документ прокотять, і обиватель укотре переконається, що «всі вони однакові» й «так буде завжди». Бо на кожен акт саботажу не вистачить демонстрантів, а більшість пасіонарів або на фронті, або опікуються забезпеченням АТО замість держави.

Ідеться саме про це: не лише преса та громадські активісти, а й найширші верстви суспільства мають досягти принаймні поверхневого консенсусу стосовно мети й шляхів досягнення тієї самої славленої люстрації. До речі, майже всі посилення на прецеденти в постсоціалістичних країнах не надто переконливі, адже скрізь – від рішучої Польщі до млявої Болгарії – ішлося лише про викриття експрацівників комуністичної таємної поліції, штатних і позаштатних, але не більше! Ніде, зокрема й у колишніх республіках Прибалтики, не було мови про усунення від влади просто чиновників попереднього режиму. Можна подивитися глибше й розглянути хід денацифікації в Західній Німеччині після Другої світової, але й там, перше, покарання чи певні обмеження не наклали автоматично на всіх колишніх членів НСДАП – тільки на тих, хто був задіяний у СС, СД й подібних злочинних організаціях, а, подруге, все це чищення відбувалося під безпосереднім наглядом Контрольної ради, себто органу, підзвітного країнам-переможцям, а не власному урядові ФРН.

І тільки одна (!) держава учинила послідовно й безкомп-

ЛЮСТРО ДЛЯ ПОТВОРИ

ромісно стосовно свого минулого. Це демократична Грузія, причому не відразу, а після 2010 року. За тамтешнім законом про люстрацію заборона обіймати будь-які посади у виконавчій владі та судах (а також керівні в освіті!) поширювалася не лише на колишніх працівників КГБ, а й на функціонерів КПРС будь-якого рівня. Водночас було заборонено комуністичну та нацистську символіку, використання в географічних назвах імен більшовицьких діячів, тобто проведено справжню послідовну дерадянізацію. До речі, хоча багато надбань Міхейла Саакашвілі та його команди було спотворено після приходу до керма наступної проросійської адміністрації, ці норми діють і досі. Хай там як, але вони визначають клімат у країні.

Необхідно зазначити, що власне очищення влади скрізь у посттоталітарних державах (а це не лише колишні республіки та сателіти СРСР, а й Іспанія, Аргентина, Уругвай, Марокко, ну й передусім, звісно, Німеччина) є частиною ширшого процесу, який дістав назву «подолання минулого». Ідеться про самоусвідомлення: дослідження джерел, каяття, вшанування жертв, виховання й освіти, унеможливлення повторення сумного досвіду. Саме досягнення незворотності, а не забезпечення відплати є кінцевою метою всіх цих заходів.

Можна скільки завгодно дорікати (до речі, невідомо кому), що на початках незалежності в Україні не провели аналогічної операції, але тоді це було технічно неможливо не лише через цілковите домінування у владі радянської номенклатури, включно з першим та другим президентами. Треба визнати, що таке гасло не мало підтримки передусім у рядових громадян. Частина з них були класичними комуняками, тільки дещо розгубленими, частина – звичайними совками, боязкими й, за великим рахунком, безпринципними, частина – прагматиками, які швидко зрозуміли можливість саме такої соціально-політичної конфігурації. Сегмент безкомпромісних прибічників нової України, побудованої на засадах демократії, економічної свободи та соціаль-

ної справедливості, бачився замалим для тиску на систему зсередини, а зовнішні впливи, хай там що казали б нинішні ватніки (мовляв, усіма українськими президентами керували з «Вашингтонського обкому»), – не те, що мінімальними, а практично від'ємними й обмежувалися лекціями та нотаціями.

Найпоширенішим виправданням опортунізму стосовно спадковості українських еліт став аргумент «у нас усі були в КПРС», інакше кажучи, будь-які досвідчені кадри так чи так пов'язані з радянським минулим, а наявні дисиденти є радше деструктивною силою, нездатною виконувати менеджерські функції. В цьому була дециція правди, але згадаймо, чого справді досягли «досвідчені»: занепад економіки, розкрадання більш-менш ліквідних активів, зростання бізнесу із криміналом, формування держави, головний пріоритет якої – персональне збагачення всіх причетних до ухвалення рі-

ЕФЕКТИВНІ ЕЛІТИ З'ЯВЛЯЮТЬСЯ, КОЛИ ІСНУЄ ТИСК ЗНИЗУ. ІДЕТЬСЯ ПЕРЕДУСІМ ПРО ГРОМАДСЬКІ РУХИ ТА ЗМІ, АЛЕ ВОДНОЧАС І ПРО ШИРОКУ ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ, ЯКА ВЖЕ Є І НАДАЛІ ЗАЛИШАТИМЕТЬСЯ ФАКТОРОМ ПОТОЧНОЇ ПОЛІТИКИ

шень. Чи було б гірше, якби до влади два десятиліття тому прийшли пасіонарні дилетанти? Запитання зостається риторичним.

Ефективні еліти з'являються, коли існує тиск знизу. Ідеться передусім про громадські рухи та ЗМІ, як скрізь у світі, але водночас і про широку громадську думку, яка вже є і надалі залишатиметься фактором поточної політики. Привид нового Євромайдану відтепер витатиме над кожним чиновником, заважаючи до кінця захопитися звичним процесом маніпуляцій і дерібану. Принагідно згадаймо доволі велику частину активного населення, яка має до-

свід відстоювання власних цінностей зі зброєю в руках і навряд чи толеруватиме кричущі неподобства.

Понад те, на відміну від ситуації початку 1990-х у нинішній Україні не бракує молодих людей із дипломами МВА та сучасними уявленнями про світ, мотивованих не збільшувати статки, а досягати амбітних проектів у масштабі регіону чи країни. Забобони на кшталт «старий уже накрив, а молодий кращиме більше» матимуть сенс, якщо не зміняться принципи взаємодії в державі та соціумі, а вони, хоч і повільно, стають інакшими. Ідеться не про вік (усі пам'ятають цирк із «молодою командою» колишнього київського мера), а про незадіяність у давніх схемах і зв'язках.

Що ж стосується можливого кадрового голоду, то варто повернутися до позитивних прецедентів у наших «товаришів по нещастю», передусім до практики реформ у Грузії: адміністрації Саакашвілі вдалося у традиційно корумпованому середовищі, обтяженому традиціями корпоративізму і трайбалізму, заангажувати потужний резерв перспективної молоді, яка не бажала й не вміла діяти в застарілій системі координат. Менш сприятливих стартових умов і переконливішого результату годі шукати. А Україна має додатковий ресурс трудових мігрантів, серед яких не лише чорнороби в Італії та Португалії, а й менеджери в Лондоні та Купертіно, штат Каліфорнія.

Тобто головною перешкодою для ротації держапарату й усунення від влади одіозних представників досі діючого політикуму є передусім психологічні гальма в тих, хто може й має забезпечити необхідний тиск і температуру процесу. Вочевидь, для захоплення потенційних активістів потрібні позитивні приклади того, що тиск суспільства ефективний не лише в екстремальних умовах протистояння з «Беркутом», а й у прозаїчніших декораціях щоденного відстоювання законних вимог громадянина й громади. Є історичні моменти, коли саме суб'єктивний чинник є вирішальним. Схоже, зараз, в умовах смертельної небезпеки, Україна переживає саме такий момент. ■

Андрій Шевченко: «Люстрація – це не більш як цеглинка в нову будівлю»

Народний депутат від «Батьківщини» Андрій Шевченко розповів *Тижню* про те, чому не варто затягувати з люстрацією, які є ризики її проведення і, головне, ким замінити ті десятки тисяч чиновників, яким вкажуть на двері

Спілкувався
Роман Малко

У. Т.: Сьогодні у Верховній Раді триває доопрацювання проекту закону про очищення влади, прийнятого в першому читанні. Є шанс, що він буде ухвалений ще цим складом парламенту? Голосів набереться?

– На жаль, шанси невеликі. І справа не тільки в тому, що залишилося мало часу. Важко уявити, що хвороба сама себе лікуватиме. Країна зараз точно заслуговує на набагато кращу владу і на кращий політичний клас загалом, але складно повірити, що цей парламент ухвалить закон про очищення самого себе. Тому не думаю, що Рада, яка підтримала Януковича під час його президентства, диктаторські закони 16 січня, легко прийме згаданий документ. Але все, що можна буде зробити ще в цьому скликанні, зробимо.

У. Т.: Багато хто переконує, що люстрація не на часі, треба, мовляв, почекати закінчення війни, а тоді вже приймати такі радикальні рішення.

– Ну Путін нас поставив перед таким вибором: або мир, або реформи. Тобто або збереження території, або зміни. Він нав'язує нам міф, що це неможливо одночасно. Я вважаю, що ми в змозі виконати два завдання: відстояти нашу свободу, нашу незалежність і здійснити ті зміни, заради яких Майдан починався і яких країна дуже потребує. Тому це необхідно робити якнайшвидше.

Якщо поставити питання ширше: що потрібно для очищення влади, то я сказав би, що є абсолютно очевидні речі, які можна робити, не чекаючи відповідного закону. Адже найперше

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАКЕН

люстрація – це Кримінальний кодекс, який зобов'язує карати і хабарників, і зрадників країни, і всіх тих, хто зловживав службовим становищем.

У. Т.: Люстрація за українським рецептом змінить систему чи лише позбавить влади одних на користь інших?

– Я думаю, що люстрація – це не більш як цеглинка в нову будівлю. Важлива цеглинка, давайте назвемо її наріжним каменем, але не єдина. Якщо хтось думає, що вона стане панацеєю і що просто від механічної заміни од-

них скомпрометованих людей іншими в нас життя стане кращим й Україна процвітатиме, то це велика ілюзія. В Айзека Азімова є книжка «Кінець вічності», й у ній згадано таке поняття, як «мінімально необхідні зміни». Як на мене, люстрації замало для того, щоб стати «мінімально необхідними змінами» для великих реформ у країні, але це необхідна умова.

У. Т.: Серед найбільших проблем закону називають відсутність єдиного люстраційного органу. Чи можна сподіватися, що такий ор-

ган в остаточному варіанті таки буде передбачений?

— Мені симпатична ідея Єгора Соболева, згідно з якою таким органом може стати те, що зараз є Національним агентством з питань державної служби. На мій погляд, справді є сенс у тому, щоб з'явилися люди, для яких не просто справою честі, а й їхнім безпосереднім посадовим обов'язком буде очищати владу. Розумію, що існують корупційні й інші ризики, що нам дуже важливо, аби не з'явився клас професійних люстраторів і бездумних інквізиторів. Тобто враховую всі застереги, але при цьому поділяю думку, що має бути структура, яка цілеспрямовано здійснюватиме очищення влади.

У. Т.: Чи доцільно люструвати аж таку велику кількість людей, як пропонує закон? Півтора мільйона чиновників, майже всі силовики. Є думка, що тим, хто, умовно кажучи, покається чи чесно зізнається в гріхах, варто дати можливість далі працювати...

— Я думаю, остаточний перелік осіб, які підпадають під дію закону про люстрацію, буде менший, ніж зараз. І, як на мене, це правильно. Ми в такій ситуації, коли краще йти від меншого до більшого. Давайте знайдемо інструмент, який допоможе вичистити з влади явних злочинців і явних ворогів країни, а далі думатимемо.

У. Т.: Одна з найуспішніших люстрацій відбулася в Німеччині. Вона характерна тим, що звільнених чиновників НДР замінили професіонали з ФРН. Отже, ключове питання: ким замінити?

— Треба не боятися залучати у владу людей, які не мають жодного політичного досвіду й жодного досвіду держслужби. Це ще серйозне питання й до середовища громадських активістів: вони і далі роками, десятиліттями залишатимуться критиками уряду та політиків чи нарешті хоча б частина з них візьме на себе ризик, відповідальність і піде у владу, парламент, місцеві органи, на державну службу. Якщо ми не хочемо, щоб повторився провал 2004 року, треба, щоб громадські активісти, люди без жодного політичного досвіду, люди які зараз набагато краще відповідають ре-

ліям часу, ризикнули й пішли у владу. А це означає, що вони не будуть вічно в білих рукавичках і що їм доведеться, можливо, відповісти на конкретні речі. Але насправді то дуже великий шанс почати зсередини ті зміни у владі, які дуже потрібні.

У. Т.: Ну але є цілі сфери, де все-таки потрібні спеціалісти. Наприклад, грузини своїх поліцейських спочатку відправляли на навчання до США. Казахи також йдуть схожим шляхом, готуючи молодих чиновників. У нас є армія професіоналів, які готові працювати на державу і які відповідали б потрібним критеріям?

— Згоден, що треба дивитися. Можуть з'явитися якісь сегменти, де в нас катастрофічно мало спеціалістів. Але на сьогодні проблема в іншому, не в браку спеціалістів, а в тому, що є дуже важливі для країни місця, які посідають не завжди гідні люди.

У. Т.: Чи будуть урядовці, які не пройдуть перевірки, звільнятися з посад?

— Я думаю, щонайменше треба говорити про певний карантинний період. Якщо ти засвітився в непорядних речах, то побудь трохи за межами високих відповідальних посад. І, можливо, з часом матимеш право повернутися назад на державну службу, в політику і ще зробити корисні для країни справи.

У. Т.: Як бути з чиновниками Укроборонпрому, Нафтогазу, Надр України? Чи до них застосовуватимуться люстраційні норми, бо наразі в законі про них не згадується? Також це стосується терористів «ДНР», «ЛНР» і їхніх спонсорів.

— Давайте почекаємо остаточної версії. Ми з цього починали. У нас є два варіанти: оптимістичний сценарій і не дуже. Треба зрозуміти саму процедуру. Є перше читання, є дуже активна ініціативна робоча група, до якої входжу і я. У принципі, ми на цей момент підготували наше бачення до другого читання. Фактично підвели ризик і маємо напрацьований текст. У нас є один швидкий сценарій: якщо буде політична воля в Раді, то комітет просто бере й узаконує ту версію, яка напрацьована робочою групою, передає її в зал і приймається рі-

шення. Або песимістичний: комітет саботує і затягує розгляд документа. Але нинішній ВР лишилися вже лічені засідання, і це означає, що він перейде у спадок наступному парламенту восьмого скликання.

У. Т.: Правозахисники вказують, що закон може серйозно сприяти порушенню прав людини.

— Питання в тому, наскільки будуть прозорими формулювання закону. Він мусить бути зрозумілим для всіх і не викликати двозначних трактувань. Це справді дуже важливо. Головне, щоб документ не використовувався для зведення особистих рахунків. Як на мене, правозахисники правильно ставлять питання, і їхню підказку треба в цьому сенсі брати до уваги. Ми не хочемо полювання на відьом, прагнемо, щоб закон був справедливий і водночас зрозумілий для всієї країни.

У. Т.: Саакашвілі пропонував почати з менш болісного варіанта люстрації – економічної. У нас така передбачається?

— Це радше запитання до уряду і податківців. Але ще раз хочу наголосити: якщо ми справді віримо в зміни, необхідність очищення влади, я не чекав би і не оглядався б на ухвалення закону про люстрацію. Кримінального кодексу та інших законів, які зараз є, більш ніж достатньо, щоб повичистити злодіїв і зрадників із влади. Тому зараз треба консолідуватися, закликати всіх нормальних людей при владі, щоб вони не заплющували очей на те, що в нас повно сміття залишається у владних кабінетах. Треба діяти швидко.

У. Т.: Скільки має тривати люстрація?

— Тут я прихильник не довгих процесів, а чітких, якісних рішень, які дадуть змогу країні перегорнути сторінку і йти вперед. Ми й так розуміємо, що з люстрацією запізнилися на ціле покоління. І те, що країна мала пережити на початку 1990-х років, доробляємо зараз. Тому вважаю, що зараз треба зробити все, що маємо, вказати на вихід із кабінетів усім тим, хто довів до тієї кризи, у якій опинилася держава, і далі швидко будувати нову країну, не озираючись назад. ■

БІОГРАФІЧНА НОТА

Андрій Шевченко – український громадський діяч, політик і журналіст. Народився 1976 року на Івано-Франківщині. 1999-го закінчив Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, навчався в НУ «Києво-Могилянська академія». У журналістиці з 1993 року. Працював у телепроектах «Післямова», «ТСН», «Обличчя світу», «Репортер» тощо. 2003–2005-й – шеф-редактор і ведучий «5 каналу». Співзасновник і президент Центру суспільних медіа і перший голова Київської незалежної медіа-профспілки. У 2005-му – віце-президент НТКУ. Депутат Верховної Ради трьох скликань. Нині член фракції Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина»

Страх харакірі

Закон «Про очищення влади» загрожує більшості представників панівної верстви. Тож навряд чи набуде чинності в нинішній редакції і виконуватиметься в повному обсязі

Автор:
Олесь
Олексієнко

14 серпня на позачерговому засіданні під тиском мітингувальників Верховна Рада таки прийняла за основу Закон «Про очищення влади» (4359а), проте його остаточне затвердження, яке мало відбутися по відкритті нової сесії парламенту у вересні, знову затягується на невизначений час. Та й не дивно, адже перше читання багато депутатів розглядали виключно як необхідний популістський реверанс без жодних практичних наслідків. А от ухвалення закону в цілому, попри всі його слабкі сторони та можливості обходу, більшості представників правлячої верстви усе-таки загрожує непрогнозованими моментами в майбутньому.

Вістря закону націлене проти посадовців режиму Януковича та його прислужників, особливо тих, які залишалися вірні йому під час Євромайдану, брали активну участь у залякуванні активістів та розправах над ними.

Зокрема, цей документ автоматично позбавляє права бути призначеними на чиновницьку чи обраними на виборну посаду досить широке коло осіб, які за президентства Януковича (від 25 лютого 2010 року до 22 лютого 2014-го) були міністрами, керівниками інших центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ), СБУ, НБУ, Антимонопольного комітету, Фонду держмайна, ДУС, секретарем РНБО, членами Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради юстиції, прокурорами та їхніми заступниками на всіх рівнях.

Іще суворіший підхід до прислужників режиму, які посідали високі крісла під час подій на Майдані від 1 грудня 2013-го до 22 лютого 2014 року. У цьому випадку до списку «вигнанців» додано тодішніх уповноваже-

ного Верховної Ради з прав людини, заступників міністрів та керівників інших ЦОВВ, представника президента в АРК, голів обласних і районних держадміністрацій та їхніх заступників, глави, його заступників та керівників структурних підрозділів Адміністрації президента й Секретаріату Кабміну, членів РНБО, очільників та заступників очільників територіальних підрозділів міністерств та інших ЦОВВ, структурних підрозділів обласних, районних та міських держадміністрацій, керівного складу МВС та податкової міліції, начальників та їхніх заступників в управліннях МВС та СБУ всіх рівнів.

Також у разі ухвалення закону права обіймати державні посади або бути обраними будуть позбавлені всі працівники МВС та прокуратури, які брали участь у затриманні, залякуванні учасників акцій громадського протесту й масових заходів, готували чи передавали в суд справи проти них, склали рапорти, протоколи про адміністративне правопорушення, своїми діями або ж бездіяльністю сприяли їх складанню тощо (це стосується всього періоду президентства Януковича – від 25 лютого 2010-го до 22 лютого 2014 року). Окрім них у переліку фігурують усі державні службовці та посадові особи органів місцевого самоврядування і просто громадяни, вина яких у завданні шкоди життю, здоров'ю, майну інших громадян – учасників масових акцій протесту від 21 листопада 2013-го до 22 лютого 2014 року встановлена у визначеному законом порядку, а також ті, хто своїми діями чи бездіяльністю намагався перешкодити реалізації конституційного права мирно збиратись і проводити збори, мітинги та демонстрації.

Єдина умова у цьому випадку – встановлення відповідних фактів судом, що за нинішнього стану нашої Феміди може ускладнити і спотворити процес люстрації. Не забули автори законопроекту й про голів, заступників та секретарів виборчих комісій, які організували фальсифікації на виборах президента України 2004 року та народних депутатів 2012-го. За умови, що це буде доведено в судовому порядку, вони теж не матимуть права обіймати державні посади.

Окрім представників та виконавців злочинних наказів режиму Януковича закрито має бути шлях до високих крісел особам, стосовно яких у судовому порядку встановлено, що вони коли-небудь публічно закликали до сепаратизму, порушення територіальної цілісності й суверенітету України, співпрацювали зі спецслужбами інших держав як таємні інформатори чи помічники в оперативному здобутті даних, розпалювали міжнародну ворожнечу, робили публічні заяви та вчиняли дії, які містять ознаки расової, соціальної, культурної, релігійної нетерпимості щодо представників української нації чи інших національностей, котрі проживають на території нашої держави.

Поширюватиметься аналогічна заборона й на осіб, які до 19 серпня 1991 року працювали на керівних посадах КППС, КПУ чи

ФОТО: УНІАН

компартій інших союзних республік (від рівня районного комітету й вище) або були членами ЦК КПРС; обіймали керівні посади у складі ЦК ВЛКСМ, ЦК ЛКСМУ та відповідних органів інших союзних республік, обласних комітетів комсомолу в УРСР та поза її межами; були працівниками КГБ, просто взаємодіяли з ним чи зі спецслужбами інших країн, обіймали посаду начальника політичного відділу (управління) в Збройних силах або МВС СРСР; якимось чином причетні до організації політичних переслідувань учасників українського національно-визвольного руху часів Другої світової та післявоєнного періоду. Однак знову ж таки це треба встановити в судовому порядку.

«А СУДДІ ХТО?»

Масштабному очищенню можуть завадити слабкість адміністративних механізмів, нестача якісних кадрів для виконання перевірок, корупційний інтерес, банальне залякування перевірок і, зрештою, брак додаткового фінансування відповідної праці, адекватного обсягам понадпланової роботи з люстрації кандидатів на ті чи ті посади. Ці фактори не лише можуть звести нанівець позитивний потенціал масового очищення органів влади, закладений у законі, а й загрожують зворотним ефектом.

Так, організацію перевірки має бути покладено на керів-

ника органу, де працює чи бажає працювати той, кого перевіряють. У випадку осіб, які обіймають виборну посаду чи претендують на неї, цю функцію виконуватиме ЦВК. Процес має здійснюватися щодо посадовців згори донизу: спочатку він повинен зачепити керівника органу, який здійснює перевірку; потім заступників, відтак очільників структурних підрозділів, осіб, які працюють у кадровій службі, й насамкінець решту персоналу того чи того органу влади. Контролювати реалізацію заходів має Національне агентство України з питань державної служби, яке зобов'язане створити центральну й територіальні комісії з перевірок, їх члени повинні бути призначені терміном на один рік без права повторного призначення; до кожної з них має входити із правом голосу не менш ніж по одному «представнику громадськості» й «представнику ЗМІ».

Сама перевірка згідно із законом має тривати не більш ніж 30 робочих днів від дати надання згоди на неї тим, кого перевірятимуть, а для претендентів на виборну посаду термін зменшено вдвічі. Тож, якщо за це братимуться завантажені іншими обов'язками чиновники як за «громадське доручення», їхній підхід виявиться формальним і поверховим: «аби лиш закрити питання». У законі, що правда, зазначено, що в разі необхідності орган перевірки може створити спеціальний структурний підрозділ для її організації та проведення. Але про джерела його фінансування не йдеться.

Інформацію про осіб, яких перевіряють, має публікувати Національне агентство України з питань державної служби, зокрема для того, щоб представники громадськості могли повідомити про них компрометуючі факти, які не дають права обіймати посаду. Так само публікуватися на сайті того ж таки агентства повинні й висновки про результати. Якщо під час перевірки декларацій про майно, доходи, витрати й зобов'язання фінансового характеру в документах, поданих особою, яку перевіряють, відповідний посадовець (орган) виявить арифметичні або логічні розбіжності, їй буде надано можли-

вість упродовж п'яти робочих днів від дати встановлення цих неточностей представити письмове пояснення за фактом. Тобто можна спробувати обманути, а потім, якщо не вдасться, виправитись. У разі встановлення за результатами перевірки та розгляду таких пояснень, що той, кого перевіряють, подав підробні документи та/або свідомо неправдиву інформацію, орган, який здійснює призначення на посаду, повідомляє впродовж трьох днів про виявлений факт правоохоронцям. Особи, які не пройшли перевірки або не надали згоди на її проходження, підлягають звільненню зі своєї посади з позбавленням права обіймати її та будь-які інші впродовж 10 років.

Врешті, повноцінне набуття чинності Законом «Про очищення влади» потребує внесення змін до низки інших законів та підзаконних актів, що також може бути загальмоване парламентом чи урядом навіть за умови ухвалення й підписання цього документа. Так, прикінцеві положення закону зобов'язують Кабмін у тримі-

МАСШТАБНОМУ ОЧИЩЕННЮ МОЖУТЬ ЗАВАДИТИ СЛАБКІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ТА НЕСТАЧА ЯКІСНИХ КАДРІВ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПЕРЕВІРОК

сячний термін від дня набуття ним чинності розробити і внести на розгляд Верховної Ради законопроекти щодо реформи судової системи, «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України», «Про поліцію», «Про Національне бюро розслідувань», «Про Кабінет Міністрів України», «Про державну службу», якими має бути передбачено зміну повноважень і завдань системи органів влади на основі загальноєвропейських принципів проходження держслужби та збільшення посадових окладів. Скільки часу знадобиться, щоб усі ці контроверсійні рішення пройшли через законодавчий орган, велике питання. ■

Анатолій Толстоухов: «Люстрація розколює суспільство»

Анатолій Толстоухов – екс-міністр часів Януковича. Один із тих, хто не підтримує люстрації та вважає навіть шкідливою для країни, а себе називає її жертвою

Спілкувався
Денис Казанський

У. Т.: Як ви вважаєте, люстрація взагалі можлива в Україні?

– Я дуже скептично до цього ставлюся. Те, що хочуть зробити у нас, що вже робиться на низовому рівні, складно назвати люстрацією. Знаю приклади, коли людина є заступником міністра, лежить у лікарні після операції, а їй телефонують і кажуть: ви не маєте права більше працювати. Так вирішила громадська рада або якась комісія. Мусите написати заяву. Тих, хто вже написав такі заяви, не сотні, а тисячі. Так само як після 2004 року це торкнулося понад 50 тис. осіб.

У. Т.: Чому ж тоді вони досі на своїх місцях?

– Ті, про кого кажу, вже не працюють. Їх звільнено. Перед вами сидить конкретна людина, яку можна також вважати об'єктом люстрації. Але якщо хтось захоче мене люструвати, він передусім люструватиме того, хто голосував за незалежність України. І я це не називаю люстрацією. Знаєте, якщо влада мені сьогодні запропонує роботу, сам відмовлюся. І для цього не потрібна буде люстрація. Мене ще у 2004 році Ющенко хотів посадити. Звинувачували, що я випустив газету, в якій Янукович був проголошений президентом. Але насправді такої газети не було. Я повинен був просто відповісти за режим. За те, що забезпечував роботу урядового апарату. Це люстрація чи політичне переслідування?

У. Т.: Але ж люстрація полягає в тому, щоб у принципі забрати в представників старої влади можливість повернутися. А не тільки заборонити їм працювати у період роботи Порошенка.

ФОТО: УКРАЇНСЬКЕ ФІЛО

– А що, ці люди повинні перестати бути повноцінними громадянами своєї країни, у яких є конституційні права?

У. Т.: Але ж така практика є цілком нормальною для деяких країн Східної Європи. Чи не так?

– А чому ми повинні повторювати досвід тих країн? Я вважаю, що для України він є політично та соціально небезпечним, тому що буде ще однією глибокою прірвою в розколотому українському суспільстві. А те, що розколює країну, не може бути корисним та актуальним. В основі того, що робиться в нас, що впроваджується владою, має лежати головна умова – послідовний рух у бік консолідації суспільства. Доки Україна розколота, у неї немає історичної перспективи. А люстрація – це ще одна лінія розколу.

У. Т.: А чи не здається вам, що розкол у суспільстві тому й виник, що деякі політики спеціально робили так, щоб його створити?

– Які саме?

У. Т.: Наприклад, піар-менеджери Януковича, які поділили Україну на три сорти у 2004 році.

– А до чого тут саме 2004 рік? Ось я політик, який дивиться на Україну, знає її історію, бачить, що відбувається. І розумію: якщо Україна йде до Митного союзу, то піднімається Західна Україна. Якщо в ЄС, то піднімається Східна. Скажіть мені, чи можу, будучи відповідальним політиком, приймати якесь таке рішення, коли усвідомлюю, що воно призведе до розколу України? Те саме стосується НАТО – знову розкол. Питання федералізації – також. Люстрація – аналогічна ситуація!

Є низка рішень, які зараз не можна приймати, бо це поглибить проблеми українського суспільства. Ми сьогодні сумнівними рішеннями на кшталт люстрації виключаємо для себе варіанти цілісного розвитку. Не буде його – не буде збалансованого розвитку. Не буде консолідації – не буде реформ. Не буде ніякої модернізації. Я не ходив ні на антимайдан, ні на Майдан, бо розумів, що між ними прірва. У цю прірву зараз ми летимо.

У. Т.: А чи існує та прірва насправді? Чи, може, це не люди зіштовхнулися, а політики їх зіштовхнули?

– Тут зіштовхнулися держави, політичні сили, інтереси бізнесових структур. А це означає, що й інтереси людей. Бо за кожним великим гравцем стоять люди. Ви ж не скажете, що на

Майдані були тільки політики? Там були сотні тисяч людей.

У. Т.: Тоді виникає замкнене коло. Чиновників не можна люструвати, бо буде погано, але зараз уже погано по факту через корупцію та неефективне управління.

– А хто люструватиме? Є просте запитання до вас. Хто зараз очолює РНБО? Знаєте?

У. Т.: Ніхто поки що.

– А можна було хоча б першого заступника призначити виконувачем обов'язки? Якщо ми кажемо, що саме ця структура відповідає за АТО, як вона може залишатися без очільника? Хіба складно когось призначити? А де голови облдержадміністрацій, керівники районів, які покажуть обличчя нової влади? Якщо вони відсутні й ніхто цим не переймається, то люстрація зараз є чимось таким далеким, що взагалі не має значення.

Коли Азарову винесли вотум недовіри, він написав заяву, того самого дня пішов і я. У 2004 році він мені казав: завтра ти зустрічатимеш Юлію Володимирівну на ганку, вона тепер новий прем'єр. А я відповів: ви щось напугали. По-перше, самозванців у Кабмін не заводжу. А по-друге, якщо вона мені скаже підготувати проекти наказів про ваше звільнення, муситиму це робити. А я не піду на таке ніколи.

Тому через півгодини написав заяву про звільнення. Не чекав, коли мене виженуть. Тому для мене такої проблеми, як люстрація, не існує.

Для когось люстрація – велика необхідність. А для мене то величезна тупість, яка дуже боляче вдарить по нашому хворому суспільству. Зараз, навпаки, треба зробити все, щоб народилася опозиція, яку треба запрошувати до діалогу. А ви її люструвати збираєтеся?

У. Т.: А чому опозицією має бути саме ПР? Опозиція нікуди не поділася. Просто тепер це буде Тимошенко, а не Янукович.

– І не тільки вона. Так звана об'єднана опозиція тепер сама себе їстиме. Крім того, обов'язково підніматимуться ті сили, які й мали б бути опозицією. А також зростуть вуличні, що за-

кликатимуть до протестів, те, що називали «непартиійний Майдан». І ось ці три сили з трьох напрямів уже навесні створять такий тиск на владу, що я їй не заздрю.

У грудні я написав, що влада увімкнула режим самоліквідації. Так ось зараз вона працює в ньому автоматично. Не змінилося нічого. Пам'ятаєте, Євро-2012, «Хюндаї» та пов'язані з ними зловживання? Кого звинувачували? А чому ви зараз не чуєте це прізвище? Хтось розслідує ті питання?

У. Т.: Напевно, ні.

– А чому?

У. Т.: Є домовленість із новою владою. З президентом?

– Ну то кого ж треба тоді люструвати? Почати з одного, а закінчити іншим?

У. Т.: Але ж погодьтеся, у суспільстві є запит на люстрацію.

– Не в суспільстві, а в частині суспільства. У соціально та політично активній частині є такий запит, бо людям роками казали: це вороги, корупціонери, вони вас грабують. А люстрація має торкатися всіх. І тих, і інших. Та я це називаю не люстрацією, а кадровою політикою. А її в державі немає. Вона в нас існує на рівні кадрових призначень, багато з яких треба ставити під сумнів. Зараз у міністерствах працює дуже багато тих, кого я особисто звільняв. За професійну непридатність.

Дуже хотів би, щоб мене кудись запросили та люстрували публічно. Щоб міг також ставити запитання. Ви розкажіть, що зробили для України, і я розкажу, що зробив. Може, тоді хтось нарешті зрозуміє. Певно, і більшовики не були дурнями, коли дозволяли потім працювати царським генералам, вчнем. Вони, мабуть, щось розуміли.

У. Т.: А як ви самі вчинили б? Чи є у вас якийсь рецепт, що треба робити зараз?

– Без консолідації в нас немає майбутнього. Після так званої революції в Україні мусив бути створений уряд в інтересах усієї України. А в тому уряді немає жодної людини з Південного Сходу. Чому? Якщо ви про-

**БІОГРАФІЧНА
НОТА**

Анатолій Толстоухов народився 2 січня 1956 в місті Харцизьк (Донецька обл.). У 1978-му закінчив Орловський державний педагогічний інститут (Росія). Працював учителем історії. Наприкінці 1980-х став партійним функціонером КПРС, працював лектором у Харцизькому міському КПУ. На початку 1990-х пішов у журналістику. Починаючи з 1995-го працював в уряді. У 1997 призначений міністром Кабінету Міністрів. Не раз залишав та повертався на цю посаду з 1997-го по 2010-й. З 2011-го по 2014-й був радником прем'єр-міністра України Миколи Азарова

сто змінили донецьких на західняків, то для вас єдиної України не існує. Це перше, що мало бути створено. Не можна вирішувати питання люстрації без опозиції.

У. Т.: Але ж це неможливо, бо, наприклад, КПУ себе ніколи не люструє.

– Хіба за часів Тимошенко комуністи не брали грошей від неї за голосування за окремі закони? Брали. А що вони робили за Януковича? Те саме. Тоді скажіть, чому їх карають, а тих, хто тоді з ними співпрацював і платив їм, ні?

У. Т.: Але в цьому випадку головний привід не корупція, а те, що КПУ є пособниками сепаратизму.

– Візьміть партійні документи. Ви не знайдете жодного рішення, яке можна було б назвати сепаратистським. А те, що окремі люди там щось робили, то ви тоді дієте за принципом: якщо колгоспний сторож щось вкрав, ліквідуємо колгосп. Нагадаю, що першим містом, яке постало проти Януковича та вирішило йти до Європи, була Рава-Руська. І де справа щодо сепаратизму?

У. Т.: А що трапилося, як ви гадаєте?

– Страшні речі. Ми загубили Крим, загубили Донбас.

У. Т.: Може, краще сказати: у нас відібрали Крим і Донбас?

– Знаєте, ніхто, виходячи на ринг, не каже, що його переміг

**«ЗАПИТ НА ЛЮСТРАЦІЮ
Є ЛИШЕ В ЧАСТИНІ
СУСПІЛЬСТВА, БО ЛЮДЯМ
РОКАМИ КАЗАЛИ:
ЦЕ ВОРОГИ, КОРУПЦІОНЕРИ»**

сильніший суперник. Нормальний спортсмен скаже: я програв. І нам треба визнати, що ми програли.

У. Т.: Чи був шанс перемогти?

– Був шанс не починати.

У. Т.: Піти до Росії цілком?

– Ні, піти на переговори одразу. Тоді Донбас ще був нашим. А де він зараз, спитайте в Порошенка. ■

Олексій Хмара: «Українське суспільство чекає будь-яких інструментів відновлення чесності»

Виконавчий директор Transparency International Україна Олексій Хмара розповів **Тижневі** про межу, за якою люстраційний процес утрачає роль інструмента встановлення суспільної справедливості й перетворюється на механізм жорстоких порохунків, та про можливі сценарії його саботажу чиновниками й депутатами, а також самими українцями.

У. Т.: Країни, де на початку 1990-х відбувалася люстрація, прагнули очищення від комуністичного минулого. Навіщо вона сьогодні Україні – у прагматичному й моральному вимірах?

– Сьогодні в Україні слово «люстрація» наділяють зовсім іншим змістом. Пам'ятаєте, років вісім тому Юлія Тимошенко йшла до парламенту під гаслом «Справедливість є, за неї треба боротися»? У неї була хороша здатність чітко ловити поточний момент і влучно на нього відповідати. Сьогодні з нею в цьому по-згамався б хіба що Олег Ляшко. Отже, тоді Тимошенко вдало підмітила, що справедливості в нас, на думку самих громадян, практично немає. За останніх вісім років ситуація не покращала. Суспільство щораз очевидніше ставало несправедливим у різних аспектах: економічному, доступу до ресурсів, можливостей самореалізуватися, впливати на публічні процеси, висловлювати власний погляд. Гіршою ситуація є, схоже, в Росії і Таджикистані.

Я згадав про це, бо суспільство України відчуває тотальну несправедливість у всьому й чекає будь-яких, часто кровожерливих, інструментів відновлення чесності. Якщо пригадуєте, акти-

**Спілкувалася
Ганна Трегуб**

вісти партії «Воля», котрі зараз лобіюють законопроект про люстрацію, використовують як візуальний символ цього процесу гільйотину. Мені невтямки, чому знак саме такий, нехай навіть стилізований під тризуб. Нині проштотують ідею, що чистка – це механізм обезголовлення тієї частини суспільства, яка, на погляд решти, несправедливо привласнила ресурси або контролює їх у своїх інтересах. Таким чином, сьогодні люстрація зводиться до бажання громадян відновити справедливість у спосіб, на їхню думку, найприйнятніший. Влада вбивала українців задля збереження режиму. У відповідь вони готові убивати владу, тільки не в банальному фізичному сенсі (хоча, гадаю, і в

**«ЛЮСТРАЦІЯ –
ЦЕ МОЖЛИВІСТЬ
УСУНУТИ КОРУПЦІОНЕРІВ,
ЯКІ ПСУЮТЬ ЖИТТЯ ВСІМ,
А НЕ ОДНІЙ КОНКРЕТНІЙ
ЛЮДИНІ»**

цьому теж), а знищуючи шанси можновладців на утримання керма. Відсторонити від посади, заарештувати, вислати – щось на кшталт цього. Люстрація сьогодні перетворилася на процес помсти. Але це не засіб посадити сусіда, який порушив межу на 2 м, а нагода усунути корупціонерів на місцевому рівні, які псують життя всім, а не одній конкретній людині.

У. Т.: За якими критеріями відсіювати тих, хто має підпадати під процес люстрування?

– Ми в Transparency International під люстрацією розуміємо перезавантаження системи таким чином, щоб найбільш гідні люди вклали свої сили, вміння й талант у максимально швидкий та якісний розвиток держави з належною компенсацією їхніх старань. Отож критеріїв люстрування три. Перший – доведена участь у корупційних діях. Щодо будь-якої публічно помітної особи може існувати підозра в корупції. Якщо є такі доведені факти, то людину має бути відсторонено від посади взагалі без права поновлення. Другий критерій – це професійна непридатність. У нас є купа гідних співвітчизників, які по 20–30 років залишаються на одній і тій самій посаді, але, якщо запитати, в чому суть їхньої роботи, то відповідь зазедве третина. Нам потрібні професійні кадри, які розуміються на тому, що роблять. Третій критерій – причетність до злочинів проти прав і свобод людини. Йдеться про розгін Майданів, затримання без належних причин тощо. Якщо хтось колись хоч раз спокусився начхати на закон і гнобити людину, то навіть під прикриттям нового шалика, партійного значка чи вишиванки він не змінюється. І це рано чи пізно проявиться. Названі критерії слід застосовувати безвідносно до партійної належності. Комуністам-от ніщо не заважає назвати себе послідовниками Че Гевари й формально не підпадати під дію закону про люстрацію. Йдеться не лише про чиновників у розумінні працівників Кабміну чи АП, а й про будь-якого публічного службовця, який надає послуги від імені держави. Це можуть бути освітяни, медики і т. ін.

У. Т.: Що ви робили б на місці урядовця чи депутата, якому загрожує люстрація і який хотів би саботувати люстраційний процес?

– Максимально нечітко сформулював би її критерії, щоб завжди можна було сказати: «Народ, ви самі не знаєте, чого хочете». Окрім того, вкрай забюрократизував би роботу відповідальної інституції. Формування останньої можна саботувати взагалі, але якщо під тиском громадськості її створять, то є шанси зробити так, щоб вона не змогла збиратися, роздути штат до 100 осіб, аби практично нереально було забез-

ФОТО: УКРІНФОРМ

**БІОГРАФІЧНА
НОТА****Олексій Хмара**

– виконавчий директор «Transparency International Україна». Нині координує роботу групи експертів із питань антикорупції, які в межах громадської ініціативи «Реанімаційний пакет реформ» розробляють і адвокатують нове вітчизняне антикорупційне законодавство. Член координаційної ради при Кабінеті Міністрів України з реалізації ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд». У 2010–2012 роках був членом Національного антикорупційного комітету при президенті України, у 2009–2010-му входив до громадської ради при урядовому уповноваженому з питань антикорупційної політики. Автор понад 100 статей і аналітичних матеріалів із питань належного врядування та боротьби з корупцією. Має 10-річний досвід роботи консультантом національного та міжнародного рівня

печити кворум. Без нього робота паралізується й силпється сама собою. Іще можна якнайдужче ускладнити процедуру збирання доказів, щоб на це йшло по 50 років. Або ж звести сам процес на сміх і глум, запроторивши до першої сотні люстрованих десятків невинних, але таких, що формально підпадають під критерії чистки. Загалом цей процес можна зробити полюванням на відьом. Способів уникнути його також море. Наприклад, добровільно піти в учасники АТО, формально воювати, бо ж захисників Вітчизни не люструють, і героїв – теж.

У. Т.: Якими повинні бути вимоги до тих, хто люструватиме, й тих, хто контролюватиме їх?

– Коли мова про критерії відбору люстраторів, то непричетність до КГБ, ідейність тощо – все це дуже заполітизовані пункти з огляду на поточний політичний момент. Мені важко сказати, яка модель правильна чи неправильна. Без помилок тут не обійдеться, до того ж численних. Але це не означає, ніби

треба зупинитись і нічого не робити. Насправді людина, яка погоджується, приносить себе в жертву процесові установлення справедливості, опиняючись в опозиції до решти суспільства. Нею все одно будуть незадоволені. Таких особистостей багато не знайдеш. Це вже сам по собі критерій контролю. Люстратори теж мають потрапляти під критерії люстрації плюс їхнє життя повинне бути максимально публічним. Люди – це досить цікаві істоти, і у світлі софтів навіть останній покидьок хоче поводитися благородно.

Специфічні кваліфікаційні вимоги, купа іспитів на знання законів – усе це потрібне, але не як ключовий принцип обрання люстраторів. Знаєте, Медведчук – персона, яка надзвичайно добре знає Конституцію та закони України, але я не хотів би, щоб він був моїм юристом.

У. Т.: Нині маємо проект закону про люстрацію, який активно лобіюють нардепи від «Батьківщини». Але лобісти не завжди є авторами законопроектів.**Отож-бо хто його реальні творці? І чи існують альтернативні документи?**

– Текст, який є, подобається не всім, він не ідеальний. Важливо, щоб не нашкодив нинішній напівпопулістський підхід до цього закону. А щодо запитання про авторство, то українське законодавство визначає коло тих, хто має право на відповідну ініціативу. Це нардепи, Кабмін, президент і кілька регуляторів. Хочемо ми цього чи ні, під документом стоять прізвища депутатів: Андрія Шевченка, Юрія Дерев'янка і ще кількох. Ідеально було б, якби ці люди брались і до написання тексту. Знаю, що Дерев'янка та його команда доклалися до роботи над законопроектом про люстрацію, просувають його у ВР і працюють у кулуарах парламенту. Андрій Шевченко, за моєю інформацією, активним автором не був, але взято його лобіює. Принаймні з тих причин, що йому це питання небайдуже, до того ж воно цікаве медіа, та й вибори не за горами: навіть якщо нічого не буде ухвалено, свої соціальні бонуси він дістане.

Реальними творцями проекту була команда Єгора Соболєва, так званий люстраційний комітет, громадська ініціатива, склад якої може змінюватися. Також до його написання були причетні Українська Гельсінська спілка й Харківська правозахисна група. Плюс півтора місяця тому у ВР відбулася пресконференція всіх демократичних фракцій, які підтримали цей текст і сказали, що сприймають його як свій. Отже, нинішній варіант закону про люстрацію – це спільний, узгоджений текст, і недовлесті в ньому – наслідок компромісу, його ціна.

Альтернативні законопроекти були. Навіть у середовищі люстраційників існувало два погляди. Одні вважали, що Єгор Соболєв не правий, бо хоче максимально інституціоналізувати процес, створивши нацкомісію, яка, по суті, здійснювала б люстрацію. Другі його підтримували. Окрім того, був дуже серйозний альтернативний документ правозахисників. Я розумію їхню увагу до теми: люстрація – це прямий наїзд на права людини. Тож процедуру треба здійснювати виключно в межах закону. ■

Олександр Скіпальський: «Головна проблема СБУ – «дах», який протікає»

Спілкувався
Богдан Буткевич

Олександр Скіпальський – «батько» двох дуже важливих у системі державної безпеки структур: військових контррозвідки та розвідки, багаторічний працівник усіх щаблів СБУ, професійний контррозвідник, який, однак, вийшов із лав КГБ. Він своїми очима бачив як становлення сучасної України та системи спецслужб, так і нещодавнє загнивання останніх. **Тижень** поспілкувався з ним про необхідність очищення СБУ та методи цієї роботи.

У. Т.: Як ви оцінюєте діяльність СБУ за останні півроку? Ефективність, очищення – вони є?

– Жодних державотворчих, фундаментальних змін не відбулося. Хоча слід розуміти, що обійтися косметичним ремонтом, який наразі проводять про людське око, не вийде. Надто довго спецслужба формувалася за принципом особистої відданості, а не патріотичності й професіоналізму. Починаючи ще від 1993–1994-го працівників СБУ не виховували в дусі відданості Українській державі, «патріотизм» сприймали просто як слово, за яким нічого не стоїть. Унаслідок цього маємо структуру із вродженими елементами непрофесіоналізму й корупції та ще й густо наповнену антиукраїнським, проросійським злодійкувато-аморальним елементом. У нас не розвивалася держава, натомість усе найкраще йшло в олігархічні клани. Жоден президент не приділяв розвитку спецслужб належної уваги. Результат дуже наочний. Відповідно СБУ заповнила погордлива сірість, яка може породити тільки сірість. Реформування має бути докорінне.

У. Т.: Тобто як зробили свого часу в тій-таки Чехії: всіх розпустили й набрали абсолютно нових людей?

– Чехам це вдалося простіше, бо в них був президентом великий Гавел і панував мир на момент реформи. Ми свій час на такий підхід безнадійно змарнували 20 років тому. І найголовніше: їхні успіхи нереально повторити під час війни, до того ж

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАХІН

із нинішнім керівництвом спецслужб, зокрема й СБ України.

У. Т.: Вибачте, але дуже багато говорять про вашу особисту неприязнь до нинішнього голови СБУ. При цьому, кажуть, росіяни ненавидять Валентина Наливайченка за те, що у 2008-му він нібито пустив до секретних документів української спецслужби американців. А як щодо публічних затримань та депортацій російських агентів 2009 року, відкриття документів щодо діяльності радянських спецслужб тощо?

— Це буде, зрештою, мій прихвильний погляд, так його і сприймайте. Єдине, з чим не погоджуюся, то це з терміном «особиста неприязнь». У нас із паном Наливайченком не було, немає і, переконаний, ніколи не буде особистих стосунків, а тим більше приязні чи неприязні. У нас різні категорії та критерії оцінки подій і людей. Якби від посади, яку він удруге обіймає, не залежала доля й життя громадян та України, то ви ніколи не почувли б моєї оцінки й коментарів стосовно нього. Наше знайомство відбулося в день мого призначення головою Управління СБУ в Донецькій області 2006 року, і, на жаль, почалося воно з його спроби маніпулювати в питанні вибору транспорту для мого представлення. Наливайченко має хорошу розвідувальну підготовку, закінчив російську Академію служби зовнішньої розвідки (колишня Вища Червонопрапорна школа КГБ СРСР ім. Ю.В. Андропова), за рекомендацією і на прохання керівництва російської спецслужби був прийнятий на роботу в консульську службу МЗС України (Фінляндія, США), зробив дуже швидко, блискучу кар'єру, від рядового консула був підвищений до заступника міністра закордонних справ, а коли досвідчений міністр Борис Тарасюк, розібравшись, відправив його послом до Білорусі, він через родинні зв'язки пана Ющенка став першим заступником голови СБУ. На початку спільного перебування у Службі безпеки мені дуже імпонували його патріотична риторика в стилі «ми українці», помножена на здобуту в розвідувальній академії підготовку, та природний талант пра-

вильно прозвітуватись і проіларитись. Але тільки-но дійшло до глибинних процесів, як ця людина виявилася зовсім відмінною від свого стилю поведінки. Насамперед мова про кадри: їх добір, перевірку, навчання. Саме в цій царині Наливайченко добирав людей за принципом особистої відданості та інтересів, відповідно Україна втрачала свій потенціал у сфері безпеки за всіма напрямками. Пригадайте Кислінського, Хорошковського, сприяння розколові між Ющенком і Тимошенко тощо. А головне: чому в 2009–2010 роках від нього так і не прозвучала заява про небезпеку приходу до влади донецького клану? А може, хтось уже забув нещодавній скандал у Дніпропетровську з Георгієм Ярошенком, «смотрящим» від СБУ та людиною Наливайченка? І це аж ніяк не єдиний випадок, стільки ще крутиться інформації в кулуарах серед факхівців...

У. Т.: Отже, за цією логікою виходить, що Наливайченко не захищає інтересів України і є глибоко впровадженим ворожим агентом впливу. Чи навіть кадровим працівником російських спецслужб...

— Я не можу цього стверджувати, тут мають бути конкретні докази. Але думати й робити висновки нам ніхто не заважає.

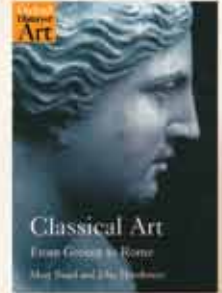
У. Т.: Чому так сталося, що саме СБУ на Донбасі стало одним із головних локомотивів сепаратизму?

— Тому що колишні працівники КГБ, які залишилися працювати в нашій державі, не протидіяли, а сприяли антиукраїнським настроям та роботі російських спецслужб. Зокрема, як не згадати триумвірату, котрий після втечі Януковича займався роздмухуванням антиукраїнської істерії на Сході? Це народні депутати Олександр Єфремов, Валерій Голенко та екс-очільник Управління СБУ в Луганській області Олександр Третьяк. Останній особисто курирував звезення зброї до тамтешнього офісу Служби безпеки у квітні, а відтак і захоплення приміщення. Це був такий собі привіт Києву за його усунення 13 березня з посади. До речі, після звільнення він працю-

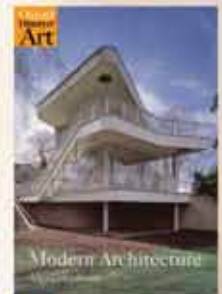
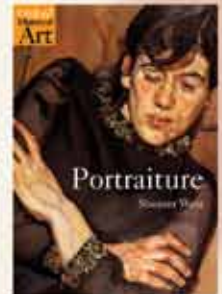

К Н И Г А Р Н Я

History of Art series at Ye Bookstore

Looking at art history from a fresh perspective*

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

*«Історія мистецтва»
в Книгарні «Є»

Новий погляд на історію мистецтва

www.book-ye.com.ua

вав радником голови Донецької ОДА Сергія Тарути (з яким, за інформацією **Тижня**, досить теплі стосунки в Навівайченка. – Ред.).

У. Т.: Тобто жодних позитивних змін за останній час?

– Єдині зміни, які я помічаю, сталися в департаменті контррозвідки, який почав спинатися на ноги. Треба розуміти, в країні відбуваються природні перетворення, зростає рівень патріотизму. Те саме стосується, попри все, й СБУ. Знаєте, не можна зупинити потяг, і нікому це не вдасться, ніякій агентурі, тому зараз особовий склад набагато вільніше почуватися у виборі: йти шляхом корупції та зради чи ні. За Януковича такого вибору просто не існувало. Важливо, що керівництво країни нарешті дослухалося до нас, хоча ми про це кричали ще від березня, й нарешті почало відновлювати структуру військової контррозвідки. Фактично того самого СМЕРШу. Звичайно, відразу виникла гігантська проблема з кадрами, однак робота почалась, і це не може не тішити. Вважаю, що свого часу, в 1990-ті, ми заклали добрі підмурки під систему безпеки. Те, що за ці роки «бариги» та «бізнесюки» дорвалися до влади й багато чого спалювали, доконтинанний факт. Так, найбільша проблема й країни, й СБУ – це «дах», який абсолютно протікає. Однак фундамент, я певен, ще є і має вистояти. Недарма навіть у радянські часи дуже багато офіцерів-професіоналів були вихідцями з України: у нас, вважаю, величезний потенціал, не вистачає тільки політичної волі. СБУ має перетворитися на машину захисту закону й безпеки, і не важливо, хто потрапить у її лещата: хоч би й президент – байдуже, він має відповідати. Узагалі наші спецслужби останніх років іо дали свого носача не бачили й не робили нічого для перехоплення ініціативи у Росії на всіх фронтах. Варто почати використовувати і внутрішній ресурс правильно. От, наприклад, кажуть, що Коломойський просто заробляє гроші на війні. Та хай навіть так – головне, щоб російських танків не було в Одесі та Дніпропетровську.

«СБУ МАЄ ПЕРЕТВОРИТИСЯ НА МАШИНУ ЗАХИСТУ ЗАКОНУ Й БЕЗПЕКИ, І НЕ ВАЖЛИВО, ХТО ПОТРАПИТЬ У ЇЇ ЛЕЩАТА: ХОЧ БИ Й ПРЕЗИДЕНТ»

БІОГРАФІЧНА НОТА

Олександр Скіпальський народився 1945 року в селі Вижів на Волині. 1968-го закінчив Московське вище прикордонне училище, 1975-го – факультет контррозвідки Вищої Червонопрапорної школи КГБ СРСР. Служив на Далекому Сході, зокрема на Курільських островах. Від 1987 року живе в Україні. Від 1991-го – начальник Управління військової контррозвідки СБУ, згодом очолив Головне управління розвідки Міноборони. У 1994–1998 роках – депутат ВР другого скликання. Від 1997-го – заступник голови СБУ, від 1998-го – заступник міністра з питань надзвичайних ситуацій. У 2004 році – начальник служби охорони кандидата в президенти Віктора Ющенка. У травні – жовтні 2007-го – заступник голови СБУ

У. Т.: Оцініть масштаб інфільтрації СБУ ворожою агентурою.

– Ось вам маленький факт. За Януковича майже всі керівники українських силових структур та спецназу входили до Спільки де-

сантників РФ, яку очолює один із заступників міністра оборони Росії Сергія Шойгу. Більшість цих людей і нині на посадах. Досі не озвучена роль СБУ в формуванні антимайдану, зведенні до Києва бойовиків, роздачі грошей за побиття машин тощо. Жодного осуду (навіть морального, що вже й казати про кадровий) немає. Користуючись нагодою, звертаюся особисто до Петра Порошенка як головнокомандувача. Сподіваюся, він зрозумів на прикладі вже екс-заступника глави АП Юрія Косюка, що не може мільярдер, та й будь-хто, крім професіонала, займатися силовим блоком. Або знаходиться якийсь невіглас, що на весь світ заявляє про секретні домовленості про постачання зброї. В нас немає часу на ігри та закулісні інтриги: війна. Треба негайно вичищати силові структури – це й поголовна переатестація, і створення фільтраційних центрів та комісій, це зміцнення наших опорних пунктів на Сході тощо. І дарма, що кричатимуть поборники прав людини, – хай підніме руку той, хто вважає, ніби в часи війни без цих заходів можна перемагти такого могутнього ворога, як Росія, котрий дуже посилюється останнім часом, коли ми, навпаки, ослабли. І потім: РФ майстерно діє через непрямий агентів впливу, тобто людина не шле шифровок у штаб ГРУ, а просто за допомогою певних фінансових важелів її підводять до дій, вигідних Москві, коли вона іноді навіть не розуміє цього.

У. Т.: Отже, всіх розігнати й набрати нових не вийде, бо війна. Але й так далі жити не можна. То що ж робити? Ваш рецепт очищення СБУ?

– По-перше, варто призвати з резерву всіх колишніх працівників, які не забруднили себе відвертою співпрацею з режимом Януковича, контактами з Москвою чи переслідуванням демократичних сил, і поставити їх на конкретну оперативну роботу, передусім на Сході. По-друге, різко покращити виховання персоналу та його підбір. По-третє, треба створити незалежну громадську атестаційну комісію, наділену відповідними повноваженнями, із громадських активістів, журналістів, незалежних фахівців у цій сфері, які мають персонально під мікроскопом перевірити кожного працівника, почавши, зрозуміло, з найвищого керівництва. Якщо хочете, можете назвати це «люстрація», хоча мені це слово не подобається. Подобається натомість «докорінне реформування системи спецслужби». Ці люди мають бути з життєвим досвідом, не махати шаблоною, як той-таки Віктор Ющенко, котрий тупо за формальною ознакою звільнив 18 тис. державних службовців. Повторюю, я взагалі відкинув би тезу про необхідність цілковитої люстрації колишньої радянської агентури: минуло вже 23 роки після розпаду СРСР, ціла епоха, зараз набагато більше шкоди від повертнів із фальшивою риторикою, які ніколи не були агентами КГБ. Понад те, всі документи, пов'язані із цим, давно в Москві, їх можна хіба що викупити, коли продадуть, звичайно. Я особисто знаю чимало колишніх таємних агентів КГБ, але відкриваю цю інформацію тільки тоді, коли людина починає працювати проти України. Варто розбирати кожен приклад, на основі окремо вироблених критеріїв відповідності професіоналізмові, морально-ділових якостей та колишнього досвіду роботи плюс чітко визначити, що саме є компрометуючим моментом під час атестації. Варто чітко розібратися у походженні статків атестованого. Якщо людина законослухняна, то, як у мене, наприклад, у неї в портфелі зберігатимуться всі документи. Якщо ні – інша розмова. Варто використати й допомогу західних спецслужб. Але в усьому світі поважають тільки розумних і сильних. Час нарешті такими стати. ■

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами. Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує)

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:
«Український тиждень»
за індексом 99319

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:
www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

- «Український тиждень»**
- на 1 міс. – 45 грн
 - на 3 міс. – 135 грн
 - на 6 міс. – 270 грн
 - на 12 міс. – 540 грн

Телефон редакції:
044-351-13-00

ОБЕРІТЬ ЗРУЧНИЙ ДЛЯ ВАС СПОСІБ ПЕРЕДПЛАТИ:

повідомлення	отримувач платежу ТОВ «Український тиждень»	26009000022321	35392656
		поточний рахунок отримувача	код отримувача
касир	назва установи банку	300023	
	ПАТ «Укрсоцбанк»	МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український тиждень»		
	період:		
	платник (підпис)	сума, грн	

Микола Мельник: «Стратегічне мислення – це не про наше військове керівництво»

Спілкувався
Богдан
Буткевич

Про перспективи очищення армії, її командного складу *Тиждень* розмовляв із засновником-творцем Національної гвардії, экс-першим заступником керівника Головного управління розвідки МО.

У. Т.: Наскільки можна після півроку бойових дій говорити про ефективність армійської структури безпеки в країні?

– Головна проблема – в системі управління на рівні як Міністерства оборони, так і держави загалом. Точніше в її відсутності. Найстрашніше те, що й досі неможливо чітко сказати, хто ким управляє і хто організовує всю схему взаємодії між різними державними структурами та структурними підрозділами того ж таки МО. Тож ми просто приречені створити Ставку Верховного головнокомандування, яка організовуватиме в умовах війни роботу всіх державних органів, годі вже й казати про армію та органи безпеки. Чому цього досі не зроблено, хоча всі військові професіонали криком кричать про необхідність таких кроків іще від березня, для мене вже навіть не загадка. Мені невтямки, чому на

території Донбасу досі не введено надзвичайного стану. Хоча розумію: він змусить усіх можновладців реально, не на словах перейматися питаннями війни, а не виборів. Понад те, стане реальним бар'єром для повернення на свої місця тих посадовців Сходу, які загравали із сепаратистами. Адже армія прийшла й пішла далі, але у випадку надзвичайного стану залишається військова комендатура, яка має управляти територією і розставляти нормальні патріотичні кадри. Додам: ніхто не скасовував діяльності військово-польових судів у плані протидії прямій диверсійній роботі, яку ведуть російські терористи на звільнених територіях Донбасу. Про комендантську годину й заборону пересування в нічний час я вже мовчу.

У. Т.: Як оціните нинішнє керівництво Міністерства оборони та всіх силових структур?

– Відверто скажу: я намагаюся не давати інтерв'ю останнім часом, бо головне зараз не зашкодити в час війни, але й мовчати не можу. В нинішній ситуації більш невдало постає на посаду міністра оборони, ніж Гелетей, було складно знайти. Зараз це відомство має очолювати або дуже сильний, незалежний політик, зданий об'єднати навколо свого авторитету всі засоби, або, навпаки, суто військова людина, яку поважають в армії, зі стратегічним мисленням та великим досвідом, розумінням системи безпеки держави, особистість, яка об'єднала б усіх у могутній кулак. Валерій Гелетей, на жаль, не є ні тим, ні тим. Та й заступники в нього відповідні. При всій повазі запитаю: яким чином моряк Ігор Кабаненко спроможний керувати системою територіальної оборони? Не можу казати всього, але розповім, як у квітні цього року Юлія Тимошенко анонсувала створення так званого Руху опору, куди запрошувала майже

всіх экс-керівників силових структур. Куритувати все це зголосився той-таки Кабаненко, бо вже тоді він мав на оці посаду заступника міністра. Результат діяльності нульовий.

Тепер у нас приблизно така сама ситуація з територіальною обороною, яку від початку мали створювати під егідою МО у взаємодії з органами місцевої влади. Незрозуміло, кому вона підпорядковується, хто її забезпечує, хто опікується соціальним захистом людей, котрі не важливо як, але пішли в бій (хтось поранений, хтось убитий), чому без важкої техніки тощо. Зате існували наполеонівські плани створити три бригади ТрО, одна з яких мала бути спецназом, і т. ін. Знаєте, якби мені запропонували покомандувати підводним флотом, у якому я нічого не петраю, відмовився б.

А як оцінити сам факт ведення бойових дій, коли наші найкращі десантні підрозділи кидають просто на кулемети як звичайну піхоту або, ще гірше, змушують під «Градами» без важкого озброєння тримати оборону тієї ж таки Савур-Могили, хоча це елітні диверсанти, головне завдання яких – командні пункти противника, виведення з ладу артилерійських підрозділів, швидкі атаки в тилу ворога?

Загалом стратегічний рівень мислення та вміння брати відповідальність на себе – це не про нинішнє керівництво. На жаль, там переважно лизоблуди, яких приводили до влади могутні покровителі (як-от Гелетей – Баллога та Дурдинець), чие слово для них головний закон. Як може людина, що командує 1300 підлеглими працівниками Державної служби охорони, дістати звання генерал-полковника? Не знаю особисто керівника Генштабу пана Муженка, але навіть на рівні бригади потрібно мати танковий, артилерійський резерви, власну розвідку. На рівні бригади, по-

БІОГРАФІЧНА НОТА

Микола Мельник – військовий, генерал-лейтенант. Народився 1946 року на Львівщині. 1968-го закінчив Київське вище загальновійськове командне училище. У 1968–1975 роках був на чолі підрозділів 24-ї «Залізної» мотострілецької дивізії (нині 24-та бригада ЗСУ) в Яворові на Львівщині. 1978-го закінчив Академію ім. М.В. Фрунзе в Москві. Від 1982-го до 1985 року обіймав посаду радника командира дивізії в Ефіопії. Від 1985-го – на викладацькій роботі на кафедрі тактики у Львівському військово-політичному училищі. Був одним з учасників підпільної організації «Комітет за відродження національної армії України», а також із фундаторів Спільної офіцерів України. Розробив у 1990–1991 роках концепції Збройних сил та Національної гвардії України. У 1991–1998-му був заступником та першим заступником командувача Нацгвардії. Від 2003-го до 2005 року – заступник начальника Головного управління розвідки МО. Активно підтримував перший Майдан. Звільнився з лав ЗСУ в листопаді 2005-го. Керівник департаменту з питань державної безпеки РНБО у 2008–2011 роках

ФОТО: АНДРІЙ ТОМАК

вторюся. То як же так вийшло, що під Іловайськом чи Савур-Моголою в оточенні опинилися навіть корпусні генерали? Може, тому що не використали всі сили, не сконцентрували в потрібному місці резерви, бо поїхали 24 серпня святкувати щойно отримані з рук президента зірки, замість займатися проривом російських військ? Чому в ЗСУ не було другого ешелону, чому Генштаб дозволив собі проводити бодай якісь операції без формування стратегічного резерву? Чому настільки невдало організували прикриття кордону? Невже не видно було, що росіяни вдарять саме там, де вони вдарили? Чому мовчали наші артилерія та авіація, чому не надійшов наказ стріляти? Чому за вісім днів не було сформоване нормальне угруповання військ для розблокування підрозділів під Іловайськом? Та за добу можна навіть із-під Мукачєвого й людські, й технічні резерви перекинути, які чомусь там стояли, на західному кордоні, а не на східному. Може, це ми так від «агресивного блоку НАТО» обороняємося? Єдиний висновок, який можу зробити: навіть не оперативнo-стратегічний, оперативнo-тактичний рівень підготовки нинішнього керівництва Генштабу виявився слабким.

У. Т.: Отже, некомпетентність чи пряма зрада?

– Чесно кажучи, все це більше скидається на зраду, хоча й фактор бардака не варто забувати.

Не звинувачуватиму нікого особисто. Може, Муженко й Гелетей не розібралися в ситуації. Або ж дістали команду згори. Якщо згадати історію з Кримом, коли був бездарно «профуканий», зданий без будь-якого опору найбільший в Україні військовий потенціал (літаки, зенітно-ракетні системи, флот), то друга версія мені здається імовірнішою. Особливо коли згадую розмову з Ігорем Тенюхом, який прямо казав, що йому постійно надходив наказ не стріляти. 100% упевнений, що наш Генштаб набитий прямою ворожою агентурою на всіх рівнях. До Євгена Марчука по-різному можна ставитися, але він іще в березні криком кричав на нардепів: «Міняйте Генштаб! Там аж кишать ефесбешниками». Віз і нині там.

У. Т.: То як же чистити ці авгієві стайні? Генштаб, МО, військову розвідку?

– Я саме працював у Польщі наприкінці 1990-х, коли в них ішла друга хвиля очищення армії. Перша була відразу після повалення комуністичного режиму – тоді просто прибрали все старе керівництво від полковника й вище. А під другу чергу люстрації потрапили всі старі, на чіє місце брали хай і не досвідчених, але молодих. Так, спочатку був величезний кадровий голод, складнощі, проблеми. Зате вони виховали молоде патріотичне покоління й дали йому дорогу.

У нас за логікою воно впродовж 20 років теж мало б вирости. Однак його майже нема, і навіть рівень військової освіти катастрофічно впав. Нині питання з кадрами у військовій системі, яка геть прогнила і в якій правив до недавня виключно долар, є ключовим.

І все-таки зараз єдиний шанс і правильний курс – йти на омолодження. Потрібно підтягати бойових офіцерів, максимально активно вичищати старі кадри, навіть якщо вони здаються нині потрібними. Повірте, варто звільнити всіх полковників із Генштабу й поставити на їхнє місце таких, як той майор, який підіймав прапор над Слов'янськом і загинув під Іловайськом. Вони такий порядок наведуть і так швидко, що ви не повірите. Думаєте, в полковника кращій мозок? Аж ніяк. Головне – патріотизм. Треба створити незалежний громадський люстраційний орган, який перевірить усіх. Не слухати скавчання, яке неодмінно почеться, мовляв, «безграмотні дилетанти нищать армію». Я бачив таку кампанію на власні очі, її влаштували в Польщі ветеранські організації та спілки старих офіцерів – і ні-

«ВАРТО ЗВІЛЬНИТИ ВСІХ ПОЛКОВНИКІВ ІЗ ГЕНШТАБУ Й ПОСТАВИТИ НА ЇХНЄ МІСЦЕ ТАКИХ, ЯК ТОЙ МАЙОР, ЯКИЙ ПІДІЙМАВ ПРАПОР НАД СЛОВ'ЯНСЬКОМ І ЗАГИНУВ ПІД ІЛОВАЙСЬКОМ. ВОНИ ТАКИЙ ПОРЯДОК НАВЕДУТЬ І ТАК ШВИДКО, ЩО ВИ НЕ ПОВІРИТЕ»

чого, пережили, а тепер мають нормальну здорову патріотичну армію. Потрібно терміново дати найвищі посади тим офіцерам, які встигли пройти навчання в західних військових академіях, і масово відправляти туди нових. Варто використати інформацію щодо зрадників у наших лавах, якою володіють західні спецслужби, не допускаючи останніх, щоправда, до конкретних кадрових призначень. А головне – політична воля до змін, якої поки що немає. ■

«Мрію в'їхати до Вradіївки на БТР під російським триколором»

Тиждень дізнався, чим нині живе селище, яке повстало проти міліцейського свавілля за півроку до початку Революції гідності

На головній вулиці Вradіївки нас зустрічає Владімір Ілліч Ленін. Однією рукою вождь світового пролетаріату намащує щось у кишені, другу притискає до серця. Примружені очі зосереджено вдивляються вдалечінь: чи не йдуть вороги? Турбується Ілліч не тільки за себе. Адже за широкою гранітною спиною Володі ще той форпост радянщини – будівля Вradіївської райдержадміністрації.

Поговорити з головою чи з кимось із його заступників? Жіночка з «халою» на голові та натягнутою посмішкою на вустах запевняє: ідея просто чудова. Утім, на жаль, зараз у всіх «охочих» поспілкуватися з пресою за розкладом обід. Приходьте пізніше! А краще не приходьте взагалі, адже на годиннику 11:40...

ШИЛО НА МИЛО

Обідати посадовці Миколаївщини люблять. «...На обід пішов, а поки обідав, то його там розірвало», – описує одну зі спроб громади зустрітися із сильними світу цього Валерій Косановський, чоловік років 40 у червоній футболці з оптимістичним гаслом «Жити по-новому» й камуфляжних штаних. Валерій уже має мобілізаційну картку. Готовий іти на війну.

Утім, певно, не хотів би, щоб на фронт пішов його син... Про свого малого розповідає з ніжністю та захопленням. «До подій минулого літа він планував вступити до Одеського державного університету внутрішніх справ. Це я його вмовив... Коли у Вradіївці люди зібралися біля райвідділка й міліціонери вже почали затягувати до нього окремих активістів і поливати натовп газом, ми із сином стояли просто біля дверей, – згадує. – І того самого дня він мені сказав: «Тату, як би ти мене не просив, що б ти мені не казав, ніколи в МВС не піду. А

якби я вже там працював, то вийшов би до людей і зірвав би свої погони». У такий бардак не зайдуть нормальні. Кожен подумає, що в нього є батько, є матір – для чого вони його ростили? Щоб люди плювали в нього?!»

Але охочі трудитися в правоохоронних органах, звісно ж, є. Чимало старих працівників після народного бунту тут звільнили й понабирали нових, здебільшого, кажуть, молоді. «Але молоді нахабна. Місцеві «панки». Наведу приклад: син Пашлужного. Його матір – державний нотаріус. Чоловік її начебто приватний підприємець. Начебто, бо який підприємець, ми не знаємо. Знаємо, що злодій. На нього є безліч заяв – пиляє дерева в посадках і торгує дровами. Але хто ж його візьме, якщо син – виконувач обов'язки начальника карного розшуку?» – знижує плечима Валерій.

Після Майдану зміни торкнулися й вищих ешелонів місцевої влади. Зокрема, розповідають у Вradіївці, «зі зрозумілих причин» прибрали з посади колишнього регіонала, керівника райради Віталія Ростова. «Замість Ростова був призначений його заступник Ігор Сало, людина від «Батьківщини». Але ж вони друзі й куми! Що це за зміна влади? – розводять руками місцеві. – Хтозна, як у вас у Києві, але в нас «Батьківщина» – це та сама банда...»

Ростов, розповідають, нині «влаштувався» у благодійний фонд Василя Капацини (у селищі його лагідно називають Кацапуною), колишнього регіонала та нинішнього кандидата-мажоритарника, білборди з прізвиськом якого прикрашають центр селища.

Заміна регіонала на кума регіонала не лишилася непоміченою. Протестувати місцеві намагалися, розповідає Інга Боханова, безробітна вradіївчанка з двома вищими освітами. Разом із чоло-

**Автор:
Валерія
Бурлакова,
Вradіївка**

віком живе на його невелику пенсію. «Коли на місце Ростова був призначений Сало, ми виступили проти. Багато людей зібралося. Активісти – Народна рада – пішли в будівлю адміністрації. Всередині сиділи перевдягнуті у цивільне правоохоронці, вони нас освистували, коли ми намагалися взяти слово, штовхали... Також фотографували, знімали на відео. І в кожного, хто був там, згодом почалися проблеми, стали повістки приходити, – розповідає Інга. – Мого чоловіка, наприклад, раптом «запідозрили» в тому, що він займається самогонварінням, викликали. Юрій прийшов, запитує: «Хто мене викликав?». А один хлопчина в цивільному йому каже: «Що значить «хто мене викликав?!» – і замахується бити, мовляв, ти холоп, ти повинен просто опустити голову. Але в мене чоловік не такий... Він поставив їх на місце. З'ясувалося, що

ЗАМІНА РЕГІОНАЛА НА КУМА РЕГІОНАЛА НЕ ЛИШИЛАСЯ НЕПОМІЧЕНОЮ.

ВРАДІЇВЧАНИ ПРОТЕСТУВАЛИ, АЛЕ ПОТІМ ОТРИМАЛИ ПОВІСТКИ ДО МІЛІЦІЇ

викликали його миколаївські міліціонери, які до нас приїхали. Юрій запросив їх додому – нехай проведуть обшук, якщо мають підозри. Він ніколи таким не займався! Сам не п'є і не любить п'яниць. Правоохоронці потім навіть попросили вибачення. Мабуть, щось таки змінилось в миколаївській міліції, бо вона повелася чемно, на відміну від нашої...»

ВНУТРІШНІ ОКУПАНТИ

Головна проблема тут – земля. «Є пай, який людина обробляє. І

ЛЕНІН І ТРИЗУБ. Промовисті символи ілюстрації у Владівці

можна зранку прокинутися, а його вже немає. Уже переорали все, вже щось сіють нові господарі...» – описує владівські реалії Інґа.

До дерібану землі, яким раніше займався Ростов, нині вважають причетним його кума. З приводу подібних випадків вже чимало було звернень до міліції та прокуратури, проте немає на них належної реакції. Люди кажуть, що є заяви, на які по три місяці не відповідають.

Ще одна схема дерібану – земля померлих. «Люди помирають, паї залишаються, їх ніхто не переоформлює на державу, як має бути за законом», – пояснює Валерій. Сам він свого часу три роки судився за ділянку своєї померлої бабусі, на яку мав складений разом із нею сертифікат. «Двічі справу розглядав владівський суд. Потім я дійшов до апеляційного. Довів, що то моя земля, лише у Верховному Суді – сам Ярема виносив рішення. А люди зазвичай рукою махають – ще після першого програного засідання», – каже чоловік.

Іноді ж у людей забирають не землю, а врожай. «У нас все зафіксовано, все є на відео, як крадуть врожай... Якось ми зупинили комбайн у полі Ларіна. Викликали журналістів серед ночі та міліцію, документи взяли, господар поля прийшов. Міліція процес не зупиняла. Довелося блокувати комбайн машинами – на одну з них він наїхав. Але згодом рейдери прислали другий комбайн, який урожай на полі таки прибрав, – наперебій розповідають селяни. – Але ми і далі ці ком-

байни зупинятимемо на полі, а якщо вони не зупиняться, палитимемо їх, як російські танки на Донбасі. Це внутрішні окупанті...»

У багатьох своїх негараздах люди звинувачують місцевого бізнесмена Юрія Ханагяна, якого вважають причетним як до нічних «жнив», так і до гучної історії зі спробами захопити землю Аркадія Корнацького із сусіднього Первомайська. Ханагян, сміються в селищі, «меценат»: вкрав на мільйон, дав на три рублі. На активістів ображений бізнесмен, своєю чергою, вже подавав кілька позовів. Приміром, позов на 15 тис. грн моральної шкоди за приниження честі та гідності. «Бо ми сказали, що він злодій. У суді запропонували довести це. Маємо відеодокази, пропонуємо надіслати запит до податкової інспекції, порахувати незаконно оброблені землі. Поїхали, поля розорані покажемо, влаштуємо виїзне судове засідання! У нас є доказова база», – згадує Валерій. У відповідь Ханагян забрав позив.

З ХЛІБОМ-СІЛЛО

«Зараз війна, кажуть вони (місцева влада. – Ред.), давайте єднатися, – зауважує Валерій. – Але як вони з нами єднуються? Взяли десь ментівський бронезилет, «пожертвували» його на армію. Хлопці отримали, вчора телефонують, питають, чи з них сміються... Цей бронезилет із подушки пробити можна!»

На східному фронті зараз воює щонайменше 13 владівчан.

Четверо з них – добровольці. Місцевих мажорів, які могли б дозволити собі власним коштом купити все необхідне, з-поміж них немає. І не буде, переконані у Владівці. «Всі поставали «інвалідами», – сміються. Адже допомогти «стати інвалідом» завжди може дружина экс-голови Владівської ОДА Оксана Ростова – головний лікар центральної районної лікарні, яка свого часу сфальсифікувала первинний акт обстеження жертви міських гвалтівників.

Пересічні владівчани тим часом збирають останні копійки, щоб допомогти армії. І це вдається. «Багато хто тут не був патріотом. Але тепер уже інакше. Розпочавши війну, Путін, будь він проклятий, об'єднав людей», – каже Інґа. «Я сам росіянин... Але я за Україну», – додає її чоловік Юрій.

«А ще міліція здебільшого проросійська налаштована. Є там нормальні хлопці, але система їх зламає. Їм не дадуть працювати. І родичі міліціонерів – ті чекають росіян. Родичі ментів, яких із райвідділка повиганяли за Дрижака, – вони того не приховують», – діляться тут.

«...Є в мене така дитяча думка, – раптом зізнається Валерій. – Мрію вдягти балаклаву, взяти БТР, почепити на нього триколер російський і в'їхати до Владівки. Подивитися, хто до мене вибіжить із хлібом-сіллям. Я вам кажу одразу: адміністрація вся вибіжить! А міліція бігтиме поперед БТР – показуватиме, як правильно проїхати».

...Ілюстрацію тут пропонували провести голосуванням на зборах громади: «довіряєте ви цій людині чи ні?». Відповіддю на пропозицію з області стала зустріч із Романчуком, колишнім головою ОДА. Нині він віце-губернатор.

«Що я йому сказав? Спокійно сказав, що всі ми працюємо на землі й що починаються жнива. У нас є техніка, є тягопреси, – каже Валерій. – І що ми ось сюди, до ОДА, скошене звозитимемо».

«А для чого?» – питає Романчук.

«Обкладемо і спалимо».

Утім, здається, просто зараз владу – хоч би якою вона була – тут насправді ніхто не чіпатиме. «Це все одно пішло на руку тим сепаратистам, – зітхають. – Війна». Поки що. ■

Валерій Косановський, упевнений, що у Владівці причаїлась доволі чисельна п'ята колона, яка в разі чого радо вітатиме окупантів

Карл Волох:

«Депутати саботують закон про люстрацію»

Спілкувався
Святослав Птіцин

Член Люстраційного комітету, блогер і аналітик Карл Волох розповів *Тижню* про перипетії навколо закону про люстрацію, саботаж у комітетах і майбутню заміну нинішнім політикам.

У. Т.: Чи готове суспільство висувати своїх представників у владу? Нині побутує думка, що люди хочуть контролювати її, але до цього ще «не доросли».

– Це формулювання цілком хибне. Насправді суспільство готове, просто воно не може організувати обрання своїх висуванців у такі короткі терміни. На це потрібні час і кошти. Повірте, українці абсолютно дозріли до того, щоб підтримати особистостей, які віддзеркалюють їхні прагнення. Це очевидно. Інша річ, що ми не можемо це реалізувати. Замало часу минуло, щоб себе показали нові політсили.

У. Т.: Як соціум може дотиснути нардепів у питанні люстрації?

– Депутати були достатньо налякані, тому й проголосували цей закон у першому читанні. А відтак почався саботаж. Комітет Давида Жванії (з держбудівництва) фактично саботував розгляд і підготовку документа до другого. Тож ми не вклалися в заплановані терміни, до 4 вересня. Але робота триває. Думаю, цього тижня питання готуватиме інший комітет – Віктора Чумака (Комітет із питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією. – Авт.). Дуже сподіваюся, що протиснемо до 16 вересня. У нас узагалі склалася доволі сприятлива ситуація перед виборами. Нині нам надають підтримку три фракції.

У. Т.: «Батьківщина», «Свобода» та УДАР?

– Так. А ще, частково, депутатські групи. Принаймні так вони задекларували. Партія Порошенка теж нас підтримала. І ми далі працюватимемо в тому самому напрямі.

У. Т.: Ви казали, що Давид Жванія саботував розгляд законопроекту. Як саме?

– Вони не збирають людей, ті просто не з'являються на засідання комітету. Із 15 прийшло тільки п'ятеро. Жванія не приходить негативного ставлення до закону. Звичайно, ніхто вголос не скаже: «Я не хочу очищення влади». Говорять про недоліки документа. Та хай би їх мільйон був! Уносьте правки, обговорюймо їх! Закон має запроцювати. Він украй важливий для суспільства. Тим часом депутати камуфлюють свою ненависть до можливості люстрації, до того, що завтра чиновників, суддів, прокурорів почнуть перевіряти. Особливо на предмет доходів та відповідності рівня життя. Такі люди, як Жванія, намагаються цьому протидіяти. А ще є факти, які свідчать: він прагне неофіційно поїхати місце Портнова у системі правосуддя. Дарма що не є юристом і мало на тому розуміється. Але разом із Ківаловим хоче показати президентові, мовляв, через них можна вирішувати питання із судовою системою. Це підтверджено. На щастя, після Майдану ця система так легко ні під кого не лягає. Утім, є в них і здобутки.

У. Т.: Які саме?

– Скасовано вибори членів Вищої ради юстиції від учених та юридичних навчальних закладів: це було троє людей. Усі освітні заклади провели конференції, висунули кандидатів, обговорили їх, обрали. У попередні роки цю процедуру підмінили громадською організацією зі схожою назвою, засновниками якої були Сергій Ківалов, Андрій Портнов і Петро

Мельник. Вона 2009 року скасувала справжній з'їзд і від себе ввела до ВРЮ тих-таки Ківалова й Портнова, а також Володимира Шаповала. Роль громадськості перебрало на себе якимсь ГО із засновниками, яким тільки в тюрмі сидіти. Це зробили через підзвітні Ківалову суди. І зараз намагаються те повторити. Так само скасовано вибори від з'їзду адвокатів. Є інформація, що відповідні рішення проігнорували за сприяння Жванії та Ківалова.

У. Т.: То на кого міняти старих діячів? Це мають бути активісти? Факівці?

– Рецепт немає. Ніхто не скаже: «Йдіть у будинок № 8, до зали № 4, там зібралися люди, які мають замінити цих політиків». Поклавши руку на серце: не тільки керівництво країни було корумповане, а й суспільство. Одні давали хабарі, другі брали, треті спостерігали за цим спокійно. Сказати, що в соціумі є група білих і пухнастих, неможливо. Так, на Майдані певні люди показали себе непогано, і зараз роблять так само в зоні АТО. Очевидно, слід дивитися саме на них. Утім, ми бачили приклади, як можна прийти на революційній хвилі, а за місяць перетворитися на ганебного чиновника. Тут немає рецепта.

У. Т.: Якщо 16 вересня закон таки ухвалить, коли він реально запроцює?

– Закон потребує організаційного етапу. Поки його надрукують, поки держструктури дістануть додаткові функції... Приймуть зараз – почне діяти від Нового року. Очевидно, знадобляться підзаконні акти, урядові постанови, аби робота стала нормальною. Власне, одна з особливостей закону в тому, що люстрація починається згори. Від Кабміну й далі. Хоча потрібно розуміти, що вона не зачіпає виборних посад: ані депутатів, ані президента. У їхньому випадку є обов'язок інформувати про відповідність чи невідповідність кандидата певним люстраційним критеріям. Але чистка в цьому разі – то вибори. Якщо люди, знаючи інформацію про певну особу, все одно за неї голосують, ото і є люстрація. А нас цікавить відповідний процес щодо осіб, яких не обирають, а призначають. ■

БІОГРАФІЧНА НОТА

Карл Волох народився 1958 року в Чернівцях, мешкав у Івано-Франківську, Львові. За освітою журналіст, закінчив Українську академію друкарства. Із 1990-го жив у Ізраїлі, відтоді займається бізнесом. До України повернувся кілька років тому, нині киянин

Люстрація по-чеськи

1991-го в Чеській і Словацькій Федеративних Республіках (з 1 січня 1993-го обидві незалежні) було ухвалено «великий» закон про люстрацію, а 1992-го його доповнили «малим». На той час минуло два роки після Оксамитової революції і такий документ став необхідною відповіддю на декалі більші побоювання громадян стосовно того, що так звані старі структури негативно вплинуть на рух країни в напрямку демократії, ринкової економіки й орієнтації на Захід.

Відтоді минуло майже 25 років, а закон про люстрацію й досі в силі. Проте його запровадження в політичну систему Чеської Республіки залишається предметом бурхливих дискусій. Чи не найбільші суперечності проявилися публічно, коли на парламентських перегонах у 2013-му неочікувано високий відсоток голосів здобув новий політичний рух «ТАК», який очолює чеський мільярдер (словак за національністю) Андрей Бабіш. Згодом лідер «ТАК» став заступником прем'єра Чехії та міністром фінансів і обіймає ці високі посади досі. Проте відчув він і всю гіркоту перемоги на виборах. Судова тяганина між ним та Інститутом національної пам'яті Словаччини, який мав з'ясувати, чи був Бабіш до 1989 року агентом комуністичної Державної служби безпеки, тривала аж донедавна. Братиславський суд зрештою прийняв «соломонове» рішення, постановивши, що Бабіш не був свідомим агентом СБ, і таким чином завдавши важкого удару по прихильниках закону про люстрацію. Виявилося, що правда історична, та, яка зберігається в архівах, і правда юридична – це дві своєрідні й відокремлені дисципліни. Понад те, реальне політичне життя демонструє, що через 25 років закон про люстрацію вже не здатен захистити від найновіших протисупільних явищ. До них передусім належать політична й економічна корупція та діяльність найрізноманітніших мафіозних угруповань, головна мета яких – необмежено розкрадати державний бюджет і власність та фонди Європейського Союзу.

Закон про люстрацію виконав своє післяреволюційне завдання. Зокрема, допоміг створити відповідну атмосферу для загальносуспільної дискусії про історичну відповідальність покоління і таким чином примиритися з трагічним комуністичним минулим. Без цього не може

бути й мови про запуск економічної успішності, гарантування основних прав людини й розвитку комплексу європейських цінностей.

Кожна посткомуністична країна вирішує це завдання по-своєму. Комуś вдається краще, комуś – гірше. Наприклад, Україна стоїть перед необхідністю великих змін, до того ж в умовах внутрішньої та зовнішньої загрози війни. Тому потрібен сильний і безкомпромісний акцент саме на ефективній роботі державного апарату й відповідно профпридатних держслужбовців. Головною умовою для взяття людини на державну посаду має бути справжня лояльність до Української держави й народу. Що саме це означає? Приміром, те, що претендент на високому рівні володіє державною мовою, усною і письмовою, демонструє хороші знання історії, ніколи не був членом чи активістом недемократичної чи протиукраїнської організації. Після чого потрібно ретельно оцінити його профпридатність, досвід роботи та освіту, а в нових працівників і здібності до перекваліфікації та перспективи навчання в подальшому.

Кожен державний службовець повинен мати перед собою набір конкретних робочих і навчальних завдань, виконання яких можна легко проконтролювати. Перевірку варто проводити щонайменше раз у рік. Передумовою для поліпшення якості роботи державного апарату є також фінансова винагорода за працю. Необхідно розробити дієві механізми зарплатного і кар'єрного заохочення й об'єднати їх системою комплексної оцінки професійної успішності.

Результатом таких дій мало би бути підвищення ефективності діяльності державного апарату за його паралельного скорочення. Це сформує передумови для якіснішої фінансової оцінки їхньої роботи.

Я уявляю «Комплексну програму перевірки й оцінки державних

**КОЖЕН ДЕРЖАВНИЙ
СЛУЖБОВЕЦЬ ПОВИНЕН
МАТИ ПЕРЕД СОБОЮ НАБІР
КОНКРЕТНИХ РОБОЧИХ
І НАВЧАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ,
ВИКОНАННЯ ЯКИХ МОЖНА
ЛЕГКО ПРОКОНТРОЛЮВАТИ**

службовців» як закон, який стане платформою для очищення державного апарату від нелояльних, нездатних і неперспективних працівників. Разом із тим така програма допоможе поповнити лави держслужбовців молодими, кваліфікованими й відданими Україні людьми. Саме з ними вдається провести потрібні реформи й створити некорумповане середовище в держустановах, які дуже швидко почнуть сприйматися як місце надання висококваліфікованої та спеціалізованої допомоги громадянам. І це вже буде великий успіх для всього українського суспільства. ■

Автор:
**Ярослав
Пешек,
Чехія**

Євген Чолій: «Євромайдан розвіяв міф про непоборність Росії»

Голова Світового конгресу українців (СКУ) Євген Чолій розповів **Тижню** про те, чому Європа повинна допомогти нашій країні перемогти в протистоянні з Росією, що змінив Євромайдан у ставленні до України і чим небезпечні плани та дії Путіна для цивілізованого світу.

У. Т.: Ви нещодавно підписали Меморандум про співпрацю між урядом України і СКУ. Це ще одна декларація про добрі наміри чи є підстави сподіватися на конкретну роботу та результати?

– Під час зустрічі ми якраз про це говорили. Меморандум не повинен перетворитися на документ, що припадатиме порохом. Його треба якнайшвидше втілювати в життя. Тому я просив, щоб прем'єр призначив людину, яка за це відповідатиме. І мені дуже сподобалося, що він одразу заявив, що в кожному міністерстві зараз є заступник міністра з питань євроінтеграції і він матиме додатковий обов'язок співпрацювати з СКУ і реалізувати положення документа. Я вже зустрічався з міністрами закордонних справ, культури, молоді та спорту, і ми виробили з ними конкретні плани взаємодії. Сподіваюся, найближчим часом ті плани узгодимо і діятимемо.

У. Т.: Якщо узагальнити, що Україні сьогодні найбільше потрібно від діаспори?

– Я думаю, що сьогодні головними є питання захисту і конкретної допомоги. Найперше діаспора має чинити сильний тиск на владні структури країн свого проживання, щоб ті не лише декларативно, а й конкретно допомагали Україні. Потрібно, щоб у США, наприклад, був ухвалений закон про допомогу в захисті України, який зараз розглядає Конгрес. Цей документ надзвичайно важливий, бо передбачає надання статусу особливого союз-

Спілкувався
Роман Малко

ника США – не члена НАТО, а також військової допомоги. Тому ми зараз із Українським конгресовим комітетом Америки, нашою складовою організацією, робимо відповідні кроки, щоб закон пройшов.

Намагаємося переконати світ переосмислити те, що відбувається в Україні. Ця криза є не тільки українською. Треба нагадати всім, що слова Путіна про розпад СРСР як найбільшу геополітичну кризу ХХ століття не були порожньою фразою. Багато хто тоді лише усміхнувся. Коли президент РФ щось таке каже, на Заході часто думають, що це неможливо. Але тепер видно, що він робить усе, щоб відродити СРСР. Переконали, нам вдасться довести, що це конкретний системний план, який полягає в тому, щоб різними способами дестабілізувати сусідні країни, які межують із Росією, аби мати на них відповідний політичний вплив.

«ДІАСПОРА МАЄ ЧИНИТИ СИЛЬНИЙ ТИСК НА ВЛАДНІ СТРУКТУРИ КРАЇН ПРОЖИВАННЯ, ЩОБ ТІ НЕ ДЕКЛАРАТИВНО, А КОНКРЕТНО ДОПОМАГАЛИ УКРАЇНІ»

Коли такі спроби дестабілізації робилися в минулому, Захід часто засуджував їх, але потім приймав як доконаний факт і далі мав із РФ нормальні відносини. Так було, зокрема, коли вона вторглася в Грузію. У результаті маємо анексію Криму, а тепер і те, що Росія не тільки дестабілізувала ситуацію в Україні, а й спонсорує терористів. Після Другої світової війни жодна держава так явно і брутално не порушувала кордонів, узгоджених світовим співтовариством.

Коли президент Путін відкрито заявляє, ніби має право та обов'язок захищати (у його очач

захист має інше значення) російськомовні меншини в різних країнах світу, то фактично дає зрозуміти, що більшість держав нині під загрозою. Бо російськомовні люди є не лише в Україні чи Грузії, а й в Естонії, Литві, Польщі тощо. І на таких прикладах ми намагаємося пояснити: те, що сьогодні відбувається в Україні, коли потужніша країна, яка має ядерну зброю і нещодавно навіть нагадала про це Заходу, грубо порушує чи не всі міжнародні угоди, починаючи від Хартії ООН і закінчуючи Будапештським меморандумом, є дуже небезпечним прецедентом для всього світу.

У. Т.: Наскільки ви впливові й наскільки великі маєте можливості, щоб лобювати інтереси України?

– Наша мережа має організацію в 47 країнах світу, тож це все-таки дуже поважна сила. Я часто чую, наскільки Євромайдан змінив громадянське суспільство в Україні, але він мав неабиякий позитивний вплив і на українську діаспору. Після тих подій люди, які цікавилися Україною і часом допомагали їй, не кажучи вже про тих, хто був дуже активний, почали конкретно діяти. Під час київського Майдану у світі відбувалося ще більш як 45 Євромайданів. Тож наша мережа стала не тільки великою, а й потужнішою. Люди сьогодні зацікавлені в тому, щоб допомагати, мобілізуються і роблять відповідні кроки.

У. Т.: Раніше часто можна було почути, що Україна – це як валіза без ручки: і нести важко, і кинути шкода. Сьогодні щось змінилося?

ФОТО: UKENFORUM

моніторинг ситуації й принагідно підписав зазначену угоду, що стало б першим конкретним кроком на шляху до євроінтеграції і зрештою привело б Україну до повноправного членства в ЄС. Саме Євромайдан уможливив підписання цієї угоди вже в червні 2014 року.

На зустрічах із лідерами різних європейських держав, що входять до ЄС, коли вони казали, що Україна ще не готова до повноправного членства, і постійно наголошували, що мусять побачити, як вона втілює в життя європейські цінності, я їм відповідав, що не знаю жодної країни ЄС, яка може змобілізувати в холодні осінні й зимові дні понад 100 тис. людей, котрі виходять на вулицю не заради підвищення платні чи вирішення соціальних питань, а за європейські ідеали та цінності. Європа, яка чекала від українського народу, щоб він виявив прихильність до таких цінностей, тепер не може обмежитися лише словами, що ми це побачили, нас це тишить і на тому кінець. Тепер вона також мусить довести, що готова пригорнути Україну й реально їй допомогти. У різних сферах. Але насамперед допомогти захистити кордони, а згодом і стати на ноги економічно після російської агресії. Ми закликаємо і вимагаємо, щоб Європа і США задумалися над планом на кшталт плану Маршалла, аби Україна справді перетворилася на провідну європейську державу, бо це буде на користь не лише самій Україні, а й європейських держав, які можуть продемонструвати свою силу.

У. Т.: Як далеко готовий піти цивілізований світ, щоб припинити війну в Україні? Бачимо, що санкції не дуже зупиняють Путіна.

– Більшість тих санкцій, які оголошують чи то США, чи Канада, чи Європа, певною мірою для них є фінансовою втратою. Вони готові вкласти цей гріш, і я думаю, що тут очевидна готовність допомогти Україні захистити свої кордони. На жаль, ви правильно сказали, що до президента Росії це, так би мовити, не доходить. В тому якраз суть авторитарного режиму, який не цікавиться долею власного народу. Путін не надто переймається тим, що запроваджені обмеження не-

гативно впливають на російську економіку, через що страждають пересічні росіяни. Отже, потрібні ще жорсткіші санкції щодо президента РФ і його оточення. Що ближче буде це до нього, то ефективнішим ставатиме тиск. А коли нам справді вдасться переконати європейські країни, що має місце світова криза, а не тільки українська, Захід надасть Україні конкретнішу військову допомогу.

У. Т.: Ми можемо сподіватися на зброю?

– Після саміту НАТО, думаю, можна сподіватися на конкретні сигнали. Наш обов'язок – як української влади, так і української діаспори – чинити якнайбільший тиск, намагатися на конкретних прикладах показати, що Росія не рахується зі світовим співтовариством, зі своїми обов'язками відповідно до міжнародних угод, які вона підписала. Однак вважаю, що український народ, як і під час Майдану, мусить здебільшого розраховувати на свої сили. Тоді він переможе, а ми робитимемо все можливе, щоб Україна відчувала підтримку Заходу. Я відвідав головний військовий госпіталь, спілкувався з пораненими бійцями і бачив, наскільки вони відважні й переконані в остаточній перемозі. Україна пережила набагато гірше. Вірю, що вона поборє нинішню кризу.

У. Т.: Ви багато допомагаєте українським солдатам, але часто є проблеми з логістикою. Тижнями неможливо відправити вантаж. Уже якось вирішено цю проблему?

– Щодо наших гуманітарних ініціатив, якими займається Ульяна Супрун, директор гуманітарної ініціативи СКУ, то справді існували певні проблеми з логістикою. Ми звернулися безпосередньо до прем'єр-міністра України, і їх дуже швидко було вирішено. Я бачу, що сьогодні, принаймні коли звертаємося з такими питаннями, є бажання їх розв'язати якнайшвидше.

У. Т.: Як почувуються зараз українці в Росії?

– Тиск на українців у Росії до сих пор сильний, і ми закликаємо комісарів з прав людини, щоб вони моніторили це питання і намагалися захистити українські громади в РФ. ■

**БІОГРАФІЧНА
НОТА**

Євген Чолій – канадський правник українського походження. Член Палати адвокатів Квебеку, діяч української діаспори, старший партнер однієї з найбільших адвокатських фірм Квебеку «Лавері, де Біллі». Народився 1959 року в Монреалі (Канада). У 1981-му закінчив Монреальський університет, здобувши фах юриста. У 1992–1996-му був головою Світової управи Спілки української молоді, яка під його керівництвом відновила свою діяльність в Україні. Належить до другого покоління емігрантів

Біль запілля

ФОТО: REUTERS

**Автор:
Олена
Стяжкіна**

Моя подруга – щасливиця. У неї є власний підвал. До окупації вона була професоркою університету. Зараз – «мати Тереза». Шестеро старих із сусідніх вулиць живуть у неї в підвалі. Від обстрілу до обстрілу зазвичай минає хвилин сорок. Треба встигнути щось приготувати поїсти, винести відро і проглянути новини на сайтах.

Колезі з Горлівки пощастило менше. Власного підвалу немає. Живе в тещі у приймах. Між обстрілами забезпечує вулицю водою. Щоразу є ризик «потрапити в орківську будегарню». Коли в окупантів закінчуються гроші, їжа чи добрий гумор, вони хапають усіх. Торгівля людьми – дуже прибуткова справа. Між обстрілами чоловік обов'язково читає новини. У них шукає сили, щоб жити далі.

ДОНБАС: СКАЗАТИ І ВБИТИ

Є волонтери. У минулому житті журналісти, лікарі, бізнесмени. Зараз всередині мертвих міст вони возять ліки, їжу, воду тим, хто не може вижити без допомоги. Як правило, не сидять по підвалах. Під час обстрілів просто лягають на землю. Потім встають. Пересуваються короткими дистанціями. Діставшись додому, в першу чергу «йдуть в інтернет».

У захоплених містах немає газет, телевежа транслює тільки ро-

сійські канали. Є, щоправда, «бойові листки» окупантів. Те, що розповідають у них, треба вміти витримати. Українське слово «брехня» не передає суті їхньої інформаційної атаки. Нам слід запозичити в росіян слово «ложь», тобто Ложь, для того, щоб описати сусідський спосіб осмислення світу.

Але я не про це... Я про людей...

Люди живуть. І єдине, що відрізняє їх від мертвих, – постійне відчуття болю. Біль, біль, біль... Більше нічого.

Вони не мають сил і можливості доводити, що «не такі». Не такі, як ті, що кидали в полонених прокляття та яйця. Не такі, що били прив'язану до стовпа жінку. Не такі, що кинули напризволяще своїх старих.

Скільки їх, «не таких»? У березні було майже 70%. У квітні також. Більше ніж дві третини мешканців Донецької області хотіли жити в Україні. І хочуть зараз. Не їхня провина в тому, що телебаченню потрібні скандальні картинки зі сварливими безумними бабами та кримінально повернутими чоловіками. Не їхня провина в тому, що «голос Донбасу» був приватизований крикливими злочинцями.

Багато людей, що перебувають на окупованих територіях, є патріотами України. Тягар, який вони несуть на своїх плечах, не-

можливо описати двома фразами. У декого є, наприклад, гранати. Щоб підірвати себе в разі арешту «руською православною армією». А в декого права на гранату немає. Бо є батьки та діти. Тут, у місті. Тому треба постійно та ретельно «стежити за обличчям», за поглядом, за подихом. Неправильний погляд – привід потрапити до місцевого гестапо. Щомиті людина може стати жертвою сама чи втратити своїх близьких. І щомиті вона сподівається. Не надія вже, а уповання. Воно та ще інформація «з центру» дають сили жити.

Але що далі, то більше ця інформація «з центру» вбиває.

ТРИ БЕЗСОВІСНІ МАНЕРИ

«Знаєш, – каже мій друг-волонтер, – що найгірше? Надія, яка не втілюється в життя. Знали б вони, як ті орки паплюжать наші надії, як танцюють на кістках київських обіцянок... Усі ми бігуни. Треба тільки знати розмір дистанції. Розумієш?»

Я розумію. Ніхто з нас не вижив би без віри в перемогу. Але нам треба розуміти, скільки повітря набрати у груди. Стометрівка чи марафон? Внутрішнє волонтерство чи партизанська війна у місті?

Погодьтеся, це різні типи діяльності та стилі поведінки. Якщо нам слід стати партизанами та пережити зиму в окупації, то треба шукати зброю, транспорт, помешкання для зборів та безпечної ночівлі.

На початку серпня один політик повідомив, що для Донецька є визвольний план і сюрприз. Сказав і пішов, мабуть, у ресторан. Чи поїхав у відпустку. А що? Життя ж триває... Інший спікер пообіцяв, що в Луганську починається наступальна операція. І теж, мабуть, пішов собі спокійно спати.

Ці люди через душевні лінощі свідомо, а може, й ні скоротили нам дистанцію. І вкрали повітря. На початку вересня, коли жодних «сюрпризів» не трапилося, ті, хто повірив у краще, стали задихатися. Не вигорати, бо вигоріли вже давно, а саме задихатися.

Там хтось бовкнув, а тут просто зупинилися легені, а з ними серця. Collateral damage – ненавмисне ушкодження. На війні як на війні.

Російський письменник Андрей Платонов якось зауважив: «Це тільки згори здається, що внизу – маса. А там люди живуть»

Кому сказати, що так діяти не можна? Людям, які за будь-яку ціну тримаються за свої крісла, роблять політичну кар'єру, не мають у голові клепки, а тому верзуть що завгодно. А головне – хто це може їм сказати?

Я не знаю.
Як не знаю і того, який спосіб «вбити надію» кращий. Той, який передбачає «дати і забрати», чи той, що панує в модному дискурсі «навкрути ворога»?

У коротких чи тривалих перевах між обстрілами мої друзі та знайомі читають воєнних експертів. За півроку окупації ми навіть навчилися їх вирізняти. Є експерти-панікери. Є об'єктивісти, а є невизнані генії військової справи.

Якби шкіра в нас не була зідрана до м'яса, якби крім болю можна було б відчувати ще щось, якби часу між зустрічами з патрулями «ДНР» і «ЛНР» було трохи більше, то характер експертів можна було встигати відрефлексувати.

Але ні. Немає ані сил, ані часу. Гостре бажання дізнатися, як там, на фронті. Зрозуміти, чого слід очікувати. Вдихнути, власне, повітря, щоб вистачило до нової інформації, і...

«Зрада генералів... Колони техніки з РФ... Невігластво Генштабу... «Точка У» в руках окупантів... Крадіжки в Міноборони... Обстріл кордонів «Ураганамі»... «Котел»... Знову зрада... Дурість керівництва... Колона техніки з РФ».

Коли є інше життя, крім війни та окупації, коли є звичне повсякдення з дзюркотом води з крана, неспішною вечерею, дітьми, які граються на вулиці, то ці тексти – просто тексти. Їх можна навіть не читати. А сум від них проходить від філіжанки доброї кави.

Коли життя немає, інформація про визволення – єдиний спосіб жити. Це не аналітика, не істина і не спроба згуртувати суспільство. Це те, на чому тримається наша віра. Віра в перемогу та повернення додому.

Як зарадити в цій ситуації? Не писати взагалі? «Закрити» інформацію про війну? Утаємничити все, що стосується бойових дій? І на тлі цілковитого мовчання програти зрадникам-генералам? Вливати по краплині

надії на краще? Щоб потім по колу втілювати в життя варіант «сюрпризу не буде»?

Немає в мене відповіді. Але так, як зараз, думаю, вже не можна.

Про третю «безсовісну маневру» трохи пізніше. Бо ось-ось народилась важлива ідея. Конструктивна.

Люди, які пишуть про війну, зобов'язані дивитися російські та окупаційні канали. Є і такі. Це важка праця. Вона вимагає протиблювотних засобів, молока за шкідливістю, міцних нервів. Але ті, хто пише про війну, мають не тільки лякати та порожньо обнадівати. Вони повинні допомагати.

Окупаційні канали щодня транслюють Ложь. Згідно з їхніми репортажами, терористи та бойовики вже не тільки захопили Маріуполь, який зустрічав їх із квітами, а й висадилися на Марсі, звідки відрами тягатимуть у «недоросію» газ.

Щільна, насичена, щогодинна інформаційна атака. Перше, що ремонтують орки після обстрілів, – телевежа. Вони реконструюють «Залюднений острів» Стругацьких, навіть не підозрюючи про це. Новини, які мають дивитися всі, хто пише для окупованих територій, стосуються і повсякденних, і робочих, і воєнних подій. Людей із вигорілими душами залякують і заганяють у нові й нові пастки. Їх змушують підписуватися на вірність «ДНР» та «ЛНР», виходити на роботу вчителів, лікарів, викладачів. Їм пропонують брати участь у підступних схемах грабунку нагробованого, їх пов'язують «колективною відповідальністю» за репресії та вбивства.

Щооднини. Щодня. Зберігати «горде мовчання» за таких обставин – це вбивати патріотів, вбивати українців, які хочуть жити не на планеті мавп, а в Україні.

Такими самими, як зведення з фронтів, мають бути і «дискусії з телевизором». Спростування, роз'яснення, жарти. Не «потім». А зараз.

ГОСПОДЬ, ЛЮБИ!

...Іноді ми запитуємо себе: за що? Відповідь є. За мовчання, за згоду бути «лохторатом», за самодозвіл на внутрішню еміграцію. За те, що «Донбас

нікто не ставил на колени», бо він сам на них став і звик у такий позі жити десятиліттями.

Але...

Є одне «але». Окупанти з'явилися тут не в липні й не в серпні. Вони були вже в березні... Спочатку небагато, до трьох сотень осіб, їхні годинники показували дві години вперед. Потім ще, у квітні. З АК і словом «поребрик». З кожним днем їх ставало дедалі більше. Озброєні відморожені окупанти. Люди на роботі. Робота – вбивати та руйнувати.

Така окупація була б можлива в усіх областях України. Сьогодні вона вже не буде повзучою, як була на Донбасі. Навпаки, стане очевидною, нахабною. А ті, хто вчасно «не помітив» її, ще й досі не відповіли за це.

І я точно знаю: це могло і може трапитися скрізь. Мабуть, саме тому я і мої друзі – мешканці окупованих територій і біженці – вже давно не читаємо дописи тих, хто захлинається криком: «Тут уже нічого не виправити. Господь, жгі!».

Вони пишуть. Ми не читаємо.

Однак тема «віддати Донбас» залишається однією з мейнстримних. Час від часу вона звучить тихіше. Час від часу голосніше.

Дивно, але власними українськими руками чи мізками продукується ненависть. Ненависть на тому місці, де мала б бути любов. Якщо не любов, то принаймні розуміння.

Я знаю: що важче нам буде, то гучнішими будуть заклики «відчепити дурних даунбасівців, щоб потім самі попросилися». Знаю навіть те, що іноді буду згодна з аргументами авторів. Якусь коротку мить. Мить злу й несправедливу. Може, тому й не читаю тих текстів. Спокуситися на погане завжди легше.

Моя подруга вчить доньку: «Перед тим як цілуватися із хлопцем, треба дізнатися його прізвище та хто його батьки». «А якщо сваритися, теж треба дізнатися? А якщо просто розмовляти?» – хитро питає дівчина. Мати киває: «Так. Принаймні прізвище та хто батьки...»

Перед тим як вкотре «віддати» комусь Донбас, згадайте, будь ласочка, його прізвище: дві третини людей тут за Україну. Та й батьки в нього козацького роду. Невже такий поганий родовід? ❏

Дивно, але сьогодні власними українськими руками й мізками продукується ненависть. Ненависть на тому місці, де мала б бути любов. Якщо не любов, то принаймні розуміння... Коли життя немає, інформація про визволення – єдиний спосіб жити. Це те, на чому тримається наша віра. Віра в перемогу та повернення додому

Ніхто з нас не вижив би без віри в перемогу. Але нам треба розуміти, скільки повітря набрати у груди. Сометрівка чи марафон? Внутрішнє волонтерство чи партизанська війна у місті?

Брати по нещастю

Попри жорстокі репресії влади, протестні рухи в Росії не зменшують активності

Автор:
Олена
Максименко

У їхній риторичі також фігурують поняття хунти й фашизму, тільки в іншому ключі. Вони – це активний прошарок тих 14% громадян РФ, що не підтримують політики Путіна. Вони виходять на площі, знаючи, що, швидше за все, звідти їх повезуть у СІЗО; вони співають Гімн України в автозаках, збирають кошти на потреби українських солдатів, передають у зону АТО кровоспинні засоби, вони налагодили механізми звільнення ув'язнених побратимів, вони давно забули про поняття власної безпеки та конспірації.

КАМІКАДЗЕ МАНЕЖКИ

Уже з початком анексії Криму свідомі росіяни почали виходити на площі. 15 березня відбувся багатотисячний Марш миру; 1 травня активісти підтримали Україну, прокрокувавши Тверською і виконавши наш гімн. Та що далі просувалися «заблукалі» війська, то жорсткіше в РФ карали інакодумців. Протести відповідно теж ставали дедалі скромнішими. Так, у червні громадські діячі записали відеозвернення до народу України, а 27-го числа на Пушкінській площі було затримано шістьох учасників акції «Ми с тобою, Україна». Люди не несли жодних транспарантів і не вигукували гасел, «крамольними» виявилися... жовті та блакитні кольори на одязі й прикрасах. У серпні арештів і тортур зазнали активісти, що зі свічками прийшли вшанувати пам'ять загиблих у війні до Посольства України.

«Іще до перемоги над Януковичем я був одним з ініціаторів створення Комітету солідарності з Майданом, – розповідає Павел Шелков, громадський активіст, натхненник акції «Вечір пам'яті та скорботи» під українським дипломатичним представництвом у Мо-

скві. – Ми були перші, хто ще до анексії Криму висловився на підтримку України. Звісно, режим сприйняв це жорстко, нас почали громити, заважали збирати гуманітарну допомогу. Були нальоти на приміщення, де ми збиралися. Нас показали по НТВ як ворогів, сказали, що до Комітету солідарності входять американські генерали, котрі бомбили Югославію, ми багато цікавого дізналися про себе! Нам намагалися підсилати людей із провокаційними вантажами на кшталт касок та зброї».

Фігурний інженер за фахом і нащадок розкуркулених козаків Павел бере участь у протестах від 1990-х років. «У 1991-му йшов на барикади, не сподіваючись повернутися. Потім у 1993-му. Можна сказати, в усі критичні моменти виходив боротися за свободу. Коли стало зрозуміло, що в країні переміг тоталітаризм, десь до 2006–2007-го, приєднався до спротиву. В нас розпочався російський «Майдан», де я також був активним учасником, робив усе, що міг. Коли Майдан виник в Україні, наш – зазнав поразки, його прихильників били так само жорстоко, як студентів на Грушевського, кількадесят осіб посадили. Поліцейських, котрих годилося б поставити до стінки, котрі товкли громадян ногами й дубцями, нагородили квартирами. Нам стало очевидно: нині максимум, що ми можемо зробити для Росії, – це підтримати Україну».

Павел та його друзі не раз приїздили до Києва під час буремних подій Майдану, дехто з російських активістів навіть стояв у лавах Самооборони проти «Беркута». З майданівської сцени лунали слова підтримки тієї частини сусіднього народу, яку справді можна назвати братньою.

Останню акцію провести легально активістам не дозволили.

Мова про День пам'яті та скорботи, в межах якого було заплановано ходу Москвою зі свічками на знак ушанування загиблих і протесту проти війни. У мерії заявки відхилили, сказавши: «Не ми приймаємо рішення». За словами Павла, вже ніхто не приховує, що такі питання узгоджує не міська влада, а безпосередньо Путін.

Захід відбувся в усиченому форматі, небайдужі прийшли до Посольства України й запалили вогники. Зібралось щонайменше 150 осіб, однак Павел переконаний: до легальної акції долучилось би більше. «Потім були жорстокі затримання, людей катували, багатодітним жінкам ламали носи, руки, – розповідає Шелков. – Мені також намагалися руку виломати, коли тягнули, хоча перед тим телефонували керівники ОМОНу й міліції, запевняли, що нікого не в'язатимуть, «ви лише не порушуйте порядку». Але домовлятися з дияволом немає сенсу. Мене-таки першим і схопили». Про акцію повідомили в газеті «Новые известия», учасників перелічили поіменно, запропонувавши слідчому комітетові перевірити джерела фінансування цих осіб. Написали, що американці виділили \$10 млрд, а затримали тоді людей, може, вісім. «Із цього я зрозумів, що десь «мої» 1,2 млрд лежать!» – іронізує Павел.

У соцмережах активісти повідомили, що за запалені свічки поліція забрала 33 особи. Їх прив'язували в СІЗО за лікті до ґрат, що викликало нестерпний біль, а вже коли затриманим ставало геть зле, до них викликали швидку. «Лікарі» знуцальноницьки ставили відкорковану пляшку з водою біля зв'язаних людей і ка-

Оскільки масові мітинги в Росії наразі розкіш недоступна, дедалі частіше активісти вдаються до одиночних пікетів

зали, що в сусідніх камерах нарікань немає, бо, певно, тамтешні мешканці «нормально поводитись». Ірина Калмикова описала у блозі на «Грани.ру» знущання, котрі їй та Єкатеріні Мальдон довелося пережити в ізоляторі. Жінок нещадно били, викручували руки, поливали водою, Єкатеріні зламали ніс. За новоухваленим законом участь у мирному протесті може потягти за собою п'ятирічне ув'язнення.

Не м'якосердніше в той самий час повелися з активістами Маршів за федералізацію Сибіру й Кубані, «виписавши» їх учасникам по 15 днів і штрафи. Схоже, доба масових виходів на вулиці на певний час припинилася.

ОДИН У ПОЛІ ВОЇН

Оскільки масові мітинги в Росії наразі розкіш недоступна, дедалі частіше активісти вдаються до одиночних пікетів.

Однією з найбільш вражаючих таких акцій був імпровізований виступ Рейди Лінн. Дівчина звернулася до перехожих зі стійкою промовою на підтримку політичних в'язнів Болотної. Пізніше розповіла в інтерв'ю, що не готувалася до цього – просто мала потребу говорити про наболіле, про що ніхто не заявляє вголос. Відео цього вчинку облетіло соцмережі, набравши чимало шуму, але найбільше вражала не сама промова, чітка, структурована, доступна й проста як двері, а реакція перехожих: від «Ти бре-шен!» і «Та вона накурена чи буха!» до накладання хреста особливо релігійними бабцями: «Дивіться, нечисть із неї виходить!».

Модератор коментарів сайта «Ехо Москви» Анастасія Фазу-

ліна була однією з перших, хто вийшов під мури Кремля, несучи портрет лідера РФ із гротескними вампірськими іклами та закликом «Путін, досить крові!».

«Я дуже хвилююся через події в Україні, – розповідає Настя. – Після того як збили Boeing, чекала на реакцію опозиції, але, крім поодиноких постів у Facebook, нічого не було. Тож вирішила: треба якось діяти. А що можу зробити? Одиночний пікет!»

Сидимо в кав'ярні біля Майдану, Фазуліна прилетіла до Києва на День Незалежності. Вбрана в жовто-блакитні тони, вона мало не до сліз переймається останніми подіями.

«Я простояла з плакатом хвилин 40, – згадує дівчина. – Реакція перехожих на Манежній площі була негативна. Казали: краще піди постій у Києві з плакатом для Порошенка, що Путін молодець, що в Україні самі фашисти; показували, мовляв, я божевільна. Словом, нічого нового, дуже сумно. Багато українців написали мені слова вдячності, людей 500! Із Росії позитивних відгуків було від сили п'ятеро (коли не рахувати моїх друзів та знайомих-однодумців). Писали, що, може, на наступну мою акцію вийдуть зі мною. Звісно ж, були агресивні відгуки, побажання смерті».

А от Дмитрієві Монахову, що вийшов на площу з подібним плакатом, пощастило менше: його заарештували, причому впертого протестувальника досить довго не могли заштовхати в машину аж четверо поліцаїв. За словами очевидців, одні перехожі просили не застосовувати сили, інші, на-

впаки, шкодували за часами Сталіна (тоді його просто розстріляли б на місці). 1 вересня відбувся пікет за звільнення Дмитрія.

У певних колах запанувала свого роду «мода» на українське. Можна сказати, що в суспільстві виокремилася ціла каста, субкультура проукраїнськи настроєних громадян. Так, одиночні пікети, флешмоби на гепенінги на кшталт піднятого прапора чи розфарбовування набирають обертів із плачевною для кремлівських політтехнологів незворотністю. У деяких російських глибинках підприємливі бабці продають українську символіку, мовляв, попит неабиякий. Павел Шелков ходить по Москві з майданівською стрічкою: «За весь цей час я лише іноді чув осудливі репліки й на мене кидалися, мовляв, ви фашист-бандерівці. Ну, я звик, що я «москалебандерівець», ба навіть пишався цим! Кілька разів підходили, тиснули руку, дякували. Коли мене зовсім усе діставало, загортався в український прапор і так ходив. Тут уже, звісно, мене зм'якували шокованими поглядами, озиралися по кілька разів: нарешті живого бандерівця побачили! Але явної агресії не виявляли. Думаю, справжньої ненависті більшість не почуває. Люди не настільки тупі».

МАГІЯ БЛАКИТНОГО ЕКРАНА

Ретельне «прополювання» засобів масової інформації, безперечно, допомогло зібрати щедрий урожай у сенсі підтримки політики президента. Незалежні медіа вижили тільки в радіоефірі («Свобода», «Ехо Москви») та в інтернеті («Новая газета», «Грани.ру», канал «Дождь», який пішов у «підпілля»).

«Є в Росії видання, що бодай тяжіють до неупередженого висвітлення подій, – каже оглядач «Новой газети», спецкор з української тематики Ольга Боброва. – Але в таких весь час серйозні проблеми. І загострюватися їм властиво залежно від ситуації та причетності до неї ЗМІ. Ми розуміємо, що телебачення – це основний інструмент формування поглядів більшості. Звісно, в нас немає каналів, котрі можуть щось понад дозволене. Була програма на РЕН ТВ «Неделя с Марьяной Максимовской» – її також закрили кілька тижнів тому».

Неугодні ЗМІ, звісно ж, не закривають де-юре за інакодумство, але їм влаштовують прикросці. Причому заборона виходити – ще не найстрашніше. Гірше – це перекуплення видання (як сталося з «Лента.ру») при відвертій зміні політичної орієнтації або ж тонкі й ледь помітні вкраплення «потрібних» меседжів до незалежних медіа.

«Якщо захочуть закрити, прийдіть знайдеться, – каже Ольга. – Приміром, були роковини блокади Ленінграда і «Дождь» дозволив собі у прямому ефірі провести опитування: «Як ви вважаєте, чи потрібно було залишати місто у блокаді?». Цілком невинне формулювання, що присутнє навіть у шкільних підручниках, адже історія передбачає дискусію. «Дождь» запропонував її – і все, якийсь ветеран зателефонував до СІЗО, проронив скупу сльозу, і ця сльоза докотилася до Путіна, після чого в «Дождя» почалися проблеми. Оператори стали відмовлятися його транслувати: звичайно ж, «не тому, що в них була директива, а лише тому, що підказала совість». Ніхто ніколи не скаже: «Ми вас закриваємо, бо ви нас дістали, нам не подобається ваша позиція!». Натомість заявлять, приміром: «Ви не сплачуєте податків!» або «У вас кухня погано працює, вона пожежонебезпечна, тому ми вас звідси виселяємо, а в будь-якому іншому місці, куди ви прийдете, вам відмовлять в оренді».

Виникає питання: чому за СРСР громадськість при відсутності будь-яких альтернативних джерел інформації у більшості своїй розуміла, що картинка на екрані має небагато спільного з реальністю, а сучасне населення РФ настільки довіряє «офіційній версії»? Мимоволі починаеш дослухатися до чуток про НЛП, гіпноз чи 25-й кадр. «Дивлюся на своїх колег із телебачення, як вони висвітлюють події на Південному Сході України й, – це настільки неприємно, неохайно зроблена пропаганда, що закрадаються думки: у них працюють агенти! Якби вони хотіли, то робили б це добре! – міркує Ольга. – А в них усе «задньою п'яткою». Як казав Гейббельс, що грубіша буде брехня, то охочіше в неї повірять».

Алексей Барановскій, журналіст, свого часу відомий у російських «політтусівках», уже кілька

років живе й працює в Україні на бізнес-порталі Delo.UA. Вважає себе її патріотом і жартує, що громадянство – це як штамп у паспорті: воно не має значення, коли серце належить іншій. До переїзду його спіткала неможливість працювати на батьківщині: «Видань із незалежною редакційною політикою в Росії немає. Хіба що якісь журнали про природу, науку й техніку чи вагітність і пологи. Як не пишеш про політику, роби що завгодно».

«Росіяни все розуміють, – переконаний Алексій. – Просто це той випадок, коли «Ах, обмануть мене не трудно!.. Я сам обмануватись рад!». Вони подібні до нім-

«У НАС НЕМАЄ ДЕРЖАВИ. У НАС Є МЕТАСТАЗ ЗОЛОТОЇ ОРДИ, ФАШИСТСЬКА ХУНТА ПУТІНА, ЩО УЗУРПУВАЛА ВЛАДУ»

ців Веймарської республіки у тому сенсі, що відчувають національне приниження: вони ніхто і звати їх ніяк, їхні міста їм не належать, і ні на що вони не впливають, тому в Україні росіяни побачили слабшого, на якому можна відігратися за всі свої негаразди й поразки».

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Звичайно, як і в українських спільнотах, значну роль у протестних рухах Росії відіграють соціальні мережі. Варто підписатися на кілька з них – і виникатиме внутрішнє відчуття тотальної, масової підтримки миру та єдності України. Дарма що дописують одні й ті самі нечисленні активісти. Серед найвідоміших груп у Facebook – Комітет солідарності з Майданом, «Росія буде вільною» та «Груз-200 из Украины в Россию». Остання спільнота має на меті поширювати інформацію про загиблих російських військових, щоб громадяни усвідомлювали масштаби трагедії.

Соцмережі в Росії лишаються чи не єдиним плацдармом, вільним від цензури. Люди дописують відверті пости, не приховуючи своїх справжніх імен та позицій. Майже всі контактують із українськими активістами.

«Востаннє їдучи в автозаку, чув, як омонівці ввіголоса обговорювали ситуацію з Україною, –

згадує Павел Шелков. – Один розпачливо запитав, нащо Путін туди вліз. Ну, мовляв, Крим загребли – та й заспокоївся б... Навіть їм утямки, що це помилка, за яку, можливо, доведеться платити. Другий повідомив, що йому прийшло запрошення поїхати воювати. Товариш цікавиться, які умови. Каже, 45 тис. руб. за день. Це десь півтори тисячі доларів. Потім запала мовчанка секунд на 10. Ні, таки, мабуть, не поїду... не варто. Розуміє ж бо, що повернеться в цинковій труні. Навіть «гестапівці» нутром чують, що війна ця несправедлива».

Як і більшість активістів та медійників, Павел пов'язує масове пробудження з економічною кризою: «Думаю, щоб люди прозріли і протести набули потужніших обертів, має впасти рівень життя бодай раз в півтора-два, адже і в Україні економічні причини зумовили Майдан... Коли люди на своїй шкурі відчувають наслідки злочинної війни, тоді піднімуться. Другий варіант – це тисячі трун, які привезуть у Росію. На жаль, поки народ має що мастити на хліб, при такій тотальній брехні ЗМІ у близькій перспективі російського «Майдану» не бачу. А взагалі боюся, що Росія розпадеться внаслідок політики, яку веде Путін».

Алексій Барановскій дивиться на все критичніше: «Жодних шансів, що в найближчому майбутньому на Красній площі запалають шини. Адаже «хлопці знову і знову виходять на площі», а на чолі цих «протестів» стоять Борис Немцов та подібні до нього голуни, котрі вже злили виступи Болотної – Сахарова. Ярош не «виходив знову і знову на площі», щоб його пов'язав «Беркут», він проводив військово-польові збори в лісах. У Росії все передбачили: тих, хто влаштовував такі вишколи, давно посадили на величезні терміни. Тому шансів жодних. Нічого не буде».

«У нас немає держави, – стверджує Шелков. – У нас є метастаз Золотої Орди, фашистська хунта Путіна, що узурпувала владу. Вона антиросійська настільки само, наскільки й антиукраїнська». Не важливо, що активістів небагато, адже річ не в кількості, історію роблять пасіонарії. Як мінімум своїми зусиллями вони беруть головне – віру в людей. А решта рано чи пізно додається. ■

Французькі компанії опираються санкціям проти Росії

Великий бізнес Франції інвестував до РФ великі кошти. Нині він констатує збитки через ухвалені ЄС обмеження, але зовсім іти з російського ринку поки що не планує

На російських теренах нині працюють 1200 підприємств із Франції, що забезпечує їй місце третього за обсягами інвестора. Деякі з них мали справді амбітні цілі, як-от автомобільний виробник Renault, що придбав спільно з японським партнером Nissan АвтоВАЗ. Реалізація 200 тис. машин за рік забезпечує йому позиції найбільшого зарубіжного вкладника в РФ, що перекиває 8% тамтешнього автомобільного ринку. Коли додати продажі Nissan та АвтоВАЗу, альянс постачає кожне третє авто, куплене сьогодні в Росії. А остання є третім у світі споживачем продукції французького машинобудівного гіганта.

Інші французькі концерни теж зробили масивні інвестиції. Наприклад, мережа Auchan відкрила 80 супермаркетів у Росії, залучивши до роботи 38 тис. найманих працівників. Данопе отримує з РФ 11% свого річного обороту: це найважливіший для фірми зарубіжний ринок. Російські активи суттєво впливають на роботу банку Société Générale, що викупив дев'ятий за обсягами в РФ «Росбанк». Залежить від російського ринку й виробник залізничної техніки Alstom, який придбав 25% лідера локомотивної продукції Росії, компанії «Транс-машхолдинг» (ТМХ).

Усі ці підприємства повірили в потенціал розвитку Російської Федерації. Багато хто вже відчув наслідки політичних рішень і побоюється за майбутнє. Société Générale щойно оголосив позитивні результати в другому триместрі 2014-го на рівні €16 млн. Але це на 30% менше за тогорічні. Продажі Renault впали на 9%, російський внутрішній автомобільний ринок обвалюється. Та найсерйозніше занепокоєний, мабуть, нафтовий концерн Total. Він увійшов до спільного з Novatek

Автор:
Ален
Гіймоль,
Париж

(де 18% теж належить йому) та китайським CNPC проекту з розробки родовищ на Ямалі. Інвестиція становить \$27 млрд. Завдяки їй 2020 року Росія мала стати для Total першою зоною виробництва. Утім, цей почин опинився під загрозою, бо санкції можуть заборонити західним банкам його фінансувати.

Впливає на ситуацію і загальне вповільнення російського ринку. Санкції загальмують його ще дужче. Французькі підприєм-

били інвестиції, щоб допомогти модернізації країни. Схема проіснувала 10 років. Нинішня криза доводить, що вона себе вичерпала.

Федеріка Мореріні, нова відповідальна за зовнішню політику ЄС, уже проголосила вердикт. «Росія більше не є партнером Європейського Союзу», – заявила вона цими днями.

Попри численні ризики, великий французький бізнес намагається рухатися всупереч ухваленим рішенням, не бажаючи відмовлятися від тривалої присутності в Росії. Дехто вдається до активного опору санкціям. Коли голова Державної думи Сергій Нарішкін, якому заборонено в'їзд до ЄС, навідався 1 вересня до Парижа, чимало менеджерів французьких фірм, присутніх у РФ, прибігли на зустріч. Зокрема, керівники Auchan, Total, GDF Suez (великого клієнта Газпрому та інвестора «Північного потоку»)… Очільник Французько-російської торговельної палати Емманюель Кіде, француз, який давно мешкає у Москві, не перестає протестувати проти санкцій, які «беруть підприємства у заручники».

Офіційний Париж украй чулливий до питання зайнятості й так само опирається санкціям, бо вони неминуче примножать лави безробітних у країні. Питання робочих місць є провідним контрагументом у справі вертольотоносців Mistral. І все-таки реальність війни в Україні примусила бодай тимчасово зупинити контракт. Схожа ситуація складається й довкола інших санкцій. Франція їх запроваджує силуючи себе, без ентузіазму, погоджуючись на них в останню мить, коли вже справді немає іншого виходу. Будьмо реалістами: ця поведінка не зміниться в найближчі кілька місяців, попри всю її брутальність і егоцентричність. ■

Коли голова Державної думи Сергій Нарішкін, якому заборонено в'їзд до ЄС, навідався 1 вересня до Парижа, чимало менеджерів французьких фірм, присутніх у РФ, прибігли на зустріч

ства побоюються ланцюгової реакції в різних галузях, бо поки що незрозуміло, як далеко готова зайти Москва у протистоянні із Заходом. Бізнес, як відомо, найбільше не любить непередбачуваності й ризиків...

Коли йдеться про Росію, то французи постійно вагаються між двома лініями поведінки. Перша підживлюється спогадами про «російські імператорські борги» (гроші, позичені їй перед більшовицькою революцією 1917 року). Комуністи конфіскували всі фонди, і країна надовго зажила слави фінансово небезпечної.

Друга вималювалася в 1990-х, коли з'явився проект «стратегічного партнерства». ЄС підтримав цей задум, який найбільше просувала Німеччина. Йшлося про створення привілейованих відносин із Кремлем за принципом «нафта в обмін на технології». РФ продавала свою сировину багатим європейським клієнтам, а ті ро-

Флібустьєри від економіки

Дискусії про ефективність санкцій стали зручним тлом для любителів ловити рибу в каламутній воді. Частина французького бізнесу відверто ігнорує обмежувальні заходи ЄС, декларуючи готовність інвестувати гроші в Крим та інші партнерські проекти з Росією

Автор:
Алла Лазарева, Париж

«Різниця між мною та Жераром Депардье лише в тому, що я маю надто багато онуків, – зізнався популярний французький кіноактор П'єр Рішар, прийнявши пропозицію зіграти у фільмі Нікіти Міхалкова. – Інакше я також радо взяв би російський паспорт».

Він не тільки виконує ролі в стрічках режисерів РФ, а й продає туди своє вино Château Vel Evêque. Таке собі на смак, до речі, але досить дороге: €15–20 за оптовими розцінками. У запалі помсти, відповідаючи на санкції ЄС, Москва заборонила заодно з іншими товарами й вино як П'єра Рішара, так і Жерара Депардье. Справді, вся різниця між акторами в кількості внуків.

Днями Рішар розповів у одному з інтерв'ю, що розмірковує над можливими інвестиціями в нерухомість на півострові, «бо має в Росії багато друзів». Ні, виноградники, як Депардье, він не купуватиме. Але чом би не відкрити інший бізнес? Такими «дрібничками», як нелегітимність аншлюсу та захоплення чужих територій, кіномитець не заморочується. А навіщо?

Війна в Україні стала моментом істини для багатьох знаменитостей та впливових бізнесменів і політиків Заходу. Вправно вживаючи риторичку, що апелює до європейських стандартів, певна частина з них у справах демонструє зовсім інший набір цінностей. За скороченим, так би мовити, переліком. Матеріальне для себе. Комфорт і збагачення. При цьому право інших народів на життя, гідність, власну культуру опиняється за дужками.

«Це нечувана зрада!» – розлютився лідер радикального «Лівого фронту» Жан-Люк Мелан-

П'єр Рішар став «іграшкою» у російській геополітиці

шон, дізнавшись навіть не про відмову від контракту щодо вертольотомосців Mistral, а лише про його тимчасову й неостаточну зупинку. Зрада чого? Ілюзії, що в нинішніх економічних умовах бувають гарантовані довгочасні робочі місця? Так, усвідомлення ринкової реальності – певний дисконфорт для крайніх лівих. Але ж ніби несерйозно для недавнього кандидата в президенти ставити на один рівень власні ідеологічні стереотипи й життя, не виключено, десятків тисяч українців, що можуть загинути від застосування цих кораблів?

Своя сорочка ближча до тіла не лише крайнім лівим французьким лідерам. Інший колишній кандидат у президенти, голова партії «Рух за Францію», консерватор і прихильник виходу з НАТО та ЄС Філіпп де Вільє нещодавно навідався до Криму, також сподіваючись на прибутковий проєкт. Він придумав побудувати там історичний парк, схожий на ті, що відкрив у своїй країні. Бізнесмен з активним політичним минулим зустрівся з ВВП й відтоді не перестав його нахвалювати. «Франції бракує такого лідера, як Путін!» – заявив де Вільє газеті Le Figaro. «Путін є найвеличнішим керівником держави сучасності», – сказав він в інтерв'ю журналові Valeurs actuelles.

Список можна продовжити, але важливо інше. Засуджуючи «розчленення націй та ідентичностей у великій глобалізованій імперії під керівництвом Америки», де Вільє не хоче помічати, що його кумир займається аналогічною справою: прагне розчлунити Україну, до того ж ціною тисяч, якщо не десятків тисяч загублених життів, у «великій глобалізованій імперії» під проводом Кремля. Вибіркове бачення? Проблеми з логікою?

Можна, звичайно, констатувати комплекс меншовартості, що його культивує в собі, оглядаючись на США, частина політичного класу Франції. Власне, антиамериканська риторика також може бути бізнесом, якщо запевнятиливо підійти до справи. Вербувальники найманців, наприклад, переконують кандидатів, що на Донбасі росіяни воюють «з Америкою, захищаючи білу расу». Звучить абсурдно, але знаходяться такі, кого цей аргумент влаштовує.

Втім, відсоток ідейних путінофілів у паризькому політичному та економічному бомонді, мабуть, не вирішальний. «Д'Артаньяни давно закінчилися, – пожартував знайомий банкір, який довго працював у Росії. – Французький ярмарок авантюристів пропонує модерних Тенардьє із трьома дипломами та мрією не підкорити, а вигідно купити світ». Очевидна більшість проросійського лобі, вживаючи високі слова, дбає про своє, земне й реальне.

Де Вільє, приміром, має сина, який давно живе в Москві й успішно розвиває бізнес у партнерстві з Константином Малофєєвим, одним із публічних спонсорів «ДНР» та «ЛНР». «Малофєєв став для нашої родини другом», – зізнається апологет Путіна. Чого не зробиш заради приятеля, з яким так вигідно йдуть справи? От ми і чуємо від де Вільє про Україну таке, що давно втомилися слухати.

Інший активіст проросійського лобі й добрий приятель Януковича, депутат правого Союзу за народний рух у Національній асамблеї Тьєррі Мар'яні також має давні бізнесові інтереси в Росії. Саме він організував 1–2 вересня візит спікера тамтешньої Думи Сергея Нарішкіна до Парижа. Пікантність ситуації полягає в тому, що Нарішкін – фігурант списку російських чиновників, які потрапили під санкції ЄС. Йому так само, як і депутату Леонідові Служцкому, котрий супроводжував спікера, заборонено в'їзду до Франції.

Утім, правові міжнародні лабіринти ховають у собі одну хвіртку, яку й використав запевнятильний нардеп. Це право міжнародних організацій запрошувати на свій розсуд, без урахування політики держав. У нашому випадку, Мар'яні використав збори бюро Парламентської асамблеї Ради Європи.

Важко сказати, навіщо лібералка Анн Брассер, новий генеральний секретар ПАРЕ, взяла участь у фактичному саботажі санкцій. «Ми хотіли лише підтримати діалог із російськими членами нашої Асамблеї», – пояснила вона часопису Monde.

Скромне бажання Ради Європи придалося російській амбасаді в Парижі. Там із нагоди візиту спікера організували високовітський прийом, на який не

погребували з'явитися керівники великого французького бізнесу: Total, GDF, EDF, Auchan, Dassault... Не відмовилися від запрошення й політики: колишній кандидат у президенти євроскеттик Ніколя Дюпон-Еньян, экс-міністр внутрішніх справ крайній лівий Жан-П'єр Шевенман, колишній генсек ПАСЕ поміркований правий Жан-Клод Мін'йон, депутат Європарламенту від ультраправого «Національного фронту» Аймерік Шопрад і навіть соціаліст Жан-Ів Леконт, який потім відбивався від преси виправдовуваннями, ніби він пішов на вечір як розвідник у тил до ворога...

Увесь політичний спектр, присутність найпотужніших французьких фірм... Тема вечора – ситуація в Україні. Проте до резиденції російського посла не запросили ані дипломатів, ані журналістів, ані громадських активістів, які бодай трохи симпатизують Києву. Операція «Плюю на санкції» проросійському лобі у Франції цілком вдалася. Неважко здогадатися: будуть інші.

ВІДСОТОК ІДЕЙНИХ ПУТІНОФІЛІВ У ПАРИЗЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ТА ЕКОНОМІЧНОМУ БОМОНДІ НЕ ВИРІШАЛЬНИЙ

Юридичною мовою дії лобістів країни-агресора підпадають під визначення «злочинний колабораціонізм». Себто підпадали б, якби війну в Україні назвали війною. А поки сама жертва нападу не розірвала дипломатичні відносини з агресором, намалювалася ще одна лазівка, яку використовують флібустьєри й авантюристи від економіки та політики.

Тьєррі Мар'яні, сфотогографувавшись на пам'ять із Нарішкіним, якого визнано особисто причетним до організації кровопролиття в Україні, написав під фото, що «санкції проти Росії безглузді». За інформацією із Twitter учасників званої вечери в резиденції французького посла, практично всі вони висловлювалися в подібному сенсі. Із ввічливості, переконань чи банальної корисливості? Із жадібності до грошей, яка переважає все й загалом не має нічого спільного із засадничими європейськими цінностями? ■

Танці престолів

Дискусія про ключові посади ЄС дає мало надій на вирішення сьогоднішніх проблем Європи

Процедура була до болю знайома. Нескінченні телефонні дзвінки, дипломатичні домовленості – і, зрештою, на саміті 28 лідерів Європейського Союзу 30 серпня в Брюсселі представлено результати: прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск здобув посаду голови Європейської Ради, а міністр закордонних справ Італії Федеріка Могеріні стала верховним представником ЄС із закордонних справ.

Симпатки інколи називають рутинний процес розподілу найвищих посад у ЄС «делікатним танцем». Але це незграбне тупцювання більше нагадує піруети бегемотів із мультфільму Волта Діснея «Фантазія». Створені в межах Лісабонської угоди 2009 року, ці посади-близнюки мали зробити більш скоординованим процес ухвалення рішень у Європі, зокрема в її зовнішній політиці, та забезпечити Євро-

союзів чіткий голос на міжнародній арені. Утім, відколи існують ці два крісла, в дебатах, що виникали довкола кандидатур на будь-яке з них, рідко враховували події за межами Брюсселя. І водночас питання реальних заслуг перекривалося розставленням політично бажаних галочок.

Отож-бо цього літа дискусія відбувалася за таких умов: принаймні одну з посад мала обійняти жінка, а Партія європейських соціалістів заявила претензії на зовнішньополітичне відомство. На хвилі свого успіху під час травневих виборів до Європарламенту італійський прем'єр-лівоцентрист Маттео Ренці щосили намагався просунути свого міністра (Могеріні), а його європейські колеги, маючи принцип на інші посади чи інтереси, не перешкоджали йому. Це проторувало шлях до нинішнього призначення Туска. Як право-

Симпатки називають рутинний розподіл найвищих посад у ЄС «делікатним танцем». Але це незграбне тупцювання більше нагадує піруети бегемотів

центрист і лідер країни, що обрала досить войовничу позицію стосовно Росії, він (на загальну думку) став би противагою небезпечній прокремлівській орієнтації, в якій підозрюють пані Федеріку (адже в липні та здійснила нерозважливий візит до Москви). У будь-якому разі давно вже настав час дати серйозний погост у Євросоюзі «східняку».

Як складеться співпраця в цього дуету? Могеріні вже багато років займається зовнішньою політикою, але на своїй останній посаді пропрацювала заледве шість місяців. Її призначення з подачі лідерів європейських держав опосередковано показало, як ревно вони збираються стерегти свої зовнішньополітичні прерогативи. І все-таки вона має змогу проявити себе: взятися за другорядні питання, які не розколюють ЄС (на кшталт балканського), навести

лад у безконтрольній дипломатичній службі Євросоюзу й, можливо, переосмислити його довготермінові стратегії стосовно східних та південних сусідів.

Призначення Туска розшифрувати важче. Як голова форуму глав держав ЄС, він повинен стати містком, що сполучає країни. Хоча, на відміну від свого попередника Германа ван Ромпея, і не належить до тих, хто шукає консенсус: Туск із боєм прорвався на польський політичний Олімп, розмітаючи на шляху суперників. Тож, пожертвувавши місцем лідера великої європейської держави, він навряд чи вдовольниться заштатною адміністративною роллю. Можливо, намагатиметься здобути більше впливу на зовнішню політику, ніж мав попередник, для чого йому доведеться розвинути ефективну співпрацю з Могеріні. Певно, не дарма він вагався перед тим, як прийняти європейську пропозицію.

СКЛАДНА ПОЛЬКА НА ДВА (ЧИ ТРИ) БОКИ

Людам зі сторони (як-от авторів цієї колонки), які недавно прибули до Брюсселя, провівши довгий час в Америці, нелегко збагнути логіку інституційної машинерії ЄС. Успіх скептиків, «противсіхів» і невдоволених на травневих виборах до Європарламенту яскраво засвідчив роздратування виборців континенту, і все-таки через кілька тижнів європейські лідери обрали Жана-Клода Юнкера, представника найстаршої школи, керувати Європейською комісією – виконавчою гілкою влади в ЄС. Наприкінці серпня, якраз коли Росія показала масштаб своїх посягань на Сході України, вони зробили Могеріні шефом європейської дипломатії.

Пояснення цих загадок – економічні проблеми всередині ЄС та російська загроза ззовні. Хоч як це дивно, такі труднощі зменшують запит на сильне керівництво у Брюсселі. Криза євро та викликані нею спустошення державних скарбниць ослабили європейські інститути й послабили окремі країни-члени, скажімо, Німеччину. Відповідь Європи на кризу в Україні в тому вигляді, в якому вона надійшла, була сформульована главами держав, а не призначеннями із Брюсселя. У гі-

бридній організації на кшталт Євросоюзу здобутків досягають компромісом і всі насамкінець повинні отримати кризи. А це знову балет у виконанні бегемотів.

Але попереду справді делікатні проблеми. По-перше, з такими труднощами здобута єдність ЄС проти Росії може дати тріщину, бо катастрофа малайзійського Boeing забудеться; дебати із приводу санкцій, що мали місце після розподілу посад на серпневому саміті ЄС, виявилися неочікувано запеклими. По-друге, британський прем'єр-міністр Девід Кемерон пообіцяв перегляд умов членства своєї країни й наступний референдум про (не)вихід; нові лідери Євросоюзу повинні знайти спосіб задовольнити його скарги так, щоб не настроїти інших урядів проти. Виступаючи після саміту, і ван Ромпей, і Туск наголосили на важливості досягнення домовленості з Британією.

Питання в тому, як оживити європейську економіку, і воно потребує найскладнішої хореографії. Контури угоди вже вимальовуються. В обмін на реформи із пріоритетом пропозиції у Франції та Італії Німеччина може погодитися на більш експансійну монетарну політику в інших країнах. У відкритому політичному просторі зарадити міг би Європейський центральний банк, не виключено, кількісним пом'якшенням, якби вдалося вмовити Берлін.

Але довіра підірвана, часу обмаль, а політична воля гальмує. Нещодавня перетасовка французького уряду надала йому реформаторського відтінку, але президент Франсуа Олланд залишається непопулярним. Італійці підтримують Ренці, але йому важко зробити так, щоб гарні слова не розходилися зі справами; розрекламована пресконференція (про наступну тисячу днів діяльності правлячого кабінету й запуск його сайту, яка відбулася 1 вересня в Римі. – Ред.) закінчилися фактично лишень стартом шикарного веб-порталу. Тож танці триватимуть, тільки не всі, схоже, рухаються в такт. ■

© 2014 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

New Non Fiction Books from EU

К Н И Г А Р Н Я

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044) 235-88-54

www.book-ye.com.ua

Конфлікт у горах

Чергова загроза початку кривавої війни

Крізь стрільницю в кам'яному бункері солдатам Нагірно-Карабаської Республіки видно ворогів-азербайджанців, за якихось 150 м. У горах на межі двох колишніх радянських республік чути відлуння України. Останнє літо було «напруженішим за попередні», каже офіцер із фронту цього давнього, ледь пригаслого конфлікту.

Нагірний Карабах перебуває в руках етнічних вірменів, але юридично входить до складу Азербайджану. Відокремлення у 1988 році призвело до війни, в якій загинуло близько 30 тис. осіб. 1994-го було оголошено ненадійне припинення вогню, і Азербайджан утратив 14% своєї території. Перестрілки вздовж фронту давно стали буденщиною, але цього року сутички від 1994-го найзапекліші. Почастішали вилазки на територію супротивника на додачу до звичного вогню снайперів. Бойові дії перекинулися на вірменсько-азербайджанський кордон, де жертвами виявилися мирні жителі. Сторони звинувачують одна одну. Тяжкі втрати азербайджанців на початку серпня викликали войовничу риторику президента Ільхама Алієва. «Війну ще не закінчено, – заявив він. – Це була тільки перша стадія».

Як директор викликає «на виховну бесіду» шибеників-школярів, так і російський президент Володимир Путін погукав Алієва та його вірменського візаві Сержа Саргсяна на початку серпня на перемовини в Сочі. Напруження дещо послабилось, утім, дві сторони ані на крок не наблизилися до замирення. 2 вересня Саргсян привітав Нагірний Карабах із 23-ю річницею незалежності й назвав вибір республіки «незворотною дійсністю сьогодні».

Але зловісну тінь відкидає Україна, зміцнюючи, за словами Томаса де Ваала, науковця з Фонду Карнегі у Вашингтоні, «менталітет гри з нульовою су-

Азербайджан почувається незахищеним. Кремль надає гарантії безпеки Вірменії, де розміщена російська військова база із

4–5 тис.

солдатів. Посадовці офіційного Баку вважають, що реакція Заходу на події в Україні дуже квола і свідчить про небезпечну політику невтручання

мою». Довіру до міжнародних посередників і гарантії безпеки підірвано. Посадовці в Баку, столиці Азербайджану, говорять про подвійні стандарти в питаннях суверенітету й самовизначення. Вони запитують, чому Захід карає Росію за анексію Криму, але вибачає Вірменії схожу поведінку в Карабасі. Багатох дивує, що Європа й Америка схвалюють застосування сили Києвом для відновлення територіальної цілісності, але вимагають мирного терпіння від Баку. Відтак «Азербайджан утрачає довіру до здатності Заходу служити чинником стримування або ж забезпечити перемир'я», – каже Меттью Брайза, колишній посол США в республіці.

Країна почувається незахищеною. Кремль надає гарантії безпеки Вірменії, де розміщена російська військова база із 4–5 тис. солдатів. Офіційний Баку вважає, що реакція Заходу на події в Україні дуже квола і свідчить про небезпечну політику невтручання.

Ця помітна байдужість спричинилася до репресій в Азербайджані. 2014 року було заарештовано кількох антиурядових активістів, деяким висуваючи звинувачення в державній зраді. Банківські рахунки недержавних організацій заморожено. Міжнародний тиск раніше слугував «механізмом гальмування» Азербай-

джану, як каже Сабіна Фрейзер з Атлантичної ради, але він може виявитися надалі неефективним.

Самовпевненість Баку посилилась останнім часом на тлі послаблення двох факторів, що раніше були стримувальними: військового відставання та ймовірності врегулювання дипломатичним способом. Скориставшись припливом нафтодоларів, Азербайджан збільшив свій щорічний оборонний бюджет від \$177 млн у 2003 році до \$3,4 млрд у 2013-му. Зокрема, було закуплено найсучасніше озброєння з Ізраїлю, Туреччини та Росії. А ще в країні новий і недосвідчений міністр оборони.

Вірменія також наростила могутність своїх ЗС. І все-таки Путін скористався страхом незахищеності Єревану, щоб перекопати його подати заявку на членство у Євразійському союзі – своєму улюбленому проекті. Небезпека відкритого конфлікту залишається невеликою, але мілітаризація кордонів і готовність застосувати силу штовхають до «ризиків почати війну ненароком», як каже Річард Гіраогсян, директор Єреванського центру регіональних досліджень. Наслідки цього були б катастрофічними. Втягнуто було б Росію, Туреччину та Іран; конфлікт міг би підкласти дров до багаття близькосхідного конфлікту.

Вибудувати мирний план є на чому: варто повернути Азербайджану сім районів навколо Нагірного Карабаху, що де-юре йому належать, в обмін на право республіки визначати власний статус. Але у Степанакерті, столиці НК, наполягають: вирішення проблеми неможливе, якщо за столом переговорів не буде місця для Карабаху, який наразі представляє Вірменія. Навіть компроміс, що передбачає повернення території Азербайджанові, прем'єр незвіданої республіки Арайк Гарутянян називає в такому разі «нереалістичним».

Хоча Степанакерт здається мирним, люди готуються до поновлення війни, яке багато хто вважає неминучим. Жанна Галстян, голова Комітету оборони при парламенті Нагірного Карабаху, згадає крилатий вислів Чехова: «Якщо в першій дії п'єси на стіні висить рушниця, то в останній дії вона неминуче мусить вистрілити». ■

© 2014 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Що там, за обрієм?

Три питання, над якими керівникам бізнесу варто замислитись у наступні 50 років

Для більшості людей 50-річний ювілей – привід святкувати. А ось для працівників McKinsey – влаштувати конференцію. Дещо раніше у 2014-му ця консалтингова компанія вирішила відзначити півстолітній ювілей свого кварталника McKinsey Quarterly, зібравши провідних стаття еВау про власну політику залучення жінок на керівні посади («Гендерне різноманіття вже давно стало пристрастю нашого вищого менеджменту...») показує, що компаніям не можна дозволяти писати про себе самим. Але найбільше впадають в око три моменти. Перше: надзвичайно сильний вплив на роль керівника справлятиме поява розумних машин. Ендрю Мак-Афі з Массачусетського технологічного інституту наголошує, що перша епоха техніки породила сучасну дисципліну менеджменту, коли компанії наймали цілі армії управлінців для координації персоналу, який керував машинами, і для організації ланцюжків постачання та систем розподілу. Друга змінить конфігурацію цієї практики: велику частину роботи керівника – від аналізу складних даних до набору персоналу й розподілу нагород – буде автоматизовано. Деякі бізнес-структури вже почали передавати машинам менеджерські рішення. У Google «група аналізу продуктивності людини» через алгоритми визначає найкращі методи проведення співбесіди з потенційними працівниками та оптимізації нарахування заробітної плати. У венчурній компанії Deep Knowledge Ventures із Гонконгу, яка спеціалізується на ліках від вікових захворювань, алгоритм належить до ради директорів. Він називається Vital і має право голосу в процесі ухвалення рішень про те, куди фірма інвестуватиме кошти. Менеджерам вищої ланки доведеться кардинально переосмислити власні ролі, щоб не стати сучасними луддитами. Вони муситимуть поступитися певними своїми функціями розумним машинам, що завжди перевершуватимуть людей в аналізі даних, іншими – очільникам бізнес-підрозділів, які краще застосовуватимуть опрацьовану інформацію. Керівники дедалі більше

Як вважають у McKinsey, до 2025 року щонайменше

45%

у рейтингу 500 найбільших компаній світу, за версією журналу Fortune, належатиме фірмам із ринків, що розвиваються. У 2000 році таких було лише

5%

зосереджуватимуться на двох речах, у яких люди досі залишаються кращими за електроніку: мотивуванні працівників і генеруванні новаторських ідей. «Я ніколи не бачив технології, що вміла б результативно домовлятися або мотивувати й вести команду», – каже Мак-Афі. Заслужений ветеран американського менеджменту Том Пітерс вважає, що найкращі лідери майбутнього половину часу проводитимуть за читанням книжок. Друга ідея – новий аспект уже знайомих страхів щодо продуктивності. Економічне зростання традиційно підживлюють два джерела: підвищення її показників та збільшення чисельності персоналу. Але динаміка продуктивності останніми роками залишає бажати кращого. До того ж, що важливіше, починається старіння населення: за прогнозом ООН, у наступні 50 років на планеті кількість зайнятих зростатиме лише на 0,03% проти 1,8% упродовж попереднього аналогічного періоду. У McKinsey кажуть, що в питанні покращення продуктивності є всі підстави для оптимізму. IT-революція забезпечує стрімке пришвидшення технологіям менеджменту, які раніше здавалися вже доволі прогресивними, на кшталт ошадливого виробництва й управління ланцюжками постачання. Хмарні технології дають невеликим стартапам змогу користуватися обчислювальними можливостями, які колись дозволяли собі лише великі компанії. Але найбільші здобутки забезпечить увага до тих ділянок економіки, якими колись нехтували через брак

уяви або які стагнують, бо перебувають під захистом потужних інтересів. Поліпшити продуктивність використання промислових матеріалів можна багатьма способами: по-перше, значно розширивши повторні переробку й застосування металів; по-друге, замінивши менш якісні матеріали на кращі (наприклад, метал в автомобілях і літаках – на вуглеволоконні композити); по-третє, завдяки «віртуальним» матеріалам, як-от цифрові книжки й записи, замість фізичних. Джон ван Ренен, професор Лондонської школи економіки, зауважує: багато країн, що розвиваються (особливо Індія), мають довгий шлейф компанії із поганим управлінням. Продуктивність значно покращилася б, якби ці лінохи опинилися в умовах серйозної конкуренції: група компаній Alibaba вже пожевала китайську роздрібну торгівлю так, як у 1990-ті це зробив Walmart в Америці. Аналогічно можна було б підняти продуктивність в Індії, якби вона відкрила іноземним компаніям свій архаїчний роздрібний сектор. Третя ідея впливає з добре знайомого страху глобалізації. Самого лише розуміння нових економічних ринків буде замало. Менеджерам (якщо вони хочуть осідлати наступну глобалізаційну хвилю) доведеться ознайомитися з безліччю середніх міст країн, що розвиваються. McKinsey зауважує, що майже половина зростання світового ВВП від 2010 до 2025 року припадатиме на 440 саме таких населених пунктів: менеджерам доведеться більше вивчати великі і поки що невідомі міста на кшталт Тяньцзиня (Китай), Порту-Алегрі (Бразилія) чи Кумасі (Гана). У них можна знайти не тільки конкурентів, а й споживачів: як вважають у McKinsey, до 2025 року щонайменше 45% у рейтингу 500 найбільших компаній світу, за версією журналу Fortune, належатиме фірмам із ринків, що розвиваються. У 2000 році таких було лише 5%. З огляду на ці зміни стратегії з мультинаціональних корпорацій не зможуть надалі мислити в межах груп національних ринків та поділу останніх на кілька груп за доходами. Їм доведеться навчитися використовувати «панорамний зір» щоб виробити послідовний глобальний підхід, а відтак фокусуватися, пристосувавши свої стратегії до особливостей конкретних міст і таксономії споживачів у кожному з них. Таке ускладнення процесу управління наврод чи підтверджує думку Пітерса про те, що менеджери майбутнього присвячуватимуть половину свого часу читанню книжок. Але воно беззаперечно свідчить, що їм знадобиться все можливе сприяння. І розумні машини можуть виявитися кращими помічниками, ніж консультанти. ■

© 2014 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Казки Андерссона

Уперше за багато років у Венеції переміг найкращий фільм фестивалю

Усім добрий Венеційський фестиваль – тут тобі й го-
дяще кіно, й Адриатичне море, й старовинне місто на воді, й музеї. Ось тільки впро-
довж останніх довгих років не було одного. І чимало хто це «одне» визнавав головним. Тут ніколи не нагороджували найкращих стрічок.

На те була завжди купа причин, не найдрібніша з яких – осо-

**Автор:
Катерина
Барабаш**

Александро Гонсалеса Іньярріту «Бердмен» із Майклом Кітоном у головній ролі. Отим самим, за яким тягнеться шлейф однієї-єдиної його зоряної ролі – Бетмена. За сюжетом кінострічки, колишня зірка, що зіграла колись із карколомним успіхом персонажа на ім'я Бердмен (асоціація зрозуміла, еге ж?) щосили намагається відітнути від себе цей шлейф. Починаючи цим кінотво-

Адама Драйвера й Альби Рорвахер, що зіграли в картині «Голодні серця» Саверіо Костанцо), то головних «левів» – золотого, срібного за режисуру і гран-прі – віддали в надійні руки.

Саме Депла зробив те, на що давно не зважувався ніхто: без обмовок та озирань на політичну ситуацію присудив головний приз найкращому фільмові – стрічці шведа Роя Андерссона «Голуб си-

PHOTO: REUTERS

бистість директора фестивалю Марко Мюллера. Але вже три роки Мострою (як називають у Венеції свій кінофорум; mostra італійською – огляд, виставка) командує Альберто Барбера, котрий колись уже очолював її, потім передав кермо Мюллерові, а відтак знову повернувся. За директорства останнього фестиваль неабияк погіршив свою репутацію: надто вже керівник вітав комерційне кіно, надто розріджував чисте мистецтво атракціонами, надто ласкаво закликав голлівудських зірок. Авторитет Венеції помітно впав.

Тепер не те. Барбера дав відкоша Голлівудові, пускаючи до програми його продукцію радше як виняток: лише в тих випадках, коли мейнстрім «фабрики мрій» не створює перепон художньому рівню. Цього року голлівудська продукція з'явилася в конкурсі тільки одного разу: фільм

ром фестиваль, керівництво немовби хотіло натякнути всім: друзі, слава – вона минула, не ставтеся до неї занадто серйозно.

Словом, венеційська дирекція взяла виразний курс на мистецтво без домішок, пославши чимдалі й політкоректність, якою в останні роки грішив кінофорум, і необхідність політичної розстановки.

Ніби вибачаючись за поспішну недалекоглядність журі-2013 на чолі з Бертолуччі, яке віддало «Золотого лева» милому, та аж ніяк не видатному італійському документальному фільмові «Священна кільцева», нинішній склад суддів на чолі з композитором Александром Депла розпорядився нагородами максимально інтелігентно. І якщо другорядні відзнаки (Кубок Вольпі за найкращі акторські роботи чи спецприз журі) викликали в залі подив, що переходив у свист (ці нагороди пішли до пари акторів:

дить на гілці в роздумах про буття». У цьому рішенні немає пророкованого драматургії, окрім простодушного й мудрого бажання заохотити нарешті геніального режисера, який знімає кіно мистецьки бездоганне, філософськи витончене й натхненне невідомим гуманізмом. До речі, «Голуба...» відмовився взяти до конкурсу Каннський фестиваль. Ну в багатих свої примхи...

Андерссон за 71 рік свого життя зняв п'ять стрічок: знімає він, сказати б, не те, що неспіхом, а прискіпливо, педантично, видаючи в результаті на екран кадри, кожен із яких узятий окремо тягне на твір мистецтва. Його роботи викликають у пам'яті Босха і Брейгеля, а герої (безліч персонажів, розкиданих по скетчах) негарні, іноді жалюгідні й беззахисні. Андерссон складає мозаїку з маленьких некрасивих історій маленьких непривабливих людей,

Трейлер фільму Роя Андерссона «Голуб сидить на гілці в роздумах про буття»

загублених у смердочій гущі по-всякденщини, – і виходить найсильніша фреска, на якій увесь світ і всі ми з безліччю наших брудних вад.

Фільм із цією майже недоладною назвою – набір дивних людей у дивних обставинах. Пара літніх комерційних агентів із портфелем, у якому «зуби вампіра», трішки жажна маска «Однозубий дядечко» й торбинка зі сміхом, тиняється містом, сподіваючись усучити випадковому дурникові свою залежану продукцію. Чоловік, який заплатив у кафе за їжу, зненацька падає мертвим на підлогу, і тепер головна проблема офіціантки – куди подіти оплачені страви. Може, хтось хоче? Беріть, не соромтеся. До іншого хар-

меру – за криваву документалістику під назвою «Вид тиші» з життя сучасних індонезійських катів, тих, що в 1960-ті вірзали мільйон осіб. Його попередня стрічка «Акт убивства» була присвячена тій-таки темі, але режисер розглядав її під іншим кутом. Героями фільму були родичі загиблих від геноциду. А тепер кіномитець зацікавився катами. Як вони живуть сьогодні? Чи журяться через учинене? Кров жертв не застуге очі? Виявляється, можна не тільки не розкаятись, а й охоче згадувати минулі дні, з виглядом голлівудського супермена радісно розігрувати перед камерою сцени страт: «Він стояв отут, а я його сокирою отак-о!». Дай цим людям зараз у руки зброю – і вони знову

Трейлер фільму Андрона Кончаловського «Білі ночі листоноші Алексея Тряпціна»

фестивального керівництва та журі на підтримку політв'язнів: українського режисера Олега Сенцова, якого утримують у Москві, де на Луб'янці, звинувачуючи його в підготовці теракту в Криму, та іранської режисерки Могназ Могамаді, яка відбуває в'язничний термін у себе в країні за обстоювання прав жінок. Обое вони були запрошені до журі Мостри, і на прес-конференції суддівського складу в день відкриття кінофоруму два стільці демонстративно були вільні. Дегла й Барбера зачитали спільну заяву, в якій звинуватили РФ та Іран у тоталітаризмі й зажадали відпустити невинних. Чи не зайве казати, що факту цієї заяви «не помітила» російська преса?

чувального закладу, що похмуро дивиться вікнами на суворий індустріальний пейзаж, заходять солдати Карла XII – дорогою на Полтаву. З ними прибуває на білому коні й сам король. Він пускає очима бісики хлопчикам. Дорогою назад та сама компанія заходить туди ж таки, в кафе: вояки обшарпані, побиті, поранені. Монархові хочеться до вбиральні, але там зайнято. Жінки ридують. Утім, будь-який переказ бачиться безглуздом, визнаємо. Але хіба не абсурдистські дурним бачиться наше життя – кожного окремо й людства загалом? І хіба не заслуговує на любов кожна така людина з усіма її увніми потворністю та безглуздом, якщо за ними стоїть тяжка праця щоденного тихого подолання мерзот життя?

Гран-прі, друга за значущістю нагорода, дісталася (теж цілком очікувано) Джошуа Опенгай-

знайдуть собі жертв, і знову шукатимуть приводу розправитися з неугодними. Може, причина масових звірств лише в бажанні сильних світу цього вбивати, вбивати і вбивати? А привід знайдеться. Страшне кіно зняв молодий американець, страшно насамперед сумним фактом: історія нічого не навчав.

Коли в конкурсі показали фільм Андрея Кончаловського «Білі ночі листоноші Алексея Тряпціна», фестивальный люд пожвавився й узявся до улюбленої справи – ворожіння на кавовій гущі. З одного боку, нова картина режисера несподівано для більшості виявилася на кілька порядків сильніша за решту знятого ним упродовж останніх років 30. Із другого – з огляду на нинішнє ставлення до Росії чекати вагомого призу тамтешньому кіномитцеві було б наївно. Мостра, нагадаємо, розпочалася із заяви

Звісно, після такої промови смішно було б чекати на теплий прийом Кончаловського, навіть коли брати до уваги той факт, що режисер перебуває в опозиції до режиму. Але журі вчинило мудро, підтримавши те російське

**ВЕНЕЦІЙСЬКА ДИРЕКЦІЯ
ВЗЯЛА ВИРАЗНИЙ КУРС НА
МИСТЕЦТВО БЕЗ ДОМІШОК,
ПОСЛАВШИ ЧИМДАЛІ
Й ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ, ЯКОЮ
В ОСТАННІ РОКИ ГРІШИВ
КІНОФОРУМ, І НЕОБХІДНІСТЬ
ПОЛІТИЧНОЇ РОЗСТАНОВКИ**

кіно, яке знімають проти волі влади, що наполягає на кінематографі крикливо-патріотичному, тріскучо-самовідданому, на славу георгіївської стрічечки й «духо-»

вних скреп». Отож дарма боялися скептики: журі підтримало не Росію, а здорові сили в ній, яких залишилися дрібки.

У картині Кончаловського життя глухого північного села, на перший погляд, лишень жевріє. Відчуття закинутості посилене суцільством із космосдромом «Плесецьк», звідки раз по раз злітають новенькі ракети. Місцеві жителі навіть не дивляться в той бік: у кого – картопля, в кого мотор із човна вкрали, в кого – задушевні розмови з пляшкою. Цивілізація демонстративно повернулася до цих людей задки й чекає, коли ж вони без неї гігнуть.

Знята як продовження «сільського циклу», нова стрічка Кончаловського в певному розумінні є

Трейлер
фільму
Джошуа
Оппенгеймера
«Вид тиші»

анти? Невже палкий Ларс так підкорив серця глядачів і кіноманів, що нескінченні терзання вагіни Шарлотти Генсбур переважили решту доступних у той день розваг із царини кіно?

Сам Трієр знову зазнав удома нападу звичної для нього паніки й відмовився летіти до Венеції. Чи він і справді боїться польотів, а чи це частина *modus operandi* знаменитого містифікатора, ми не дізнаємося ніколи. У будь-якому разі представляти «необрізану» версію другої частини «Німфоманки» кінорежисер відправив свого друга, виконавця однієї з головних ролей Стеллана Скарсгорда. А сам показався на екрані ноутбука за допомогою скайпу з непроникним облич-

Найбільш оскаженілі прихильники Трієра лишилися задоволені: режисерська версія «Німфоманки» довша за прокатну на третину й містить цілу сюжетну лінію, в якій наруга над відомою частиною тіла героїні б'є всі мислими рекорди.

Дуже, ну просто із завмиранням серця, чекали у Венеції на фільм Фатіха Акіна «Шрам» про геноцид вірменів у 1915 році. Цей режисер, німецький турок, швидко став одним з улюбленців кінематографічно підкованої публіки: «Душевна кухня», «Головою об стіну», «На краю раю» вельми професійно хитаються між драмою і мелодрамою, однаково приваблюючи й тих, хто любить легше, і тих, хто готовий

антонімом його попередніх робіт: «Історія Асі Клячїної, що любила, та не вийшла заміж» та «Курочка Ряба». Якщо в «Асі...» автор шокував публіку істинною картиною сільського буття, видобуваючи з-під тонн лакування справжню, непричесану, іноді страшну суть, то в «Блих ночах...» він розкриває глядачам очі на красу й поезію російського села, що сховані під сірою вбогістю будинків і дворів, утоплені в гекалітрах горілки, затиснуті між убогістю й безвихіддю.

Одна зі загадок нинішнього Венеційського фестивалю – незабутній «лом» на «Німфоманку» Ларса фон Трієра. Уперше на екрані постала режисерська версія, без купюр. Гаразд, усе це зрозуміло і приємно, але невже така кількість людей серйозно заклопотана вигинами свідомості похмурого данця й можливістю порівняти усичений та повний вари-

чям, нудно відповів данською на три запитання і зник. Скарсгорд намагався розрядити обстановку прес-конференції, узявши на себе роль масовика-витівника й розповівши, як засмутився три роки тому, дізнавшись, що його головна роль у порнофільмі не передбачає жодної постільної сцени.

угризатися в сенс. Словом, універсальний автор. Очікуваний «Шрам», що почався як масштабна фреска з життя й смерті вірменської сім'ї, доволі швидко мімікрує під мелодраму а-ля «Утомлені сонцем-2». Таго шукає доньку, точніше двох дочок-близнючок, об'їжджає в тих пошуках півсвіту, майже знаходить, але в процесі тієї одисеї глядач геть-чисто забуває і про злочин проти вірменів, і про колишні заслуги режисера. До того ж усі герої розмовляють лише англійською, та ще й із жахливим акцентом, і в цьому відчуваєш недоладне лукавство, яке немовби вирросло з бажання будь-що номінуватися на «Оскара». Головна невдача фільму – в тому, що саме перша спроба погляду на трагічну сторінку історії вірменського народу з турецького боку виявилася холостим пострілом.

НАСИЛЬСТВО – ОДНА З УЛЮБЛЕНИХ ТЕМ НЕ ТІЛЬКИ НИНІШНЬОЇ ВЕНЕЦІЇ, А Й ФЕСТИВАЛЬНОГО КІНО ЯК ТАКОГО

«Понад те, – згадував актор, – Ларс пообіцяв, що один раз я таки з'явлюся без штанів, але мій член має бути в'ялим». Шарлотта до журналістів не вийшла: втомилася, мабуть, відповідати на вербальні провокації.

Узагалі насильство – одна з улюблених тем не тільки нинішньої Венеції, а й фестивального кіно як такого. І нічого дивного: жорстокість завжди йде пліч-о-пліч із надломом, тоді як авторське кіно саме останній і досліджує. Водночас у фільмах нинішньої Мостри мотив насильства охоплює не лише окремих людей, а й цілі соціальні групи та країни. Черговий кривавий шедевр продемонстрував Кім Кі-Дук. Його фільм «Один на один» досліджує природу насильства, породженого помстою: тут два угруповання змагаються між собою у витонченості торгур. Причому одне з них діє під гаслом «Геть комуністів!».

Другий різновид жорстокості – в позаконкурсній кінороботі Ульріха Зайдля «У підвалі». Підвал у нього – це ганебне приховане дно нашого життя, намертво зачинена шафа, за дверми якої нагромадилися сотні скелетів, що рвуться назовні. Підвал – місце, де можна бути самим собою. Тому лише тихою радістю сяють очі шрекоподібного голого чоловіка з кошлатою спиною: з незграбністю старої мавпи він миє посуд, тоді як до його геніталій прив'язано кілька гир. Дружина цього персонажа, пані не першої молодості з нафарбованим фіолетовим волоссям, пояснює, що її «улюбленому рабові» понад усе до вподоби тортури в підземеллі. І проводить нас туди разом із ним. Що там бачимо, зараз не розповімо, аби не травмувати читача. Інша літня пані тримає у своїх сутерепах у коробці страшну вату, схожу на маленький труп ляльку. Ходіння туди до цієї іграшки – головні хвилини її життя, коли вона ділиться з безмовним шматком пластику всіма своїми radoщами і планами. А ось превельми милий дідок веде нас до свого підвалу, і виявляється, що там справжнісінький меморіал Адольфа Гітлера з його портретами, статуями, нацистською символікою. І купка таких самих люб'язних чоловіків, що відзначають день народження фюрера. Ніби все мило, куди менш шкідливо, ніж ігрища подружньої пари з гирями на геніталіях, але до чого призвели такі святкування, ми знаємо. Водночас, варто сказати, Зайдль дивиться на своїх героїв не лише без відрази, а навіть із деякою подобою любові, як на нестямущих дітей.

Попри безліч зірок і зірочок на Венеційському фестивалі, старі тут завжди в пошані. Якщо, звісно, в когось повернеться язик назвати старим Аль Пачіно, котрий на острові Лідо влаштував собі справжній бенефіс, приїхавши представляти аж два фільми із

самим собою в головних ролях: конкурсну роботу «Манглогорн» Девіда Гордона Гріна й позаконкурсне «Прийиження» Баррі Левінсона. Чарівний 74-річний актор незмінно збирає на своїх прес-конференціях мегааншлаг і, будучи чоловіком багатомовним, перетворює залу для представників ЗМІ на місце виступів про суть мистецтва й сенс життя.

Перше, що впадає в око на Венеційському фестивалі цього разу: люду явно поменшало. Це дивно, адже решта членів почесної трійки кінофорумів (Берлін і Канни) ризикуює луснути від переповнення людьми з бейджами на ший. Коли ще торік потрібно було неодмінно приходити на перегляд найпізніше за півгодини, щоб потрапити (чи не потрапити) до зали, то нині хоч би й на найбільш розкручене імена можна сміливо встигати за 10 хв: місць вистачить точно. Це істотно полегшує тутешнє життя, однак й викликає тривожні запитання. Перше й головне: невже приєждж Мостри, про який мріяли конкуренти, настав?

Звісно ж, ні. Навіть якщо сама Венеція зануриться у воду, фестиваль збережеться: це практично безсмертний бренд. Хоча наслідки кризи даються взнаки. Ціни тут зростають безсовісно, на час Мостри встановлюючи неймовірні рекорди, а тим часом у далекому недорогому Торонто через кілька днів відкривається найпотужніший кінофорум, де покажуть практично все, що було на великих оглядах у фестивальному сезоні. До того ж відколи нинішній директор Барбера узяв строгий курс на некомерційне кіно, журналістів миттю поменшало: дуже багато хто приїжджав сюди, щоб побачити заздалегідь те, що скоро з'явиться в прокаті, й мати змогу розповісти про нові фільми раніше за всіх. Ну а тепер навіщо їхати? Описувати те, чого все одно ніхто не купить?

А ще знаєте, чому Венеційський фестиваль непопулярний? У фойє Sala Grande, його головного майданчика, на найвиднішому місці стоїть бюст Джузеппе Вольпі, того самого, на честь якого названо нагороду за найкращу акторську роботу. Вольпі, один із засновників Мостри, був міністром в уряді Муссоліні, одним з ідеологів італійського фашизму. Про нього, про дуче, про фашизм усі давно все знають. А бюст як стояв, так і стоїть. І нікуди не подінеється. Спірне питання, наскільки це добре, але є факт: тут із повагою ставляться до власної історії, не викреслюючи з неї сторінок, не соромлячись її, не викидаючи на звалище цілі її пласти. І це запорука довголіття. ■

Ваша іноземна преса в Книгарні «Є»

AD
ARCHITECTURAL DIGEST

COSMOPOLITAN

DER SPIEGEL

FINANCIAL TIMES

Forbes

Herald Tribune

LE MONDE
diplomatique

Newsweek

The Economist

THE TIMES

THE WALL STREET JOURNAL

м. Київ

**вул.
Лисенка, 3**

**вул.
Спаська, 5**

**Львів
просп. Свободи, 7**

Казки про «быль»

Не знаю, як кого, а мене бадьора радянська пісня «мы рождены, чтоб сказку сделать былью» завжди вводила в ступор.

Котрий зі сценаріїв перетворення «сказки» на «быль» був би гідний втілення в життя? «Девочка со спичками»? «Оловянный солдатик»? «Мальчик-с-пальчик»? «Колобок»?

Автор:
Олена
Стяжкіна

Та хай йому грець – отакі втілені реальності. Разом із тим виходить, що Кремль та його записні автори ніколи не брехали. «Дівчаток із сірниками» вагонами відправляли на небеса. «Солдатиків» спалювали у топках воєн. «Хлопчик», і ті, що розміром із пальчик, і ті, що побільше, пухли з голоду, покинуті в домі чи лісі мертвими батьками. Про з'їдених лисицями «Колобоків» годі й казати.

Перетворення казки на реальність – улюблена забава нашого східного сусіда.

Зараз, коли майже всі хрестоматійні казки зроблено «былью», Кремль невпинно вигадує нові. «На Майдані був побудований підпільний крематорій, де живцем спалювали беркутівців. Пам'ятаєте? Ні? А на Донбасі це був дуже модний текст. Топ-текст лютого і березня 2014-го. Він обростав деталями, а потім і спогадами очевидців, які щасливо врятувалися від рук фашистів-правосеків...

Чи от казка про хунту. Про озброєний переворот, про воєнних, які з автоматами, гвинтівками, кулеметами прийшли до влади й тероризують місцеве населення Києва та центральних областей України. Хунта – улюблене слово березня – квітня. Зараз – майже спогад. Робочий момент. І водночас народний епос, який у жодному разі не можна залишити без втілення. І наш сусіда старіється як може. У нього план: «усі казки – в життя»

Щоправда, реалізація вигаданих сюжетів здійснюється в такий дивний спосіб, що іноді хочеться зняти шляпу – по-януковичівськи – у когось із голови.

Отже, крематорій...

Люди добрі, крематорій стає реальністю. Щоправда, не на Майдані. І не в нас. А в Ростові і в них. Але то таке... Екссес виконавця. Про нього повідомила Єлена Васільєва, росіянка, організаторка групи, яка розшукує загиблих російських воєнних. Пані Єлена стверджує, що голова уряду Медведев доправив до Ростовської області кілька комплектів крематоріїв, щоб спалювати трупи загиблих, але «неприсутніх» в Україні російських військових.

Хунта теж оприявнилася. У повному обсязі. Кожна людина Донбасу побачили її на власні очі. До «колумбійських краваток» поки що справа не дійшла...

Але орки, що захопили міста і села України, швидко вчаться: згвалтування, вбивства, заручники, розстріли без суду і слідства, тортури з вириванням нігтів, зубів, припалюванням сигарею шкіри... Арсенал злочинів хунти проти людяності вдосконалюється щодня.

Напроти «Казки про хунту» можна сміливо поставити «виконано».

Гра з казками чи гра в казки – виклик світові, про який ми мало що знаємо. Певною мірою це гра з долею, у якій ані автори, ані виконавці не можуть знати, чим усе обернеться. Дразнити долю можна скільки завгодно, але настає момент, коли вона, доля, може й усміхнутися у відповідь. Комусь добре, комусь не дуже. Ми про це знаємо точно.

Мені здається, що кутики губ нашої долі поповзли вгору. Ще не усмішка, ще тільки готовність вступити в гру на боці світла, гойднути маятник легким рухом і втрутитися у перетворення однієї дуже модної казки цієї весни на реальність. На таку реальність, якої не очікували ані ми самі, ані наші вороги.

А казка, у яку грали самі й пропонували решті терористи Донбасу, була про... негрів. Їх, негрів, убивали в квітні під Слов'янськом. Вони, кремезні та мовчазні, висаджувалися з гвинтокрилів і

**ЗДАЄТЬСЯ, КУТИКИ ГУБ
НАШОЇ ДОЛІ ПОПОВЗЛИ
ВГОРУ. ЦЕ ЩЕ НЕ УСМІШКА,
ЩЕ ТІЛЬКИ ГОТОВНІСТЬ
ВСТУПИТИ В ГРУ НА БОЦІ
СВІТЛА, ГОЙДНУТИ
МАЯТНИК ЛЕГКИМ РУХОМ**

брали телевежі навіть у тих містах, де телевежі ніколи не було. Поранені негри лежали в лікарнях без ніг і без язика. Влітку їх власноруч сотнями вбивав сам фельдмаршал Гіркін. Вони були скрізь. Їх було так багато, що, мабуть, саме для боротьби з ними в Україну прийшли кадировці з

братської організації «Ку-Клукс-Клан»...

Якщо чесно, то в більш-менш нормальну голову така купа афроамериканців без якогось пояснення не вкладалася. Але пояснення, звісно, було: «Негри – це американці! Що не зрозуміло? Негри – це НАТО! У них Обама – негр! І вони тут повсюди. Озброєні до зубів. І все в них нове: форма і всякі літаки...»

Ну? Бачите, тепер і у вас, як у пані Долі, нашої української Долі, губи трохи поповзли вгору... Ще не усміхаються. Але, може...

Чуєте, як тихенько виспівують «бабаї» з «моторолами»? Впізнаєте? Ага. Це воно: «Мы рождены, чтоб НАТО сделать былью»... ■

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНІ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)[™]

СІМ'Я МЕРЕНІ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-29-04

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

Якщо зібрався
у мандрівку
бери з собою
ТревелСімку!

Активуй пакетний Інтернет
й ділися своїми фото
з відпочинку)

БЕЗКОШТОВНІ вхідні дзвінки у **≈ 140** країнах

Діє у **> 190** країнах

ВІДСУТНЯ ПЛАТА за з'єднання та абонплата

ПАКЕТНІ ПРОПОЗИЦІЇ, що дозволяють заощаджувати
ще більше: дзвінки, СМС, GPRS-Інтернет

БЕЗКОШТОВНІ дзвінки зі Skype та Viber на ТревелСімку

ВСІ можливі варіанти поповнення: portmone.com **VISA** **IBOX** ПриватБанк

Інфолінія: (044) 223-8008 w.TravelSiM.ua

ТревелСімка це не GSM-СІМ-картка, а спеціальна SIM-картка, яка дозволяє користуватися мобільним інтернетом та дзвінками в більш ніж 190 країнах Європи, Африки, Азії та Америки.